

Onsdagen den 13 Maj 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades två protokollsutdrag för den 11 och protokollet för den 5 dennes.

Herr Jansson: Jag får hos Kammaren anhålla om 14 dagars ledighet från riksdagsgörömålen från och med den 15 dennes.

Denna anhållan bifölls.

Herr von Sydow: Äfven jag vågar vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgörömålen under 8 dagar från och med den 15 i denna månad.

Jemväl härtill lemnade Kammaren sitt samtycke.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande, af Särskilda Utskottet i första punkten af dess memorial N:o 9 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen, för anställande af *högst sex* skogsingenjörer till enskilde skogsegares tjänst, för år 1875 ställer till Kongl. Maj:ts disposition ett förslaganslag af 15,000 Kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen beslutat att, för anställande af skogs-

ingeniörer till enskilde skogsegares tjänst, för år 1875 ställa till Kongl. Maj:ts disposition ett förslagsanslag af 15,000 Kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—47
Nej—46.

Protokoll öfver omröstningen uppsattes, justerades samt afsändes till Andra Kammaren; och ankom derifrån efter en kort stunds förlopp ett protokollsutdrag, N:o 296, som upplästes och hvaraf inhemtades, att omröstningen derstädes utfallit med 118 Ja och 45 Nej samt att båda Kamrarnes sammanräknade röster befunnits utgöra 165 Ja och 91 Nej, hvadan beslut i frågan blifvit af Riksdagen fattadt i enlighet med Ja-propositionens innehåll.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 11 dennes bordlagda memorial N:o 94, med förslag till sammanjemkning eller voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Utskottets utlåtande N:o 83, angående förändrad reglering af skjutsväsendet.

Föredrogs Sammansatta Stats- Bevillnings- och Lag-Utskottets den 11 dennes bordlagda memorial N:o 5, angående en oafgjord del af Utskottets utlåtande N:o 2, i fråga om reglering af härads höfdingarnes löneförmåner m. m.

1:sta punkten.

Grefve af Ugglas: Då detta memorial ännu icke är bland Kammarens ledamöter utdeladt, anhåller jag att med ett par ord få redogöra för detsamma och visa att Kammaren kan utan närmare granskning af dess innehåll dertill lemna sitt bifall. Såsom Herrarne behagade erinra sig, stadnade Kamrarne, då frågan om reglering af härads höfdingarnes löneförmåner var före, i olika beslut. Första Kammaren antog icke Kongl. Maj:ts proposition, utan uppsköt frågan tills vidare och beviljade endast ett anslag att under detta år utgå till dess frågan kunde ånyo blifva föremål för Riksdagens pröfning. Till följd deraf förföll också allt hvad Kongl. Maj:t uti dess nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof i fråga om reglering af utgifterna under 2:dra hufvudtiteln föreslagit rörande förändring af så väl anslaget till hofrätterna med derunder lydande justitiestater, som förslagsanslaget till ersättning åt personer, menigheter eller allmänna inrättningar för dem genom nya strafflagens införande frångångne bötesandelar. Uti sistnämnda proposition hade nem-

ligen Kongl. Maj:t, under förutsättning att den nådiga framställningen i fråga om reglering af häradshöfdingarnes löneförmåner vunne bifall, vid statens uppgörande iakttagit de indragningar, som i följd af denna reglering borde ske, så väl i Hofrätternas anslag för derunder uppförda belopp åt vissa underlydande häradshöfdingar, som å det nyssnämnda förslagsanslaget för mistade bötesandelar, och hade Kongl. Maj:t i stället uppfört särskilda anslag för häradshöfdingarne under hvarje Hofrätt. De förändrade siffror, som Kongl. Maj:ts proposition i detta hänseende innehöll, voro endast en ovillkorlig följd af de aföringar och tillföringar på en del anslag under hufvudtiteln, som måste ske i sammanhang med den ifrågavarande löneregleringen. Sedan numera Kamrarne genom den gemensamma omröstningen bifallit Kongl. Maj:ts framställning i fråga om denna lönereglering, måste naturligtvis de nämnda anslagen under hufvudtiteln uppföras i öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och då har Utskottet i sitt nu föredragna memorial till Kammarens godkännande framlagt dessa anslag, till beloppen på siffran lika lydande med dem, som förekomma i Kongl. Maj:ts proposition. Jag tror således, att Kamraren kan utan alla betänkligheter bifalla memorialet.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag är talaren förbunden för hvad han meddelat angående nu föredragna betänkande; men det må ursäktas mig om jag af den redogörelse, han lemnade, icke fått något klart begrepp om saken. Genom den gemensamma omröstningen är, så vidt jag icke alldeles missuppfattat förhållandet, Kongl. Maj:ts proposition i ämnet bifallen endast med det af Herr Liss Olof Larsson gjorda tillägget i afseende å häradshöfdingarnes pensionsrätt; i det öfriga innehållet af Kongl. Maj:ts proposition gjordes icke den minsta förändring. Jag kan således icke finna huru det beslutet kan föranleda till kullkastande af hvad Kongl. Maj:t eljest i propositionen föreslagit, och på det vi måtte få tillfälle att granska behörigheten af den åtgärd, som här blifvit ifrågasatt, tillåter jag mig anhålla att detta betänkande må få hvila på bordet.

Häri instämde *Friherre Cederström*.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att memorialet komme att hvila på bordet.

Fortsattes föredragningen af Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående ändringar i lagstiftningen för enskilda sedelutgifvande banker samt Herr A. O. Wallenbergs motion i samma ämne.

§ 26 i *Utskottets förslag*.

Mom. 1, litt. a.

Bifölls.

Litt. b.

Herr von Ehrenheim: Jag föreställde mig, att denna paragraf skulle hafva upplästs i sin helhet, och därför gjorde jag icke några erinringar vid det 1:sta momentet af densamma. Då så icke är förhållandet, kan jag icke undgå att yttra mig öfver paragrafen i sin helhet, hvilken, i min tanke, svårligen kan antagas sådan den nu är. Frågan om de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt är utan tvifvel en bland de svårare frågor, som banklagstiftningen har att lösa. För min del skulle jag därför icke ogera hafva sett, om, under närvarande förhållanden Sammansatta Utskottet hållit sig till grunder, som stå närmare dem, hvilka nu gälla. Dessa grunder, om de också i flera afseenden tåla vid modifikationer, hafva likväl hittills i det stora hela i praktiskt hänseende lemnat synnerligen gynnsamma resultat, och jag tror icke, att en så lång och vacker erfarenhet hade förtjent att alldeles lemnas å sido. Den hufvudsakliga och mest betydande förändringen i det nu framställda förslaget går ut på att borttaga sedelutgifningsrätten på *kassa*. Jag är för min del icke öfvertygad, att man hvarken teoretiskt eller praktiskt kan anföra tillräckliga skäl för ett sådant beslut; men jag inser full väl, så väl af Utskottets betänkande som af hvad i ärendet förekommit, att strömmen för det närvarande flyter så starkt emot en sådan sedelutgifningsrätt, att ett yrkande på ett återtagande deraf sannolikt skulle vara förgäfvat. Det är så mycket mindre skäl att göra detta, som det ju utan tvifvel kan gå an att ordna sedelutgifningsrätten på andra grunder. Hvad jag emellertid tillåter mig erinra emot Utskottets förslag är i första rummet emot uppställningen af detsamma. Jag tror, att, då Utskottet önskat att föreslå en så omfattande och i så hög grad genomgripande förändring, som att borttaga sedelutgifningen på kassa, så hade det äfven varit skäl, att Utskottet ställt upp hela paragrafen om sedelutgifningsrätten annorlunda, än som skett. Det föreskrifves nu här, att sedlar få utgifvas till ett belopp, motsvarande vissa valutor, som banken skall innehafva, — grundfondshypotek, obligationer tillhörande reservfonden etc. etc. I vår äldre banklagstiftning, som kodifierades i 1846 års kungörelse och som ännu till sina hufvudgrunder är gällande, hade denna uppställning sin betydelse; ty då de enskilda bankerna ursprungligen inrättades, föreställde man sig, att de icke skulle få någon annan skuld af betydelse än sin sedelskuld, hvilket äfven ganska länge var förhållandet, och de valutor, som motsvarade sedlarna, funnes således i banken för sedelhafvarnes räkning, och skulle hafva tillgodokommit dem, om banken kommit på obestånd. Den utveckling, som de enskilda bankerna fått, och den för den allmänna rörelsen så viktiga depositions- och upp- och afskrifningsrörelse, som sedermera uppstått, har helt och hållet ändrat detta förhållande och nu är en sådan uppställning som denna angående sedelutgifningsrätt, motsvarande den ena eller andra valutan, i sjelfva verket alldeles betydelslös och till med vilseledande. Det är därför jag för min del tror, att formen för hela paragrafen bort vara sådan, att en sedelutgifvande bank helt enkelt berättigats att, jemte en alldeles fristående sedelutgifningsrätt på guld, tillika utgifva

sedlar, motsvarande grundfondens och reservfondens hela belopp och såsom Utskottet säger till 50 procent öfver grundfonden, utan att man här talat om den ena eller andra valutan såsom motsvarande de utgifna sedlarna. Sedermera hade man såsom vilkor för begagnande af denna sedelutgifningsrätt på grundfond, reservfond m. m. bort stadga vissa bestämmelser, som hade gått ut på att, så vidt sig göra låter, betrygga sedlarnes jemna inlösen. En sådan jemn inlösen är beroende på kassa, portfölj och kassareserv, och i syftning att försäkra sig derom, så vidt sådant genom lagstiftning är möjligt, hade dessa vilkor, enligt min åsigt, bort vara uppställda. Utskottets förslag går på sitt sätt i denna syftning, om också formen är sådan, att det icke tydligt synes, men det är icke heller i sina materiella bestämmelser lyckligt. Det förefaller mig således, att de olika vilkoren för sedelutgifningsrätt till grundfondens och reservfondens hela belopp på grundfondshypotek och sedermera utöfver grundfonden till ett belopp, motsvarande bankens fordringar, som Utskottet här uppställt, äro alldeles öfverflödiga och olämpliga. Det synes mig vidare, att det åtminstone är i högsta måtto betydelselöst att säga, att en bank eger utgifva sedlar, motsvarande sina fordringar till högst 50 procent af bankens hela grundfond, eller med andra ord att stadga att banken, om den begagnar en sådan sedelutgifningsrätt, skall hafva deremot svarande fordringar. Om en bank utgifver sedlar till 50 procent utöfver sin grundfond, är det rent af omöjligt att banken icke skall hafva fordringar utöfver grundfonden till större belopp än 50 procent; ty banken skulle ställas under utredning, om den förlorat 10 procent af grundfonden, och mycket mer skulle vara förloradt, om banken icke hade sin grundfond och 50 procent derutöfver, då banken hade utelöpande sedlar för grundfondens hela belopp och 50 procent deröfver. Vill man således göra en dylik bestämmelse, som jag tror vara skäl, bör man föreskrifva, att banken skall innehafva vissa slags fordringar, som kunna anses vara för sedelutgifningsrätten i någon mån betryggande.

Den sista men hufvudsakliga anmärkningen, jag har emot Utskottets förslag, är föreskriften i afseende på kassa. Med den föreskrift, som för närvarande gäller, eller att en bank eger rättighet att utgifva sedlar emot inneliggande kassa, har erfarenheten visat — och det ligger äfven temligen i sakens natur — att en särskild föreskrift angående kassans förhållande till sedelstocken icke är behöflig, ty banken kan, då sedelutgifningsrätten är i så hög grad beroende af kassan, som nu, icke hålla ute en stor sedelstock, utan att hafva ett betydligt belopp riksmynt i kassan. Fullt betryggande för kassan är likväl icke gällande föreskrift vid högre sedelutgifning; jag erinrar mig, att det för några år sedan hände, att en bankkassa gick ned ända till 5 procent af utelöpande sedelstocken. Huru ställer sig emellertid förhållandet efter Utskottets förslag? Det finnes icke någon föreskrift för kassan, i händelse att banken icke öfverskrider grundfondens och reservfondens hela belopp. För närvarande finnas 8 banker, hvilkas sedelutgifning icke öfverskrider deras egna fonder, och att det skall komma att inträffa med åtskilliga framdeles, är mycket sannolikt. Först när bankerna öfverskrida deras egna fonder

och utgifva sedlar till högre belopp än dessa fonder, skulle de vara skyldiga att hafva 10 procent i guld, men icke af den utelöpande sedelstocken, icke af det belopp de hafva utöfver grundfonden, utan till 10 procent af grundfonden. Detta är en föreskrift, som är minst sagdt, högst besynnerlig. Ställer jag nu saken så, att jag antager, att de enskilda bankerna hafva så mycket sedlar utelöpande som möjligt, eller efter närvarande förhållanden, omkring 74,000,000 R:dr, skulle, äfven i detta fall, då den af Utskottet föreslagna förpligtelsen att hafva kassa komme i sin hela omfattning att tillämpas, bankerna likväl icke hafva mer än 4,700,000 R:dr i metalliskt mynt, ty deras grundfonder utgöra 47,000,000 R:dr. Det är således ungefär 6 procent af utelöpande sedelmassan, och vill man verkligen göra en bestämmelse i afseende på kassan, måste man erkänna, att denna är alltför obetydlig. Att åter göra en bestämmelse i afseende på kassan, synes mig vara en af de naturligaste föreskrifter, som i en banklag kunna förekomma; ty om det är någon frestelse, hvarföre man bör skydda bankerna, är det den, att hålla allt för ringa kassa, eller allt för ringa tillgångar, som icke gifva bankerna någon ränta. Är det så, att man vill anförtro sig helt och hållet åt bankstyrelsernas egen omtanke, kan man gerna befria sig från hela besväret och inskränka sig att stadga, angående grundfondens belopp, vissa offentliga kontroller och solidarisk ansvarighet, och öfverlemnna allt det öfriga åt friheten; men detta är en ståndpunkt, på hvilken sannolikt icke många skulle våga ställa sig. Då jag sålunda tillåtit mig göra några anmärkningar emot Utskottets förslag, har jag, utan vidare anspråk än att det för min räkning må stå i protokollet uppgjort några grunder, efter hvilka det synes mig, att sedelutgifningen skulle ordnas. Denna paragraf skulle då komma att lyda ungefär så här:

“Sedelutgifvande bank är berättigad att utgifva sedlar, motsvarande grundfondens och reservfondens hela belopp och till 50 procent öfver grundfonden, med vilkor att banken innehar:

a) vid hufvudkontoret ineliggande guldmynt, som i riket såsom lagligt betalningsmedel gäller samt Riksbankens sedlar till minst 20 procent af den utelöpande sedelstocken och deraf minst hälften i guldmynt;

b) lätt realisabla obligationer och inteckningar i fastighet inom halfva taxeringsvärdet till 50 procent af sedelstocken, deraf minst hälften i lätt realisabla obligationer;

c) fordringar hos banker och bankirer, disponibla efter högst en månad, in- och utländska vaxlar, samt löpande förskrifningar med hypotek af aktier och obligationer (eller af intecknade skuldebref) till 50 procent af sedelstocken.

Utöfver denna sedelutgifningsrätt, eger banken utgifva sedlar, motsvarande vid bankens hufvudkontor ineliggande in- och utländskt guldmynt, som icke ingår i kassan enligt förestående mom. a, äfvensom motsvarande vid hufvudkontoret ineliggande guld i plants“.

Det är möjligt, att föreskriften, att banken skall innehafva 20 procent i kassa vid hufvudkontoret är, efter de förhållanden som för närvarande ega rum, då invexlingen af sedlarne egentligen sker i hufvudstaden, något sträng, och jag tror icke, att det skulle vara

omöjligt att medgifva, att en del af kassan, som då kunde bestämmas i sin helhet högre, finge ligga hos vexlingsombudet i Stockholm, men då sådant förutsätter vissa garantier, som jag icke tilltror mig att på egen hand föreslå, har jag icke i mitt förslag velat upptaga det.

Jag föreställer mig derjemte, att föreskriften att obligationer och inteckningar, som omnämnas i mom. b., skola af Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes ombud prövas och godkännas, torde böra bibehållas, äfvensom stadgandet att dessa valutor skola nedsättas i allmänt förvar. Detta skulle nemligen underlätta kontrollen.

Vidare skulle jag vilja hemställa, att, om vid inventering kassan icke befinnes uppgå till stadgadt belopp, den borde vid dagaböter inom 5 dagar dertill uppbringas; ty det är gifvet, att, om banken icke får någon tid att rangera kassan, den blir en död fond, hvilket icke kan vara lämpligt eller nyttigt. Jag inser mer än väl, att, om något skall göras i denna fråga vid denna riksdag, det är angeläget att ju förr desto hellre fatta ett beslut; men i den ställning jag står till frågan, kan jag icke yrka annat än återremiss. Det synes mig vara vida mindre betänkligt att uppskjuta frågans afgörande till nästa riksdag och under tiden nöja sig dermed, att de banker, hvilkas oktroj går ut under år 1875, antingen få ny oktroj endast på ett år eller också erhålla vilkorlig oktroj, än att man utan tillräcklig öfverläggning skulle fästa sig vid en lagstiftning, som efter den uppfattning man har om oktrojernas betydelse komme att gälla minst 10 år, utan att man, skulle kunna under tiden ändra densamma.

Jag får således anhålla om återremiss.

Herr Rydén: Då jag nu går att säga några ord med anledning af den siste talarens yttrande, ber jag att till en början få tillkännagifva, att det icke varit mig möjligt att i alla dess detaljer uppfatta hans vidlyftiga och sakrika anförande. Jag tror dock att den ärade talarens yttrande i afseende å de enskilda bankernas sedelutgifts-rätt hufvudsakligen gick ut derpå, att denna skulle bestämmas af 1:o) grundfonden, 2:o) reservfonden och 3:o) ett belopp, motsvarande 50 proc. af grundfonden, allt, om jag uppfattat det rätt, under följande vilkor, att banken skulle hafva inneliggande guldmynt eller riksbanks-sedlar till minst 20 proc. af den utelöpande sedelstocken, hvaraf minst hälften guldmynt, och vidare lätt realisabla obligationer och inteckningar till 50 proc. af samma sedelstock, samt slutligen att banken skulle ega fordringar hos banker och bankirer inom och utom landet likaledes till 50 proc. af sedelstocken. Derutöfver har talaren velat medgifva sedelutgiftning på befintligt in- och utländskt guldmynt, äfvensom guld i plantsar, hvarförutan han, för den händelse att bankens kassa vid en inventering skulle befinnas understiga det stipulerade beloppet, velat medgifva fem dagars frist. Detta var, om jag icke misstager mig, det hufvudsakliga innehållet i den ärade talarens anförande, och kom talaren, på grund af dessa sina mot Utskottet stridande åsiger, till det resultat, att han för sin del fann önskvärdt, att frågan i denna del blefve till Utskottet återremitterad, på det att vid en kommande riksdag, efter noggrannare utredning och pröfning af hvarjehanda hit hörande förhållanden, ett moget beslut i

detta viktiga ärende måtte kunna fattas. För min del skulle jag finna det ganska beklagligt, om icke frågan redan nu kunde bringas till slut. Här finnas nemligen sedelutgifvande banker, hvilka dagligen motse att få sina bolagsreglor för en förnyad oktroj ändrade och fastställda, och för dem skulle det vara ganska svårt att fortfarande dväljas i ovisshet om huru denna fråga kan komma att gestalta sig. Jag ber här att till undvikande af missförstånd få nämna, att den bank, vid hvilken jag har min verksamhet, icke hör till dessa; ty oktrojen för densamma tilländagår ännu icke på några år. Det är vidare att märka, att den olägenhet, jag nyss påpekade, blefve en olägenhet, icke blott för den enskilde, utan en olägenhet af vida mera omfattande beskaffenhet, som komme att uti sina verkningar sträcka sig till affärsförhållanden af alla slag, både inom den trakt, der dessa banker drifva sin rörelse, och i hela det öfriga landet. Jag finner det därför högst viktigt och angeläget, att saken nu må komma till ett slut, och tidpunkten för dess afgörande synes mig äfven ur andra synpunkter vara särdeles lyckligt vald. Penningställningen är för närvarande lugn, och ett sådant lugn behöfves, när man skall lagstifta i detta ömtåliga ärende. Landtmannen kan icke berga hö i regnväder, och Riksdagen kan icke med fördel lagstifta om bankerna, då en kris står för dörren.

De af talaren gjorda anmärkningar mot Utskottets förslag i afseende å sedelutgifningsrätten kan jag för min del icke biträda. Visserligen må jag icke fördölja, att denna rätt, om jag ser på de mindre bankerna i landsorten, för ingen del genom det nya förslaget blir utvidgad, utan snarare förd inom trängre gränser. Men om också detta för en eller annan mindre bank kan tidtals medföra vissa svårigheter, så vill jag icke deröfver beklaga mig, i den förhoppning att bankväsendet derigenom må komma till stadga; ty då är så mycket vunnit, att man gerna må därför underkasta sig någon olägenhet, och att vi i landsorten må utan knot bereda oss att med hvarje år mer och mer minska vår löpande sedelstock.

Den ärade talaren har framhållit vigten deraf, att en metallisk kassa finnes i banken; jag förnekar för ingen del vigten häraf och ingen omtänksam bankstyrelse lärer underlåta att förskaffa sig en sådan kassa till minst det procenttal af sedelstocken, som talaren ifrågasatt. Men detta är en sak; en annan sak är att stipulera detta i lagen såsom ett oeftergiftigt villkor, hvilket snarare än att verka nyttigt skulle vid flere tillfällen visa sig skadligt. Jag vill erinra derom att det inträffat, att en bank med en större utelöpande sedelstock har tillfälligt af en oförutsedd anledning, som icke stått i dess makt att undanröjda, kommit att, ehuru obetydligt, öfverskrida sin sedelutgifningsrätt, under det att samma bank samtidigt innehade främmande banksedlar till mer än tio gånger beloppet af den för tillfället öfverskridna sedelutgifningsrätten, vidare hade i sin ego à vista vexlar, ställda på banker inom riket till femton gånger det öfverskridna beloppet och derjemte innehade ostridiga klara fordringar på Hamburg och London till ungefär 50 gånger samma belopp. Jag nämner dessa kuriösa siffror endast för att ådagalägga, att det, med vår nu gällande banklag, kan finnas förhållanden, under hvilka en öfverskriden

sedelutgifningsrätt i verkligheten betyder ingenting. Dock får jag kanske justera detta kategoriska yttrande så till vida, att hvarje öfverträdelse i och för sig af ett lagbud har ganska mycket att betyda, och man undviker, så vidt möjligt är, att göra sig saker dertill, men under sådana förhållanden, som nyss nämndes, ligger det i sakens natur, att öfverträdelsen i praktiskt hänseende icke är af någon den ringaste betydelse. Frågar man sig då, hvaruti denna öfverskridna sedelutgifningsrätt hade sin egentliga orsak, så blir svaret: i den nuvarande lagens stadgande att kassan ovilkorligen skall vara med sedelutgifningsrätten sammankedjad. Jag finner således att Utskottets förslag, sådant det nu föreligger, innebär ett ofantligt stort framsteg i den rätta riktningen, då det icke så starkt fastbinder kassan vid sedelutgifningsrätten.

Jag vill icke vara vidlyftig och behöfver det måhända icke heller, utan ber nu på det allra varmaste få tillstyrka, dels att saken må blifva nu afgjord och dels att beslut måtte fattas i åtminstone hufvudsaklig öfverensstämmelse med Utskottets förslag. Dock torde jag få utbedja mig att, i fall diskussionen eller omständigheterna i öfrigt skulle dertill föranleda, få i en eller annan detalj ytterligare yttra mig.

Herr Wallenberg: Den föreliggande paragrafen är, såsom Herr Talman behagade finna, ej i öfverensstämmelse med den motion, som jag i ämnet väckt, men detta hindrar mig ej att erkänna, att det föreliggande förslaget är väsendtligt bättre än det nu gällande lagstadgandet, hvilket för mig utgör ett tillräckligt skäl att ej försöka jaga efter det aldra bästa, för att möjligen få något mycket sämre eller kanske det sämsta — ingenting. Till min stora ledsnad har jag hört en ledamot på Uplandsbanken i dag, den 13 maj, begära återremiss på denna punkt. på det att Sammansatta Utskottet måtte utarbета ett nytt förslag. Det hade då varit bättre om han yrkat afslag, ty en återremiss betyder ju ej annat än afslag och att undanskjuta hela frågan, på det att regeringen, som nu iakttagit en afvaktande, eller om jag så får säga, afhörande ställning, för att få erfara hvad Kamrarne önska och vilja innan regeringen fattar sitt beslut, ej må få veta något och således, om den fattar beslut, möjligen utsättas för klander och, om den ej fattar beslut, säkert blifva klandrad. I afseende på det föreliggande förslagens beskaffenhet vill jag blott nämna, att det afser en tillökning i sedelutgifningsrätt på den s. k. portföljen af 40 procent, ty jag räknar ej de 10 procent, hvilka bankerna åläggas att, så vida de vilja begagna de 40 procents sedelutgifningsrätt, hafva inneiggående uti guldmynt, på hvilket icke får utgifvas banksedlar. Detta är något, hvarpå bankerna ej förtjena något. Dessa 40 procent äro af Utskottet föreslagna i stället för den sedelutgifningsrätt som förut varit tillåten till högst 50 proc. på kreditivsäkerheterna. Nu är sannt, att få banker begagnat hela denna tillökning på kreditivsäkerheter, men möjligt är att den nu föreslagna kan komma att begagnas i vidsträcktare mån, om rörelsen det kräfver. Alla äro ense om, att det är oegentligt utgifva banksedlar på kreditivsäkerheter, i hvilka banken endast har en vexlande panträtt, beroende på om något är ute

på kreditivet eller icke. Då är bättre medgifva sedelutgifningsrätt på portföljen, som är en mycket lättare bestämbar kvantitet.

Skilnaden mellan det nu föreliggande förslaget och gällande lag är egentligen den, att enligt detta förslag blir det slut med sedelutgifning på den kassa, som jag skulle vilja kalla tillfällig och som utgöres af riksbankssedlar och insättningar i riksbanken. Erfarenheten gifver vid handen, att en sådan sedelutgifningsrätt är lika obehaglig för dem, som skola begagna sig af den, som otjenlig för den allmänna rörelsen, samt bidrager mer än någon kan föreställa sig att i allmänna rörelsen vålla ryckningar och stora fluktuationer. Detta förslag har äfven ett företräde deri, att Utskottet ej föreslagit en massa kontroller, som möjligen vore utförbara, men alldeles icke utan vida större kostnad och arbete än som motsvara nyttan af kontrollerna. Enligt förslaget kommer endast att finnas *en* kassa, som skall kontrolleras och räknas: *guldmyntskassan vid hufvudkontoret*. Kontrollanten behöfver ej afvakta underrättelser från flera håll, utan håller sig endast till denna kassa. Genom bestämmelsen om 10 procent såsom minimum har man inlagt en klar och tydlig föreskrift. Denna siffra bör ej förskräcka de enskilda bankerna, ty den utgör för dem alla ej mer än 4,700,000 Kronor, enär grundfonderna äro 47,000,000 Kronor, och tiondedelen deraf lär väl under 3 år successivt kunna samlas ihop i bankernas kassor.

Jag inskränker mig till att anhålla hos Herr Talmannen om proposition på bifall till Utskottets förslag och att de, som skulle anse en jemkning deraf i mindre delar lämplig, hellre må derifrån afstå, på det att man ej till följd af för många förslag icke må komma till något resultat.

Friherre von Schwerin: Jag skall ej ingå i någon profning af Herr von Ehrenheims förslag, utan anhåller endast att Kammaren ej må undanskjuta frågan. Det finnes i allmänhet, då en reform skall ske, ett tjenligt ögonblick, som bör iakttagas. Gör man ej det, så kan hända att ögonblicket ej kommer tillbaka. Jag tror, att ett sådant ögonblick nu är inne och anhåller att Kammaren därför ej af något skäl må uppskjuta med reformen, utan bifalla Utskottets förslag.

Herr Ekman, Johan Jakob: Ehuru blott punkten b), mot hvilken jag ej har något att invända, nu är föredragen, tillåter jag mig dock, i likhet med föregående talare, att yttra mig om paragrafen i dess helhet. Det har för mig varit omöjligt att, efter att blott nu hafva hört den förste talarens förslag, derom fatta någon mening och än mindre kan jag yttra mig angående detsamma. Klart är ju äfven att, om åsigt öfverensstämmande med de af honom framställda skulle här göra sig gällande eller komma under vidare behandling, så måste frågan återremitteras till Utskottet, ty att nu afgöra frågan på rak arm låter sig ej göra, hvilket den ärade talaren ej heller föreslagit. Jag får likväl, i likhet med de två sista talarne, uttala den öfvertygelse, att det vore illa om frågan återremitterades, och jag önskar sålunda, att den nu måtte kunna afgöras; förutsatt, att den afgöres på ett sätt, som öfverensstämmer med min uppfattning af frågan. Banker finnas

nemligen, hvilkas oktroj tilländalöper den 31 December 1875; och då dessa banker äro skyldiga att ingå med begäran om ny oktroj 18 månader innan deras gamla oktroj är ute, så är nödvändigt, att saken nu afgöres. Jag ber likvisst få nämna, att skulle man till slut komma till omröstning emellan återremiss och Utskottets förslag, som jag i åtskilliga punkter ej kan gilla, så kommer jag att med min röst bidraga till återremiss.

Emellertid torde det tillåtas mig att yttra mig om det förslag, som föreligger. Jag har redan nämnt, att jag ej kommer att vända mig mot punkten b) utan mot punkten c), som bestämmer, att enskild bank må ega rätt att utgifva sedlar, motsvarande bankens fordringar till högst femtio procent af bankens hela grundfond, så framåt vid hufvudkontoret befintlig kassa af lagliga i riket gällande guldmynt uppgår till tio procent af grundfonden. Denna punkt anser jag ej vara af beskaffenhet att kunna antagas. Jag har i främsta rummet, såsom min reservation angifver, ej ansett rätt att bestämma den s. k. portföljen till en viss proportion af grundfonden, utan ansett att den bör bestämmas af grundfondshypoteket, som varierar emellan 60 och 100 procent, och dessutom nedsättes i allmänt förvar. Jag finner det ej fullt rättvist, att den bank, som har nedsatt t. ex. 60 procent i grundfondshypotek, skall ega rätt att utgifva sedlar på sin portfölj till lika belopp som den, hvilken nedsatt 90 eller 100 procent. Men om jag också måste medgifva, att mot hvad jag nu anfört ett och annat kan invändas, såsom att om också ej hela grundfonden är nedsatt i allmänt förvar skall den dock vara kontant inbetald, kan jag likväl ej gå in på det förslag, som Utskottet framställt om en vid hufvudkontor befintlig guldmyntskassa uppgående till 10 procent af grundfonden. Jag känner naturligtvis ej till förhållandena vid de enskilda bankerna, emedan jag ej har att göra med någon enskild bank, men det förefaller mig som om alla bestämmelser om ett visst belopp i kassa måste vara orimliga. Detta belopp måste variera på olika orter och äfven på olika tider af året. Hvad en gång är för mycket är en annan gång för litet och kassans belopp måste bero på utsträckningen af bankens rörelse. Utskottets förslag söker att bestämma grunden för förhållanden, som äro alldeles obestämbara, och då genom en bestämmelse sådan som den föreslagna en bankdirektion skulle, då den fullgjort de föreskrifter, som innehållas i banklagen, fritaga sig från allt vidare ansvar i händelse det stadgade beloppet vore otillräckligt för ändamålet, så måste jag anse, att den föreslagna bestämmelsen om visst belopp af kassa bör helt och hållet utgå ur paragrafen.

Hvad jag vidare har emot Utskottets förslag är den i punkten d) förekommande bestämmelse, att sedelutgifning får grundas på allt vid hufvudkontoret befintligt guld, som i värde öfverstiger 10 procent af grundfonden och utgöres af lagligen i riket gällande guldmynt. Det har visserligen af en talare, den andre i ordningen, blifvit anfördt såsom en förtjänst att Utskottet ej sammankedjat kassan med grunden för sedelutgifningsrätt. Jag ber dock få aumärka att det är just ett sådant sammankedjande, som Utskottet gjort, och jag kan ej finna någon grund, hvarför de enskilda bankerna skola vara berättigade

att utgifva sedlar på inneliggande kassa. Har man bestämt, att de få utgifva sedlar på grundfond, reservfond och fordringar till 50 procent af grundfonden, så tror jag verkligen att dermed är nog och det så mycket hellre som denna inskränkning är mera skenbar än verklig. Jag har liksom Utskottet ogillat alla de kontroller Kongl. Maj:t föreslagit, emedan sådana alltid äro förhatliga och kanske icke fullt verksamma, men om man vill afskaffa kontroller, så fordrar jag också, att man uppställer lagen på sådant sätt, att den ej kan kringgås. Som nämnt har jag ej någon kännedom om de enskilda bankernas inre förhållanden och jag tillåter mig således ej att yttra mig om huruvida de här omtalade ryckningar, som nu ega rum hvar tredje månad, äro en följd deraf att de enskilda bankerna under kvartalet helt och hållet förbise förhållandet mellan den utelöpande sedelmassan och den inneliggande kassan och endast rätta förhållandet vid kvartalets slut, eller om bankerna, derest under kvartalet ett missförhållande skulle inträffa, genast söka afhjelpa detta, och äro angelägna att vid kvartalets slut framhålla en mycket större kassa än de behöfva. I detta hänseende får man naturligtvis hysa hvilken åsigt som man vill, men skulle Utskottets förslag antagas, tror jag att dessa ryckningar ej kunna undvikas. De komma att ega rum kanske i mindre grad än hittills, men så mycket oftare, ty i stället för att de nu påkomma en gång hvar tredje månad, så skola de hädanefter upprepas hvar månad. För öfrigt inser jag icke att de enskilda bankerna, om de sköta sig på ett sätt som öfverensstämmer med föreskrifterna för deras rörelse, kunna hafva någon olägenhet af att icke få utgifva sedlar på kassa.

Jag har dock trots att det vore rättvist om bankerna berättigades att utgifva sedlar på guldplantsar och främmande guldmynt och har till detta medgifvande föranledts deraf, att det skulle kunna hända att bankerna ej så lätt, när det behöfdes, kunde få sina plantsar utmyntade eller främmande guldmynt försålda.

Jag slutar nu med att tillkännagifva, att jag under denna paragrafs fortsatta handläggning kommer att vid de särskilda punkterna framställa förslag i enlighet med det af mig nu afgifna yttrande.

Friherre Stjernblad: Då fråga var om bankernas skyldighet att invexla sina sedlar med guld, tog jag mig friheten påpeka, att detta åliggande ingalunda minskade bankstyrelsernas omsorg utan att tvärtom deras omtanka betydligt skulle ökas, samt att vilkoret för att man skulle kunna verkställa detta vore, att en sådan grund för sedelemissionen lades, som möjliggjorde för banken att ständigt skaffa sig guld. I detta afseende lemna den lydelse för paragrafen Utskottet föreslagit icke obetydligt öfrigt att önska, och, skulle jag få välja mellan det förslag, som framstälts af en ledamot från upplandsbanken, och Utskottets, skulle jag obetingadt antaga det förra. Den nämnde ledamoten uppställer icke samma, om jag så må säga, förlamande fordringar som Utskottet gör, för att banken till fullo skall ega att tillgodogöra sig sedelutgifningsrätten. Fördelen af sedelutgifningsrätten ligger deri, att banken får gifva ut sedlar dels på räntebärande grundfondshypotek och dels på sin portfölj, som äfven är räntebä-

rande. Skall man till full utsträckning begagna denna rätt, så måste man enligt Utskottets förslag binda både hela grundfonden och hela reservfonden i sådana papper, som man plägar kalla "tunga", det vill säga sådana som icke omsättas. Enligt talarens på upplandsbänken förslag behöfver man deremot icke hafva mer än 50 procent på detta sätt bundna för att få begagna hela sedelutgifningsrätten. Han gör visserligen dervid den restriktion, att man skall hafva en kassa emot utelöpande sedlar af 20 procent, deraf minst hälften i guld; detta är ett vilkor så billigt och beloppet så litet, att jag icke kan tro, att någon bank vågar nöja sig med så litet. Man kan visserligen säga, att Utskottet endast fordrar 10 procent af grundfonden i guld, men dessa 10 procent äro egentligen icke kassa, utan de äro ett orubbligt depositum af metall, de äro icke att anse annat än de 10 millioner, som utgöra minimum för Riksbankens metalliska behållning, men hvilka ju aldrig kunna betraktas såsom Riksbankens egentliga kassa, då de icke få minskas och således ej begagnas. På samma sätt är det med dessa 10 procent för de enskilda bankerna; de måste hafva en kassa derutöfver, dels i guld och dels i sedlar, ej blott för att kunna inlösa sina sedlar, utan äfven för att möta öfriga förbindelser af alla slag. Denna kassa måste följaktligen vara högst betydlig, ty om vi se till hvad de enskilda bankerna hafva för förbindelser, så finna vi af den sista kvartalsrapporten att deras utelöpande sedlar, upp- och afskrifningsräkningar, innestående depositioner, samt postremissvexlar etc. uppgingo till öfver 200 millioner. Man kan icke tänka sig att bankerna kunna vara nöjda med att hafva hvarken 10 eller 20 procent af grundfonden eller af utelöpande sedlarne, utan det minsta torde väl vara 10 procent på samtliga löpande förbindelser. Det är icke klokt att bestämma någon viss proportion mellan kassan och vare sig bankens utelöpande sedlar eller dess grundfond, utan det rätta torde vara att bestämma förhållandet mellan kassan och samtliga utelöpande förbindelser. Jag kan emellertid ej våga hoppas, att Kamraren så här på stående fot skall antaga den ärade ledamotens förslag och då jag ej heller kan se, att någonting nu skulle kunna vinnas genom en återremiss, måste vi väl låta förslaget fara och nöja oss med hvad Utskottet föreslagit, men det är likväl godt att denna åsigt här uttalats till protokollet och sålunda kan komma till regeringens kännedom och detta så mycket hellre, som vi i detta fall ju egentligen är endast en rådgifvande, icke en beslutande församling.

Då jag nu öfvergår till Utskottets förslag ber jag, att vid granskningen af den nu föredragna punkten b), äfven få taga de öfriga punkterna i betraktande. I första punkten heter det att banken eger utgifva sedlar på i allmänt förvar nedsatta grundfondshypotek. Dervid ber jag endast få uppmärksamma, att dessa grundfondshypotek icke äro i något afseende särskildt betryggande för sedelinnehafvaren, mer än för bankens öfriga fordringsägare, de ligga ej såsom säkerhet för sedlarne, de få ej särskildt användas för dessa, utan ingå i de gemensamma tillgångarne. Bestämmelsen om att minst 60 procent af grundfonden skola läggas i grundfondshypotek har sin egentliga betydelse deruti, att den bereder aktieägarne, som ansvara med hela sin förmögenhet för bankens alla förbindelser, en viss trygghet, och

är i detta afseende ganska god. Banken skulle vidare få utgifva sedlar på reservfonden, då nemligen denna reservfond utgöres af så beskaffade säkerheter, som äro med grundfondshypotek jemförliga och blifvit i allmänt förvar nedsatta. Härutöfver vill man medgifva banken att utgifva sedlar till högst 50 procent af dess grundfond, med vilkor att den vid hufvudkontoret befintliga kassan af lagligen i riket gällande guldmynt uppgår till 10 procent af grundfonden; det vill i sjelfva verket säga, att man endast medgifver banken rätt att på dess öfriga fordringar utgifva sedlar för 40 procent af grundfonden, ty förenämnda 10 procent i guld få ej inräknas i den guldvaluta, hvarå enligt momentet d) sedlar skulle få utgifvas.

Bestämmelsen att reservfonden, för att tjena till grund för sedelutgifning, skall förvandlas i säkerhetshandlingar, jemförliga med grundfondshypotek, och i allmänt förvar nedsättas, anser jag ej välbetänt, då derigenom intrång göres å den sedelutgifningsrätt, som bör medgifvas på grund af bankens fordringar och hvilken här bestämmes till endast 40 procent af grundfonden; ty utom det att reservfonden, om den så placeras, upphör att vara hvad den fortfarande skulle benämnas, eller reservfond, utan i verkligheten uppgår i grundfonden, så innebär denna bestämmelse en lockelse till att binda allt för stort belopp af bankens kapital. Vile man borttaga detta stadgande och i stället medgifva sedelutgifningsrätt för fullt 50 procent utöfver grundfonden för bankens fordringar, så ökades derigenom icke sedelutgifningsrätten i sin helhet, ty bankernas nu egande reservfonder utgöra ungefär 10 procent af grundfonderna.

Banken skulle derigenom kunna hafva ett större belopp af sitt kapital rörligt, hvilket är ett af hufvudvilkoren, att kunna möta de påhvilande förbindelserna.

Mitt förslag skulle därför varit, att banken icke fick utgifva sedlar särskildt på reservfonden, men deremot för fulla 50 procent af grundfonden utöfver grundfondshypoteket och ineliggande guld, med vilkor att vid hufvudkontoret befintlig kassa af lagligen i riket gällande guldmynt uppgår till minst 10 procent af grundfonden. Jag gör emellertid ej något yrkande i denna riktning, emedan Kammaren säkerligen icke skulle nu biträda mig, men jag har ansett mig dock böra framställa detta förslag till den kraft och verkan det hos vederbörande kan ega, för att förebygga de eventualiteter som kunna inträffa, om bankerna i begär att förtjena penningar binda för mycket af sina fonder i papper, som icke äro lätt realisabla.

I momentet 2 af den föredragna paragrafen finnes föreskrifvet, att, om bankens sedelutgifningsrätt finnes öfverskriden sådant inom fem dagar skall vara rättadt. Det är ledsamt att man skall behöfva vara så förtänksam, men det kan hända att, till följd af det stora omfång vår industri och handel fått, påkänningarne i en trång tid, då exporten icke motsvarar importen, blifva så starka, att ett dylikt öfverskridande ej kan förekommas. Vi hafva sett att Riksbanken 1868 eller 1869 var under de såsom minimum fixerade Tio millionerna, men om sådant verkligen kan inträffa, då måste man medgifva bankerna ett rådrum, tillräckligt långt för att de må hinna återställa jemnvgigten.

Fem

Fem dagar äro icke mycket för sådant ändamål, ty den bank, som blifvit öfveransträngd vid utvexlingen af guld, torde få ganska svårt, att på den tiden skaffa sig nytt förråd deraf. Det finnes för den samma ej annat medel än att sälja vexas för att få in sedlar, men detta kan i större skala ej ske annat än i Stockholm eller Göteborg. och dertill går nog åt mer än fem dagar. Ett annat sätt som måste tillgripas är att anlita sina reserver i utlandet, man får telegrafera till England, eller hvart man har dessa, med ordres att skicka så eller så mycket guld, men äfven härtill fordras längre tid. Enligt min tanke måste 10 dagar bestämmas såsom anståndstid; antingen skall man icke göra någon dylik bestämmelse alls eller ock en som verklig är tillräcklig.

Åtskilliga anmärkningar hafva här framstälts af en talare från göteborgsbanken, som framhöll det skadliga uti att bankerna skulle få gifva ut sedlar på kassa i guld, men det vore väl märkvärdigt, om banken skulle få gifva ut sedlar på obligationer men icke på guld. Vi se ett exempel i de skotska bankerna, som till visst belopp äro begränsade i sin sedelutgifning på grund af sitt enskilda kapital, men deremot hafva de obegränsad sedelutgifningsrätt på ineliggande guld. Bankerna behöfva ju icke gifva ut sedlar för hela det tillätta beloppet och den bank som är förständig reserverar nog en del. Vidare ansåg den ärade talaren att de medgifna 50 procent eller rättare 40 procent på bankens fordringar borde beräknas, icke på grundfonden utan på grundfondshypoteken, men det vore ju rent af att uppmuntra banken att binda hela sitt grundfundsbelopp i svårt realisabla papper. Det rätta måtte väl vara att göra beräkningen på grundfonden eller det inbetalta kapitalet, ty detta är dock det som innebär säkerheten. Läger man dertill den solidariska ansvarigheten, som, säga hvad man vill derom, dock är en sporre och ett nödtvång för banken att gå försigtigt till väga, så bör sedelinnehafvaren kunna känna sig trygg.

Talaren vidrörde äfven de svårigheter som skulle uppstå i och för kontrollen af en sedelutgifning, grundad på kassa i guldmynt, eller på guld i allmänhet, men jag vet sannerligen icke hvari dessa svårigheter skulle bestå, då dessa valutor alltid skola finnas vid hufvudkontoret. De ryckningar, han talade om, kunna omöjligen åstadkommas deraf att man utgifver sedlar på guld vid hufvudkontoret; ryckningarne hafva sin naturliga grund deruti, att man medgifvit sedelutgifningsrätt på något så föränderligt som den *rörliga* kassan, hvilken har att möta ej blott sedlarne utan det vida större beloppet i andra å vista förbindelser. Det finnes dagar då kassans ställning i Skånes enskilda bank kan variera med en half million; sådant måste åstadkomma fluktuationer om sedelemission derpå grundas. Att det blir kontroller hvarje månad kan deremot icke framkalla några ökade fluktuationer, utan det bör ej verka annat än att göra hvarje bank mera aktsam om sin ställning. Jag skulle såsom finansminister icke draga i betänkande att låta bankerna insända uppgift om ställningen för hvarje vecka, det åstadkommer ingen svårighet, ty hvarje bank gör naturligtvis hvarje vecka en sådan undersökning i alla fall.

Den förevarande paragrafen innebär, såsom jag redan sagt, en förbättring i nuvarande bestämmelser, men lemnar, efter hvad jag

tror mig hafva ådagalagt, åtskilligt öfrigt att önska, men anser jag mig emellertid under föreliggande förhållanden hvarken böra yrka afslag eller återremiss.

Herr von Koch: I likhet med hvad flere föregående talare gjort, tager jag mig friheten att yttra mig om förevarande moment i dess helhet, ej blott om den föredragna punkten. Lika med näst föregående talare anser äfven jag den solidariska ansvarigheten såsom yttersta stödet för sedelemissionen, men det finnes äfven ett annat system för bankväsendet, som icke har den solidariska ansvarigheten utan i dess ställe grundar sig på depositioner. Det är genom en kombination af dessa båda system som jag hoppas att våra privatbanker skola tillägna sig en fasthet och säkerhet som, så vidt jag vet, icke finnes i något annat land. Det är egentligen mot nästa punkt c), som jag har mina stora betänkligheter; man har nemligen der gjort ett undantag från den i min tanke riktiga grundsatsen, som äfven iakttagits i föregående punkter, att de säkerheter, på hvilka man vill grunda sedelutgifningsrätt, skola vara nedsatta i allmänt förvar. Jag är ej ensam om denna åsigt, utan den delas af en privatbanksegare, som uti en motion framställt ett förslag i den syftning, att banken endast skall ega utgifva sedlar motsvarande 50 proc. af bankens hela fond, så vida detta belopp blifvit uti säkerhetshandlingar, jemförliga med grundfondshypotek, i allmänt förvar nedsatt. Då ett sådant anbud göres från det hållet, vet jag sannerligen ej hvarför man icke accepterar det, och jag hoppas att den ärade ledamoten på Stockholmsbanken icke öfvergifver sitt förslag utan yrkar bifall till detsamma när vi komma till punkten c). Jag kan icke tro att en bank ställer sig så utan räntebärande obligationer, att den icke kan deponera det belopp, hvarpå den vill utgifva sedlar.

I afseende å frågan om denna lag är af civillags natur eller icke, vill jag fästa uppmärksamheten derå, att Utskottet begagnar sig af uttrycket "att Riksdagen för sin del beslutar"; det är just det vanliga uttrycket när Riksdagen anser sig hafva del i lagstiftningen, men icke när Riksdagen gör underdåniga framställningar om ekonomiska författningar. Denna författning ingriper allt för mycket i all slags ekonomi för att kunna med rätta anses som ekonomisk lag i den mening § 89 Regeringsformen åsyftar.

Vid § 13 får jag tillfälle att närmare yttra mig om beskaffenheten af de obligationer, som skola tjena som grundfondshypotek, men jag vill på förhand nämna, att jag icke anser den mängd obligationer, som nu sättas i omlopp, svenska statens obligationer inbegripna, vara lämpliga att gifva ut sedlar på, utan bör sådant ske på hypoteksbankens eller hypoteksföreningarnes obligationer. Huru det kan gå med statspapper, det såg man under franska revolutionen 1848 och det har man sett vid många andra tillfällen; papper, som haft sitt obestriddliga värde och som man nog vetat att de framdeles skulle inlösas, hafva fallit betydligt icke desto mindre. Sådana papper kunna vara lämplig säkerhet för a vista förbindelser. Vid nu föredragna punkt har jag ej något yrkande att göra, utan får blott förbehålla mig att fortsätta mitt yttrande vid nästa punkt.

Herr Statsrådet Wærn: Redan vid förra sammanträdet har jag angifvit den ställning, jag i allmänhet ville intaga till denna frågas behandling, då jag förklarade mig vilja så vidt möjligt iakttaga en lyssnares rol och endast taga del i diskussionen i den mån, denna gäfvde mig anledning att närmare klargöra mina åsikter, eller annars något förekomme, som jag önskade att få mera utveckladt eller beriktigadt. Hvad nu angår Utskottets förslag i afseende å sedelutgifningsrätten, så tillstår jag, att det satt mig i en viss förlägenhet, emedan det egentligen icke innehåller något svar på hvad Kongl. Maj:t i denna del föreslagit. Kongl. Maj:t har till Riksdagen hemställt, huruvida det icke vore skäl att dels söka bereda en större grundval af guld för att, med bibehållande af en lika utsträckt sedelutgifning som nu, ändock gifva bankerna en större stadga och förekomma kriser och ryckningar i penningarörelsen, och dels stadga en föreskrift för bankerna att hålla en viss kassa i förhållande till sedelutgifningsrätten, i hvilket afseende en bestämd kontroll skulle utöfas. Med de nuvarande bestämmelserna har det förhållit sig så, att, under det de icke föreskrifva något visst procentförhållande mellan kassa och sedelutgifningsrätt, så innebära de dock, derigenom att sedelutgifningen är grundad direkt på kassan, en viss säkerhet för att bankerna skola hålla en temligen betydlig kassa; men bestämda föreskrifter i detta hänseende saknas, och det är dessa som Kongl. Maj:t ansett nödiga att vinna. Nu har Utskottet derpå svarat, att Utskottet vill hafva större guldunderlag än Kongl. Maj:t föreslaget, men att Utskottet ansett ryckningar bäst förekommas derigenom, att ordet "Riksbankssedlar" uteslutas ur allt hvad lagen i detta hänseende stadgar; men hvad Kongl. Maj:t föreslagit i afseende å ett visst förhållande mellan kassan och sedelutgifningsrätten, det är af Utskottet alldeles förbigånget. Ty med den bestämmelse, som här finnes angående en viss kassa, förhåller det sig, såsom en talare mycket riktigt anmärkt, att det egentligen icke är en bestämmelse om en kassa, utan om en viss guldquantitet, som det skulle åligga hvarje bank att hålla. Denna bestämmelse går nemligen till sitt syfte och i det närmaste äfven till sina påföljder derpå ut, att banken skall hålla en viss quantitet guld att derpå grunda sin sedelutgifningsrätt; men såsom kassa betraktad är denna quantitet så liten, att den knappt förtjenar afseende såsom sådan, hvartill kommer, att den icke är ställd i något beroende af den utelöpande sedelmassan, utan af grundfonden, och blifvit uppställd såsom ett vilkor för att banken skall få utsträcka sin sedelutgifning till 50 proc. öfver grundfondens belopp. Är det nu verkligen rätt att öfvergifva en lagstiftning, som indirekt ålagt bankerna att hålla en stor kassa, och antaga en ny, som icke i ringaste mån nämner om något slags nödvändighet för dem att hålla en sådan? Hvarifrån komma väl bank- och penningekriser? Orsakerna dertill kunna naturligtvis vara ganska olikartade. Men till sist och innan krisen utbryter, resultera de dock alla deruti, att tillräckliga cirkulationsmedel saknas. Är det då icke angeläget att på något sätt göra sig försäkrad derom, att det hos bankerna, som utgöra den allmänna penningarörelsens förmedlare, finnes ett tillräckligt underlag af kassa, och att, i den mån större affärer påkalla större utsläppande af rörelse-

medel, dessa äfven komma att uppbåras af en motsvarande kassa hos banken, så att beloppet af utelöpande creditsedlar icke må blifva för stort i förhållande till kassan, eller med andra ord att verkligt mynt icke saknas, då sedelcirkulationen gått för vida. Jag tror, att, för att kunna undvika alla kriser, alla verkliga ryckningar och rubbningar i penningarörelsen, knappast något är angelägnare än att bankerna oafåtligt gifva akt på, huru mycket creditsedlar äro utsläppta i rörelsen och hvad de hafva som svarar deremot, då behof af verkligt mynt inträder. Men i det hänseendet lemnar mig Utskottet utan allt svar; och då man talar enskildt med bankernas målsmän eller hör dem yttra sig i Kammaren, är deras svar, att de anse detta vara bankernas ensak, att det bör öfverlemnas åt deras klokhet, och att trygghet har man ju tillräckligt genom den solidariska ansvarigheten. Allt detta är mycket godt; de kunna med stolthet åberopa sig på sin klokhet, då bankerna hittills, med den utsträcktä sedelutgifningsrätt som varit dem medgifven, skött sig så väl, och det vare långt från mig att i detta afseende kasta ens den ringaste skugga på bankernes styrelser. Men äfven dessa svar äro i den mån otillfredsställande, att de icke egentligen äro svar på frågan; ty detta, som säges om den solidariska ansvarigheten, rör blott den slutliga inlösnings af bankens förbindelser, att hvar man då må få ut sin rätt; men att bankerna tillse, att icke något hinder möter för den punktliga inlösnings vid hvarje särskildt tillfälle, för den saken innebär den solidariska ansvarigheten icke någon säkerhet. Det förefaller mig vanskligt att icke insätta något härom i lagen, helst då bankmännen sjelfve medgifva, att ett sådant stadgande på intet sätt skulle verka inskränkande på deras rörelse. Man har talat om olika belopp för kassans förhållande till sedelutgifningen; Herr von Ehrenheim har föreslagit 20 proc. och Herr von Gegerfelt i sin reservation likaledes 20, och detta belopp kan åtminstone icke anses för högt tilltaget. Kongl. Maj:t har i sin proposition föreslagit 33 $\frac{1}{3}$ proc., men detta har befunnits för drygt, icke därför att det skulle vara högt i och för sig sjelf, utan därför att bankerna, för att vara trygga att vid hvarje tillfälle hafva denna procent inne, skulle vara tvungna att hålla så stort belopp derutöfver, att det derigenom skulle för dem blifva betungande. Men då förefaller det mig, som den rätta utvägen att afhjelpa en sådan olägenhet borde vara den, att mildra de kontrollbestämmelser, som enligt K. M:ts proposition skulle iakttagas i detta afseende; och i mitt anförande till statsrådsprotokollet förekommer en antydning af denna syftning, i det jag der föreslagit, att i den publikation af kassans förhållande till utelöpande sedlar, som månadligen borde egas rum, endast borde upptagas medelbeloppet för månaden, hvarigenom man undginge den dagliga oron, att det föreskrifna procentförhållandet icke vore uppnådt. Men att vilja totalt utelemna alla föreskrifter i nu berörda hänseende, då man stiftar en ny lag för de enskilda bankerna, deremot hyser jag betänkligheter, och intet af hvad Utskottet i öfrigt föreslagit synes mig gifva anledning till mera berättigade farhågor. Visserligen hafva några sådana föreskrifter hittills icke funnits; men då procentförhållandet gått ned till 20 procent eller derunder, har Chefen för Finans-departementet plägat genom Landshöf-

dingeembetena erinra vederbörande banker om lämpligheten att iakttaga en högre siffra, och bankstyrelserna hafva då ansett sig böra lyssna till denna anmaning. Men om man nu, med ogillande af Kongl. Maj:ts förslag, icke insätter någon föreskrift i detta afseende i lagen, är det att befara att bankstyrelserna gifva till svar, att de icke hafva den ringaste skyldighet att hålla något sådant procenttal, och i stället beropa sig på den solidariska ansvarigheten. Kan det väl anses betryggande, om Riksdagen skulle, i likhet med hvad Utskottet föreslagit, förklara, att alla bestämmelser om kassans förhållande till sedelutgifningsrätten äro öfverflödiga, och egentligen endast i det uppgifna syftet att sprida guld i landet föreskrifva, att bankerna skulle hafva kassa i guld inne till 10 procent af grundfonden, då likväl allt som här anförts om kassans storlek går ut derpå, att den borde vara vida större, och man icke har något annat att invända, än att omsorgen om det rätta förhållandet mellan kassan och sedelutgifningen bör vara öfverlemnadt åt hvarje bankstyrelses eget omdöme. En aktad bankdirektör har förklarat, att han anser det ligga en stor fördel i att upplösa allt slags samband mellan kassa och sedelutgifningsrätt. Jag tror, att det ändamål, han afsett, är och måste anses vara vinnnet derigenom, att sedelutgifningen icke längre skall vara direkt grundad på kassa; och jag föreställer mig att den af Kongl. Maj:t föreslagna föreskriften att innehafva en viss kassa i förhållande till sedelutgifningen icke kan åstadkomma något sådant slags fastkedjande, som kan anses i ringaste mån besvärligt. De farhågor, som den ärade talaren i detta afseende hyser, tyckas mig vara reminiscenser från de gamla förhållandena, då det skulle finnas sedel mot sedel, medan det nu deremot ifrågasatts mycket mindre kassa och således skulle blifva mycket mindre svårighet att upprätthålla densamma. En annan talare har ansett, att det vore orimligt att meddela några bestämmelser om kassan, emedan denna skulle vexla efter olika årstider och olika behof. Den ärade talaren skulle haft fullkomligt rätt, om han i stället användt ordet sedelutgifning; den varierar oupphörligt. Men hvarför det riktiga förhållandet mellan kassa och utelöpande sedlar skulle göra det, är mig omöjligt att inse; om någon variation der behöfver uppstå, torde den vara så fin, att den icke har något praktiskt inflytande. Det har nämnts mycket om ryckningar och rubbningar i penningarörelsen; men dessa äro ingalunda beroende på föreskrifter om kassan, utan härröra från något helt annat. Det är nemligen utan tvifvel att förmoda, att bankerna då och då öfverträda sin sedelutgifningsrätt mellan uppvisningsdagarne. Jag är visserligen långt ifrån att tro, att de endast vid uppvisningsdagarne hålla den kassa, som de böra hålla; det vore orätt att tänka något sådant om dem. Men jag tror, att, då uppvisningsdagarne komma, de göra allt för att kunna framvisa ett vackert resultat och vara säkra på att hafva allt i ordning; och detta gifver anledning till dylika tillfälliga rubbningar i penningarörelsen.* Denna anledning kommer redan att minskas med de månatliga uppvisningarna och skulle minskats ännu mera, om uppvisningarna skedde hvarje vecka, och i ännu högre grad, om man, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, öfverlemnade åt hvarje bank att vara sin egen kontrollant, utan alla andra vilkor

än att föra anteckningar dag för dag. Jag tror icke, att det skulle vara så svårt för dem att göra dessa dagliga anteckningar; men om Kammararen skulle finna det så, hvarför då icke bestämma såsom en talare här föreslagit att låta anteckningarne ske för hvarje vecka? Hela kontrollen kommer då att bestå uti, att bankernas styrelse förde sina anteckningar, hvilka de allmänna ombuden, när så erfordrades, hade tillfälle att se; och bankerna skulle då icke vilja riskera att icke iakttaga rätta förhållandet i kassan, så att någon brydsamhet eller chikan icke vore att befara. Jag tror icke, att den Kongl. propositionen varit så felaktig som åtskilliga talare velat framhålla; det lemnar jag dock för ögonblicket derhän; Riksdagen må i detta afseende hafva sitt eget omdöme. Men jag skulle önska, att, då Riksdagen meddelar andra föreskrifter om de enskilda bankerne, Riksdagen äfven måtte taga i öfvervägande nödvändigheten deraf, att dessa hålla en tillräcklig kassa i förhållande till sina utelöpande sedlar, för att derigenom undanrödja anledningar till förvecklingar i penningrörelsen, samt att någon bestämmelse derom måtte i Riksdagens beslut få inflyta.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag hade icke ämnat att inlåta mig i diskussion om den punkt, som nu utgör föremål för Kammararens öfverläggning; men här har af två talare drifvits en sats, mot hvilken jag icke kan undgå att nedlägga min protest. Det har nemligen sagts, att hvad Riksdagen i denna fråga beslöte icke hade den minsta betydelse eller vore i ringaste mån bindande, utan att det vore ungefär, som om vi stode här och endast, såsom man säger, kallpratade. Så kan jag dock icke uppfatta saken; men, innan jag går in på de omständigheter, med hvilka jag tror mig kunna visa riktigheten af mitt sätt att se densamma, ber jag att få erinra, att hvad en talare yttrat om det rådande stora lugnet i penningväsendet och angelägenheten att begagna sig deraf för detta förslags genomförande icke synes mig vara så alldeles att lita på. Jag torde i Herrarnes minne få återkalla, att det icke är längre än tre fjerdedels år sedan det i detta hänseende var allt annat än lugnt här i hufvudstaden. Jag hade då tillfälle att höra personer, som kommo hit rätt bekymrade för ställningen och som foro härifrån särdeles belåtna med den utveckling saker-na utöfver deras förväntan tagit.

En annan talare lade mycken vikt på den solidariska ansvarighet, som åligger bankernas delegare. Den skattar äfven jag ganska högt; men det torde icke vara obekant, att så väl i Kongl. Maj:ts proposition som i Utskottets förslag förekommer en afdelning delegare, som icke äro solidariskt ansvarige, de s. k. kommanditdelegarne. Jag tror visserligen icke att några sådana delegare för närvarande finnas i våra banker; men rättigheten att intaga dem finnes dock medgifven.

Jag återkommer nu till den fråga, jag först i mitt anförande berörde, frågan om den makt, med hvilken Riksdagen har rätt att yttra sig i denna sak. Kongl. Maj:ts proposition innehåller, att Kongl. Maj:t ansett sig i ett så viktigt ämne som detta icke böra lagstifta utan Riksdagens medverkan, och derföre öfverlemnar Kongl. Maj:t till godkännande jemväl af Riksdagen den författning, som nu utgör föremål för vår öfverläggning. Jemför man nu detta med 89 § Rege-

ringsformen, så heter det der, att, "vill Konungen åt Riksdagen öfverlemlna att gemensamt med Honom något afgöra, som Rikets allmänna styrelse rör, då förfares dermed på det sätt, som angående *lagfrågor* är i 87 § 1 mom. stadgadt." Den framställning, Kongl. Maj:t här gjort till Riksdagen, är affattad i en helt annan form, än till exempel den nådiga proposition. vi för icke länge sedan förehade till behandling, rörande utskänkning af vin och maldrycker. Der var det icke något lagförslag, som framlades, utan endast vissa allmänna grundsatser, hvaröfver Kongl. Maj:t ville inhemta Riksdagens yttrande; men här säger Kongl. Maj:t uttryckligen, att han icke vill lagstifta utan i samråd med Riksdagen. Jag tror också, att till ett sådant förfaringssätt finnes en ytterligare grund, som är bindande för både Kongl. Maj:t och Riksdagen, och hvilken jag hemtar från lagen för Rikets Ständers bank af den 1 Mars 1830. Denna lag, som innefattar ett kontrakt mellan de båda statsmakterna för den då beslutade realisationens trygghande, innehåller i 6 § följande bestämmelse: "Enskilde stände det fritt att Bolag inrätta till Bankrörelses bedrivande, under iakttagande af hvad genom Kongl. Kungörelsen af den 14 Januari 1824 redan angående enskilda Bankinrättningar är stadgadt, eller framdeles af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer stadgadt varder." Der står således uttryckligen, att den framtida lagstiftningen i detta ämne skulle tillhöra Kongl. Maj:t och Rikets Ständer gemensamt, och det förekommer vidare i slutet af samma författning följande ord: "Denna lag må, såsom allmän civillag, ej annorlunda ändras, än på sätt i Regeringsformens 87 § stadgadt är, och ege, i afseende på verkställigheten, samma kraft och verkan som öfrige gällande Lagar." En sålunda af Kongl. Maj:t utfärdad lag måste väl vara bindande äfven för Kongl. Maj:t rådgifvare, och det framgår således temligen klart, att det har varit ett förbiseende af denna föreskrift, som föranledt att privatbanklagstiftningen hittills ofta blifvit behandlad såsom en hushållsangelägenhet, beroende endast af Kongl. Maj:t. Detta af mig åberopade lagrum hvilat äfven, såsom det vill synas mig, på ganska lätt insedda grunder. Det är nemligen klart att genom de lagar, som utfärdas för de enskilda bankerna, kan möjligheten för Riksbanken att fullgöra sina förbindelser sättas betydligt på spel, och det var också därför, som jag förmodar, att representationen, som har vården om Riksbanken sig anförtrodd, ansåg nödigt att, då realisationen skedde, lagen derom erhöi en sådan garanti, för att förekomma rubbningar till men för Riksbankens förmåga att fullgöra hvad densamma ålåg.

Med afseende å hvad jag nu anført, skulle jag för min del anse, att det väl är mödan värdt att Riksdagen gör sig fullt reda för hvad den i förevarande fråga beslutar och icke resonnerar så, att det är likgiltigt hvad Riksdagen gör, då Kongl. Maj:t i allt fall kan rätta de misstag, som af Riksdagen begås. Vi lära väl icke kunna undgå att få taga ansvaret äfven på våra axlar, och då jag för min del icke har varit riktigt belåten med det beslut i detta ärende, som i förrgår fattades, har jag uttalat en sådan åsigt, och som jag väl torde komma att känna mig lika litet tillfredsställd med åtskilliga af

dem som nu komma att fattas, skall jag åtminstone begagna tillfället att för min del fritaga mig från ansvaret därför.

Herr Mannerskantz: I den ställning, hvori frågan för närvarande befinner sig straxt för Riksdagens slut, då det svårligen är möjligt att åstadkomma något annat beslut, än att antingen bifalla hvad Utskottet föreslagit eller också rent af afslå detsamma, torde det för den, som ej önskar det senare, synas vara utan ändamål att framställa några anmärkningar mot det föreliggande förslaget. Då likväl flere andra ledamöter af Kammaren, ehuru de ej velat påyrka någon ändring i nu föredragna punkt, dock ansett sig böra framställa sina enskilda afvikande åsikter i det viktiga ämne, som deri innehålles, så må det äfven tillåtas mig att med några ord uttrycka mina. Jag bekänner, att jag är mycket strängare i mina fordringar på sedelutgifningsrättens noggranna begränsning och på fastställande af i detta afseende fullt betryggande bestämmelser, än hvad Utskottet varit. För min del skulle jag vilja, att sedelutgifningsrätten — så vidt den icke grundar sig på eller motsvaras af ineliggande metallisk kassa — blefve begränsad inom grundfondens belopp, och att för hvarje af metallisk valuta omotsvarad sedel, som gafs ut, det skulle finnas fullgodt hypotek insatt i allmänt förvar. Då kunde man säga, att man fotat sedelutgifningsrätten på så säkra grunder, att det icke gerna kunde hända, att någon innehafvare af i allmänna rörelsen utsläppta bank-sedlar, som han funnit sig vara mer eller mindre tvungen att mottaga såsom myntrepresentativ, skulle någonsin kunna förlora derpå, synnerligen om, såsom jag äfven skulle vilja, de hypotek, som blefve nedsatta i allmänt förvar, uteslutande borde tjena till säkerhet för den sedelutgifning, som på den blifvit grundad. Jag tror ock, att med den utveckling, som bankväsendet i vårt land i allmänhet tagit, under den tid som förfutit sedan de enskilda bankerna här först stiftades, bör det ingalunda möta några svårigheter att inrätta banker på de grunder jag nu nämnt: ty efter min tanke är det hädanefter icke uteslutande eller ens huvudsakligen på sedelutgifningsrätten, som bankerna böra grunda sin rörelse, utan till allra största delen på mottagandet af andras medel och på de operationer, de dermed blifva i tillfälle att göra, hvarvid sedelutgifningsrättens begagnande endast bör utgöra en reserv för dessa operationers lättare och mera säkra bedrivande. Om en bank t. ex. hade sammanskjutit en grundfond på två millioner riksdaler och fått rätt att till utlåning emot ränta eller annat vinstbringande ändamål utgifva sedlar på dessa två millioner, emot det att banken vore skyldig att för desamma i allmänt förvar nedsätta hypotek, för hvilka dock också ränta finge uppbäras, så hade banken naturligtvis i denna sedelutgifningsrätt fått den förmån framför alla andra, som disponera penningar till utlåning, att banken för sitt tillskjutna kapital kunde uppbära ränta två gånger, nemligen både för de utgifna sedlarne och för grundfondshypoteken; denna förmån blefve visserligen något minskad derigenom, att banken vore tvungen att hålla en kassa tillräckligt stor att svara för den förbindelse, att alltid vid anfordran inlösa sina sedlar, som banken åtagit sig såsom vilkor för sedelutgifningsrättens begagnande;

men om banken erhållit rättighet att dessutom utgifva sedlar på den metalliska kassa, som banken måste innehafva, för att alltid vara i tillfälle, att inlösa sina sedlar med verkligt mynt, så torde det icke möta några svårigheter för banken, att just genom att utgifva sedlar förskaffa sig en sådan kassa, som vore tillräckligt stor i förhållande till de behof, som sedlarnes inlösen och rörelsen i öfrigt kräfde. Nu har dock Utskottet föreslagit, att bankerna jemte dem, som motsvaras af den del af ineliggande kassa, som överskjuter 10 procent af grundfonden, skola få utgifva sedlar icke blott till hela grundfondens värde, utan äfven till ett belopp af 50 procent derutöfver. Jag tror, att detta är alldeles för mycket, synnerligen som inga bestämmelser äro gjorda i afseende derpå, huru den fond af fordringar eller andra tillgångar skall vara beskaffad, hvarå den utöfver bankens kassa och grundfond tillåtna sedelutgifningsrätten skall få grundas, så att man icke kan veta, hvilken säkerhet för sedelinnehafvarne egentligen ligger i densamma. Detta är efter min tanke ändå mera än hvad förut varit medgifvet; ty i de hittills gällande stadgandena är det föreskrifvet, att grundfondshypoteken skola utgöra minst 60, högst 75 procent af grundfonden, och att derutöfver ingen sedelutgifningsrätt på säkerheter får ega rum, utom på sådana för kassakreditiv lemnade säkerhetshandlingar, som äro jemförliga med grundfondshypoteken, dock aldrig till större belopp än 50 procent af hela grundfonden. Hela sedelutgifningen kan således icke blifva större än $1\frac{1}{4}$ gång grundfonden, allt under förutsättning af säkerheter af god beskaffenhet, samt dessutom så mycket som motsvaras af den kassa, som banken innehar. Det är visserligen sannt, att det hittills varit medgifvet att gifva ut sedlar på kassa af Riksbankens sedlar, men att hädanefter, enligt det beslut, som Kammaren sist fattade, bankernas till sedelutgifning berättigande kassa endast får bestå af metallisk valuta. Men det förändrar efter min tanke icke saken beträffande tillräckligheten af den begränsade rätt till sedelutgifning, som hittills varit bankerna tillerkänd; skilnaden i detta afseende, då man ålägges vexla med guld i stället för med riksbankssedlar, blir endast den, att man får försöka hålla mycket större metallisk kassa än man gjort förut och, om man icke lyckas deri, möjligen underkasta sig att för framtiden gifva ut litet mindre sedlar och ändock kunna vara belåten med den rätt man har. Detta rör för öfrigt endast sedelutgifningen, så vidt den varit grundad på kassa. Men den del af sedelutgifningsrätten, som icke inverkar af vaxlingskassans storlek och beskaffenhet, utan som är grundad på banken tillhöriga säkerhetshandlingar, blir i alla fall, enligt det nu föreliggande förslaget, både såsom jag nyss visade större än den hittills varit och alltför stor med hänseende till bankernas egen trygghet och en sund bankrörelses fordringar.

Att, såsom en talare föreslagit, det icke skulle vara bankerna tillåtet att gifva ut sedlar på sin metalliska kassa, det vore nästan detsamma som att förbjuda all bankrörelse eller åtminstone utsätta bankerna för den nödvändigheten att, för att icke göra stor förlust på sin räntelös ineliggande kassa, alltid hafva denna så liten som möjligt. Ty för att utan att förlora för mycket derpå kunna hålla en fullt tillräckligt stor metallisk kassa är det nödvändigt att

hafva rättighet att gifva ut sedlar på densamma; och ju flera sådana sedlar man gifver ut och ju större metallisk kassa, man således håller, desto bättre proportion får man mellan den del af sedelutgifningsrätten, som är grundad på metallisk valuta, och den, som är grundad endast på säkerheter, samt betryggar följaktligen bankernas ställning, genom att berättiga dem utgifva sedlar på sin kassa. I sammanhang härmed ber jag att få säga några ord med anledning af hvad som yttrades från stadsrådsbanken i afseende å förhållandet mellan kassa och sedelutgifningsrätt. Herr Statsrådet och Chefen för Finans-departementet har sagt, att enligt hans åsigt det rättaste vore att föreskrifva, att det alltid skulle iakttagas en viss proportion mellan kassan och sedelutgifningen, så nemligen att hela den utelöpande sedelmassan aldrig borde få hållas större än t. ex. 3 eller högst 4 gånger den inneliggande kassans belopp. Men ett sådant stadgande skulle utom svårigheten, att under både kassans och sedelstockens täta och ofta starka omväxlingar kunna iakttaga och kontrollera att det föreskrifna förhållandet dem emellan ständigt bibehålles, jemväl medföra en annan ganska väsentlig olägenhet, den nemligen, att man just derigenom skulle förorsaka de allra starkaste fluktuationer i den allmänna rörelsen. Ty det är naturligt, att, om man har en kassa till ett visst belopp, och i enlighet med detta stadgande eger rättighet att gifva ut sedlar till tre gånger detta belopp, så, om kassan sedan ökas något, erhåller man derigenom rätt att öka sedelutgifningen icke blott med samma belopp som kassan blifvit ökad, utan tre gånger så mycket; och på samma sätt, när kassan blifvit minskad, så är man tvungen att genast minska sedelutgifningen med tre gånger det motsvarande beloppet. Härigenom skulle sålunda komma att förorsakas icke blott rätt stora, utan äfven ganska täta och hastiga förändringar i sedelmissionen, med deraf följande mer eller mindre våldsamma rubbningar inom landets affärsrörelse. Vill man hafva någon till sin grund riktig bestämmelse i denna syftning, så bör den göras i öfverensstämmelse med hvad för Riksbanken är föreskrifvet, eller att det inom hvarje sedelutgifvande bank skall finnas en metallisk kassa, som icke får sjunka under ett visst bestämdt belopp, och som, när den sjunkit lägst, skall stå i ett visst minimiförhållande till den då utelöpande sedelstocken. Det möter då ingen svårighet att bestämma, att detta minimibelopp skall stå i viss proportion af $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ eller så ungefär till den högsta sedelutgifningsrätt som en bank fått på annan grund sig tilldelad. Ty om då kassan ökas, så ökas i samma mån den sedelutgifning, som är grundad direkt på kassan, men icke den del deraf, som hvilat på annan grund, och blifver kassan mindre, så behöfver sedelutgifningen då icke minskas mera än hvad kassan minskats; och när kassan då sjunker, inträffar visserligen ett sämre förhållande till sedelstocken, än då den är hög, men man hvarken behöfver göra indragningar eller tillåtes göra utsläppningar i stor skala och undviker derigenom att åstadkomma ständiga skadliga ryckningar i penningrörelsen.

Den största fastän, såsom jag nu antydt, icke enda säkerheten att kunna bibehålla stadga inom landets penningrörelse ligger emellertid deruti, att, såsom Riksdagen nu har beslutit, bankerna skola

vara skyldiga att inlösa sina sedlar med guld; ty derigenom blir hvarje bankstyrelse nödsakad att vara omtänksam i sina operationer och alltid egna uppmärksamhet deråt, att bankens kassa må hållas tillräckligt stor, och dess sedelutgifning inom sådana gränser, som af nödig försigtighet påkallas; och då jag anser det vara af så väsendtlig vikt att få igenom den del af hela den nu i fråga varande lagförändringen, som rör banksedlarnes inlösen med guld, och då det torde vara svårt att nu åstadkomma någon förändring i Utskotets förslag, som af bägge Kamrarne godkännes, så anser jag mig icke böra yrka hvarken afslag eller återremiss å den föreliggande paragrafen, oakadt jag, såsom jag nu sökt visa, tror den vara behäftad med ganska stora fel, som kunna menligt inverka på bankrörelsen, hufvudsakligen därför, att, om bankerna få en så stor sedelutgifningsrätt sig medgifven, de derigenom lätt blifva frestade att drifva en för stark konkurrens med hvarandra, samt att för sådant ändamål försöka att hvar och en bringa upp sin sedelutgifning till för densamma bestämda högsta gräns.

Hvad beträffar det i momentet c intagna stadgandet, att banken skall ega rätt att utgifva sedlar till 50 procent öfver grundfondens belopp, "så framt vid hufvudkontoret befintlig kassa af lagligen i riket gällande guldmunt uppgår till tio procent af grundfonden", så anser jag detta stadgande vara felaktigt uttryckt. Efter min tanke borde det hafva stått, att banken skall *alltid* vara innehafvare af en kassa till minst 10 procent af grundfonden, och om den brister deri, skall det rättas så fort som möjligt eller inom bestämd kort tid; men föreskriiten härom borde dock icke hafva gjorts till vilkor för rättigheten att utgifva sedlar till 50 procent utöfver grundfonden. Ty om man, såsom i detta moment blifvit gjordt, binder tillsammans dessa två stadganden med hvarandra, kan det hafva den följden, att, om kassan möjligen någon gång, med eller utan bankstyrelsens förvållande, komme att sjunka under de föreskrifna 10 procent, kunde man med stöd af den föreslagna paragrafens lydelse hafva rätt säga, att hela denna sedelutgifning till 50 procent öfver grundfonden i samma stund vore fullkomligt olaglig och borde till sitt hela belopp genast indragas, hvilket dock både skulle blifva mycket svårt att verkställa, och skadligt inverka å allmänna rörelsen. Jag tror därför, att det vore riktigast att skilja den sista delen af momentet från den första; men låta bägge delarne hvar för sig få gälla, och om det då inträffar, att sedelutgifningsrätten befinnes vara öfverskriden, så får den felande banken plikta för det särskildt; och om en bank bryter mot skyldigheten att hålla metallisk kassa till föreskrifvet belopp, så får den en påföljd särskildt för det. För öfrigt synes det mig vara obeförligt att föreskrifva sådana lagliga påföljder som böter för öfverträdelse af sedelutgifningsrätten. Ty hvarje bankstyrelse, som är rädd om sin kredit, kommer nog att akta sig för sådana öfverträdelser, så framt det är den möjligt; och om det skulle hända, att någon bankstyrelse, annat än alldeles för tillfället och under inflytelsen af tvingande omständigheter, som varit svåra att förutse, öfverskred en sedelutgifningsrätt, som sträcker sig ända till 50 procent utöfver grundfonden, så får jag säga, att en bank, som hade en sådan sty-

relse, borde finna sig redo och förklaras skyldig att genast afstå från sin rätt att utgifva sedlar.

Jag vill, såsom jag nämnt, för min del icke göra något yrkande, utan har endast till protokollet velat uttrycka mina åsikter i detta ämne.

Herr Rydén: Herr Chefen för Finans-departementet har nyss på detta rum framställt den frågan, huruvida det kunde anses riktigt af det Sammansatta Utskottet, att det i sitt förslag utelemnat hvarje som helst bestämmelse om kassa såsom grund för sedelutgifningsrätt. Jag ber att härvid få anmärka, att der finnes dock i Utskottets förslag bestämmelsen om en guldmyntkassa till 10 procent af grundfonden, af hvilken kassa sedelutgifningsrätten eventuelt är gjord beroende. För min del vågar jag fortfarande hysa den åsigten, att det vore ofantligt önskvärdt att kassan, så vidt möjligt, blefve skild från sedelutgifningsrätten, men ber att få tillägga, att jag naturligen icke kan hafva något det ringaste deremot om, jemte de bestämmelser Utskottet i 26 § föreslagit rörande sedelutgifningsrätten, äfven kunde införas att bankerna egde utgifva sedlar på kassa i Riksbankens sedlar. Jag kan så mycket mindre hafva något deremot, som det uppenbarligen deri låge en fördel, endast vi slippa det mycket omtalade procenttalet för kassan. Att en kassa i alla fall måste finnas, och det ganska betydlig, är gifvet redan till följd af bankernas in-
 vexlingskyldighet.

En talare på blekingsbanken har förklarat, att han framför bestämmelsen i *mom. c* af den föredragna paragrafen skulle obetingadt gifva företrädet åt det i Herr Wallenbergs motion framställda förslaget om sedelutgifningsrätt till ett belopp motsvarande högst 50 procent af enskilda bankens hela fond, så vidt detta belopp blifvit förvandladt i räntebärande obligationer, och dessa i allmänt förvar nedsatta; men den ärade talaren har, såsom det synes mig, motsagt sig sjelf, då han, på samma gång han förordade Herr Wallenbergs förslag, framkastat tvifvel om obligationers säkerhet och lämplighet såsom grundfondshypotek, med undantag möjligen af Allmänna Hypoteksbankens obligationer.

Den erfarne bankmannen på skånebanken, som för en stund sedan hade ordet, har, utan att framställa något bestämdt yrkande, tillkännagifvit, att han gerna skulle se att bestämmelsen i *mom. b* blefve ur den föreliggande paragrafen utesluten. Jag ber dock att få anmärka, att denna bestämmelse icke är obligatorisk, utan endast innefattar ett medgifvande, som det står hvar och en fritt att begagna eller icke, och som minst från bankernas sida borde röna motstånd, i synnerhet, som detta medgifvande medför möjlighet för bankerna att under oktrotiden öka sina fonder och i mån derefter sin sedelutgifning, utan att behöfva gå in till Kongl. Maj:t med begäran om att få öka grundfonden.

I motsats mot talaren på elfsborgsbanken, som ansåg att kontrollen öfver sedelutgifningen i Utskottets förslag blifvit i det allra närmaste förbisedd eller åtminstone icke så väsentligt beaktad som i Kongl. Maj:ts proposition, föreställer jag mig, att någon mer enkel

och verksam kontroll, än den som efter Utskottets förslag komme att ega rum, svårigen är tänkbar. Jag har nemligen föreställt mig, att det i allmänhet komme att tillgå så, att, sedan grundfondshypoteken blifvit i allmänt förvar nedsatta och bankens portfölj för Konungens Befallningshafvandes ombud uppvisad, komme bankstyrelsen att begagna tillfället att i allmänt förvar öfverlemna äfven den 10 procent af grundfonden motsvarande guldmüntkassan; ty, såsom jag ser saken, skulle man, för att vara fullt lugn och trygg, aldrig kunna tillgripa eller använda dessa 10 procent i och för den löpande invexlingen. Således kunde äfven detta guld inlösas och hållas i allmänt förvar, och det är ju en den allra tillförlitligaste kontroll, man kan tänka sig.

Hvad angår den solidariska ansvarigheten för bankens delegare, åt hvilken man här, efter hvad det vill synas, icke velat skänka fullt erkännande, så vågar jag för min del tro, att man icke kan för mycket uppskatta betydelsen af densamma. Jag har tillfälligtvis kommit att rätt mycket sysselsätta mig med de statistiska förhållandena inom en bank, hvars hela skuldbelopp utgör 12,000,000 R:dr, och det har dervid varit af särdeles stort intresse att undersöka huru ansvarigheten skulle komma att slå sig ut för hvarje särskild lotteegare, i händelse äfven hans tillgångar till följd af någon kris behöfde anlitas för fullgörande af bankens förbindelser. Det har då befunnits, att för dessa 12,000,000 R:dr ansvarsbeloppet för hvarje lotteegare icke uppgår till hvad man efter gamla förhållanden benämnde en och en half tunna guld, eller 16,666 R:dr 32 skilling banko, och jag vågar antaga, att högst få, om ens några bland de närmare sexhundra lottegarne i denna bank finnas, hvilka icke äro i besittning af det beloppet, likasom det å andra sidan lärer ligga för öppen dag, att pluraliteten af delegarne förfoga öfver egendom, högst betydligt öfverskjutande samma belopp. Det visar sig således, att den *solidariska* ansvarigheten har ganska mycket att betyda, och detta blir än tydligare, om jag derjemte tager i betraktande att af den ofvannämnda skulden utgör nära en tredjedel skuld till bankens lotteegare sjelfva. För de öfriga två tredjedelarne af skulden lärer väl bankens, skulden icke obetydligt öfverstigande portfölj, helst då den icke är lemnad ensam i bankstyrelsens händer, utan i så många och väsentliga delar är underkastad offentlig kontroll, kunna anses under alla förhållanden lemna en fullt tillfredsställande säkerhet, för så vidt papper skola kunna någonsin bereda trygghet. Fastän jag således visst icke förnekar att genom fel eller förbiseende af bankens styrelse dess lottegarne kunna bringas på förlust, vågar jag dock hålla före, att innehafvarne af bankens sedlar och öfriga förbindelser icke skola löpa fara att blifva på banken lidande.

Lemnande å sido de förändringar i Utskottets förslag, som i en eller annan detalj skulle synas mig önskvärda, får jag för min del på det lifigaste fortsätta mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Det förundrar mig alldeles icke, att man vid diskussionen öfver dylika frågor som denna vidrör äfven andra punkter än den, som är föredragen, men för att komma till något

resultat skall jag för närvarande inskränka mig till endast det föredragna momentet, under förbehåll att vid kommande punkter få till besvarande upptaga hvad Herr Finansministern i frågan nu yttrat.

Den föredragna punkten innehåller ingenting annat, än att såsom grund för sedelutgifningen må beräknas *bankens reservfond*, för så vidt den utgöres af så beskaffade säkerheter, som äro med grundfondshypotek jemförlige och blifvit i allmänt förvar nedsatta. En framställning i detta syfte hade blifvit gjord från ganska många banker, jag tror till och med från flertalet, och ett bland motiven dertill var, att uti en sådan bestämmelse inlades en maning för bankbolagen att icke utdela hvarje skilling af nettovinsten, utan att mera villigt af-sätta till reservfonden, hvilken icke kan på bättre sätt förräntas än om den till större delen stannar kvar inom banken. Detta motiv tillerkänner jag ganska mycken vikt, ty flertalet af våra banker hafva allt för liten reservfond. Om därför någon olycka tillstöter, så kan det inträffa, såsom det hände 1864 med en bank, hvars kredit är öfver allt tvifvel, att bolagsmännen, för att icke rubba rörelsen, gjorde tillskott, hvilket ländar dem till stor heder. Om denna bank hade haft en något större reservfond, så hade förhållandena gestaltat sig helt annorlunda; man hade då icke skurit ned i sjelfva grundfonden, hvilket alltid är en ledsam företeelse. Jag tror därför, att det är ganska viktigt att få den i fråga varande bestämmelsen fastställd och då den står så väl uti Kongl. Maj:t proposition föreslagen som uti Utskottets betänkande tillstyrkt, så tycker jag, att Kam-maren med godt samvete kan antaga densamma.

Jag ber slutligen att få undanrödja ett litet missförstånd som i allmänhet gör sig gällande, och det är att man förblandar *reservfond* med *kassareserv*. Reservfonden är icke något sådant, som hvarje ögonblick kan tagas för att dermed inlösa sedlar och dylika förbindelser, utan den är en fond, som är till för att skydda grundfonden från att blifva tillgripen, i fall banken gör några förluster. Kassa-reserven är åter något helt annat, och dertill kan användas lätt säljbara, ögonblickligen tillgängliga obligationer.

Jag inskränker mig till, att, i likhet med hvad af många banker blifvit begärdt, af mig motionerad och sedermera af Kongl. Maj:t föreslaget och af Utskottet tillstyrkt, anhålla, att Kam-maren måtte lemna sitt bifall till det föredragna momentet b.

Herr von Ehrenheim: Jag vågar icke nu inlåta mig uti något försök att utreda de båda statsmakternas rättigheter enligt grundlag och gällande allmän lag i afseende på privatbanklagstiftningen; dertill skulle fordras en undersökning och en tillgång till materialier, som här icke stå mig till buds. Jag tillåter mig dock att säga, att, huru än en sådan undersökning kunde komma att utfalla, kan det dock, enligt min tanke, aldrig vara med ett riktigt förfaringsätt öfverensstämmande, att Konungen lagstiftar i ett så viktigt ämne som detta, utan Riksdagens medverkan, och således ej heller att Konungen vidtager betydande förändringar uti vare sig den ena eller andra delen af banklagstiftningen, utan att Riksdagen får deruti för sin del besluta. Jag har den uppfattning af våra grundlagar, att uti dem

finnas en del bestämmelser, der Riksdagens makt är så starkt betonad, att den icke bör begagna sin rätt i dessa fall i hela sin vidd utan Konungens medverkan, och andra, uti hvilka Konungens makt är så starkt betonad, att han icke bör begagna densamma utan Riksdagens medverkan, och till dessa senare fall räknar jag privatbanklagstiftningen. De privatbanklagar, som hittills utfärdats, äro de af 1846 och 1864. Jag tror icke, att jag misstager mig, då jag säger, att 1846 års banklag stod i nära öfverensstämmelse med 1845 års riksdagsbeslut. Hvad lagen af 1864 beträffar, så grundade den sig på 1863 års riksdagsbeslut, som omfattade dels en lag för de enskilda sedelutgifvande bankerna och dels en sådan för de banker, som icke skulle utgifva sedlar. Den senare lagen sanktionerades icke och i den förra utslöts af Kongl. Maj:t åtskilliga stadganden, som voro af civil-lags natur, men de bestämmelser, som bibehöllos, öfverensstämde dock i sina hufvudsakliga delar, ehuru visserligen, såsom jag tror, med några mindre modifikationer, med 1863 års riksdagsbeslut samma delar. Hvad mig beträffar, säger jag ännu en gång, att jag åtminstone skulle vilja önska, att ett motsatt förfaringssätt här icke iakttages. Jag anser således, att Riksdagen har det största ansvar i afseende å hvad här beslutes uti detta ämne, och att endast för tidens skull fatta ett beslut, hvarmed man icke är tillfreds, dertill vill jag icke medverka, utan upprepar jag min anhållan om återremiss.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande stadgandet och dels återremiss deraf, framställdes proposition på först berörda yrkande och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Litt. c.

Herr von Koch: I öfverensstämmelse med hvad jag nyligen yttrat under den allmänna diskussionen, och under förutsättning, att min åsigt vinner behörigt understöd — jag har på förhand förklarad, att jag icke vill föranleda, att ett förslag, som i det hela är godt, strandar derföre, att det icke är så bra, som jag skulle önska det — anser jag mig böra yrka, att i stället för mom. c antages det förslag till redaktion, som igenfinnes på sidan 9 uti Utskottets betänkande. Både med afseende på den erfarenhet, som författaren af detta förslag besitter, och med afseende derå, att hvar och en här har med sig Utskottsbetänkandet, der kan läsa ordalagen tryckta och således ej behöfver fatta sitt beslut på ett löst ord, tror jag, att den af mig förordade redaktionen bör vinna Kammarens uppmärksamhet. Den är af följande lydelse: "Ett belopp, motsvarande högst 50 procent af enskilda bankens hela fond, så vida detta belopp blifvit uti säkerhetshandlingar, jemförliga med grundfondshypotek, i allmänt förvar nedsatt". Genom att antaga detta vinnes en så hög grad af enkelhet och systematiskhet, att, kontrollerna må blifva hurudana som helst, så äro de dock särdeles lätta att utföra, hvilket vore en ofantlig fördel, förutsatt nemligen att, när vi komma till § 13 och der skola

bestämma beskaffenheten af grundfondshypoteken, vi då icke gå allt för lättsinnigt till väga. Jag tager emellertid för afgjort, att så icke kommer att ske, och det är under denna förutsättning, som jag nu tillstyrker detta. Jag vill tillägga att, oaktadt den stora respekt jag hyser för talaren på skånebanken, jag dock icke vågar vara så sangvinisk som han med rätta kan vara, enär han känner sin och sin starka banks förmåga. Jag litar också mycket på den solidariska ansvarigheten, men jag har sett exempel på huru uti en bank, der jag sjelf var delegare, aktionärerna hotades med ofantliga förluster till följd deraf, att man knappt inom hela landet kunde finna lämpliga direktörer, och således blef utsatt för risk på grund af slarf och bristande tillsyn. Om nu det belopp, som motsvarar sedlarne, ligger uti allmänt förvar, så lida icke heller de, som innehafva sådana, någon risk, och det är af största vikt, att dessa i första rummet garanteras, på det att icke hela bankrörelsen må blifva omöjlig. Den ärade talaren på kalmarbanken, en man mycket mera erfaren än jag, yttrade sig äfven i samma riktning. För öfrigt hyllar jag för min del den åsigt, som väl här icke förmått göra sig gällande, men som en reservant uttalat, eller att sedelinnehafvaren bör ega en förmånsrätt uti grundfonden eller allt hvad som ligger uti allmänt förvar såsom grund för sedelutgifningen. Allmänheten kan numera icke vara nog försiktig vid emottagandet af sedlar, ty det är omöjligt för en enskild person, han må vara huru bankkunnig som helst, och ännu mindre för dem, som köpa och sälja på torgen, att veta, huru affärerna stå för en bank i Östersund eller Skanör. Med sedelemottagaren är icke samma förhållande som med andra bankens fordringsegare, ty när man sätter in penningar på deposition eller på upp- och afskrifningsräkning, så bör hvarje klok man höra sig för i afseende på bankens säkerhet. En annan fråga, som äfven borde hafva blifvit löst, och hvarpå också en ledamot af Utskottet fästat uppmärksamhet, är den mycket omtvistade, huru solidariteten skall tillämpas. Med afseende derå vill jag blott nämna, att, om man en gång kommer derhän, att dessa föreskrifter ånyo skola revideras, man då måtte vidtaga ändringar i afseende på detta ämne, ty om nu en bank ramlar, kan det leda till allmänna och leder säkert till enskilda olyckor.

Jag vidhåller mitt förut gjorda yrkande.

Herr Wallenberg: Det är temligen svårt att uppträda mot en talare, som försvarat den åsigt man sjelf uttalat, men det kan hända, att klokheten bjuder att afstå från min åsigt, emedan, om man jagar efter det som man anser för det bästa och lämpligaste, nödgas man understundom stanna vid det olämpliga; något sådant vill jag icke låta komma mig till last, och derföre kan jag icke heller instämma med den sista värde talaren, då han yrkade bifall till min motion.

Uti den föredragna punktens sista rad förekomma orden: "så framt vid hufvudkontoret befintlig kassa af lagligen i riket gällande guldmynt uppgår till Tio procent af grundfonden." I Kongl. Maj:ts proposition föreslås, att denna kassa skulle uppgå till 33 $\frac{1}{2}$ procent och en ärad talare har föreslagit den till 20 procent af det på grund af detta

detta moment utelöpande sedelbeloppet. Nu är det alldeles tydligt, att hvarje bank, utom den guldmyntskassa, som denna paragraf föreskrifver, *måste* hafva ännu en annan kassa i Riksbanksedlar; ty en bank kan icke handtera sina kunder huru som helst och kan således icke uttruga guld, hvadan banken äfven måste hålla kassa af riksbankens sedlar, och det är denna kassas belopp, som jag för min del icke anser böra bestämmas af något annat än det verkliga behovet.

Skulle, utom guldmyntkassan, en kassa i Riksbanksedlar genom ett Riksdagens eller ännu värre genom ett Kongl. Maj:ts beslut fastställas, exempelvis till 10 procent, så säger jag för min del, att jag hellre skulle vilja, att dessa 10 procent i Riksbanksedlar inlåstes i den kassakista, der grundfondssäkerheterna förvaras, än hafva dem i rörelsen med deraf förorsakade *dagliga* uppgifter och kontroller, ty med bästa vilja kunna dessa icke blifva tillförlitliga, och jag tager hellre månadsuppgifter, som äro tillförlitliga, än veckouppgifter, som icke äro det.

Jag har således hellre en inlåst kassa, än en sådan, hvaraf jag kunde få mycket bekymmer, när jag rör densamma.

Dessa Tio procent i guldmynt, som i detta moment omtalas, blifva en kassareserv; banken mister sin sedelutgifningsrätt, i fall kassan går ned under detta belopp och icke genast återställs. Ju högre man sätter procentsiffran, desto oftare måste det hända att man öfverskrider det normala, och lagstiftningen bör icke vara sådan, att uti densamma ligger nästan ett tvång att bryta deremot.

Jag tycker, att, när vi hittills icke haft någon bestämmelse om kassa, så är denna föreskrift om 10 procent en god början. Befinnes det i praktiken utförbart att höja denna siffra, så må det ske, men säkert är att ingen olycka uppkommer derigenom, att bestämmelsen, sådan den här står, blifver införd.

Jag medgifver, att den här ifrågavarande siffran icke bör sättas helt och hållet efter tycke och smak. Herr Finansministern nämnde, att ett exempel i sådant afseende kunde hemtas från Danska Nationalbanken, hvilken har en kassa, motsvarande $\frac{3}{5}$ af sedelutgifningen.

Detta går visserligen an för en nationalbank, men åt en enskild bank skulle jag icke vilja medgifva en sådan fördel, som att, i fall den skaffade sig en kassaförstärkning af 300,000 kronor i guld, banken då skulle få utgifva 800,000 kronor i sedlar. Om man ser saken i dess helhet, så är här icke fråga om annat, än att banksedlar ej få utgifvas på de första 10 procenten af guldmyntskassan, eller att sedelutgifningsrätten reduceras från 50 procent på kreditiven till 40 procent på portföljen. För dem som tro, att detta förslag är så fördelaktigt för de enskilda bankerna, ber jag att få nämna, att efter min beräkning innebär detsamma en minskning uti sedelutgifningsrätten för samtliga enskilda banker af omkring 10 millioner kronor.

Jag anhåller för min del om bifall till momentet.

Herr Ekman, Johan Jakob: Jag kan icke undra på att den siste ärade talaren icke ville instämna uti den förste talarens framställning angående denna punkt, ehuru den förre talarens yrkande

öfverensstämde med den senares motion i ämnet. Jag hyser denna åsigt, icke derföre att jag anser Utskottets förslag för bankerna fördelaktigare än motionen, utan derföre att jag anser det förra mera praktiskt förståndigt. Jag kan nemligen icke tänka mig huru en bank skulle kunna afhända sig sådana dokumenter, som den har uti sin portfölj, och hvarpå den enligt denna punkt skulle vara berättigad att utgifva sedlar. Dessa dokumenter kunde så ofta vara behöfliga för banken, att det vore ganska svårt, om de ej alltid funnes der förvarade, och då det väl ej får tänkas, att banken skulle utgifva sedlar utan säkerhetshandlingar, så finner jag motionärens förslag helt och hållet ändamålslost. Deremot skiljer sig denna motion i ett annat afseende från Utskottets förslag, nemligen derutinnan att den utelmnar bestämmelsen om kassan. Jag har förut tagit mig friheten att hemställa om bifall till min reservation, der icke heller någon bestämmelse om kassan finnes intagen, hvarjemte der också är föreslagen en annan grund för beräkningen af bankens fordringar. Angående detta senare vill jag icke anhålla om någon särskild proposition, enär jag väl ser i hvilken riktning åsigtterna gå inom denna Kammare, men deremot kan jag icke underlåta att väcka förslag om utelmnande af alla bestämmelser om kassan, hvilka jag finner alldeles ändamålslösa, i synnerhet föreskriften om 10 procent. Enligt min åsigt må man lemna åt den enskilda omtanken hos bankernas styrelser att hålla den kassa, som behovet kräfver, ty har man icke det förtroendet till dem, så må man icke lemna några oktroyer, ty krediten fordrar att i bankstyrelserna insättas personer, som äro försigtiga. Jag tillåter mig föreslå, att punkten c) måtte ändras till följande lydelse: "bankens fordringar till högst femtio procent af bankens hela grundfond."

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o att det förevarande stadgandet måtte bifallas; 2:o af Herr *von Koch*, att detsamma skulle antagas med följande förändrade lydelse: "ett belopp, motsvarande högst femtio procent af enskilda bankens hela fond, så vida detta belopp blifvit uti säkerhetshandlingar, jemförliga med grundfondshypothek, i allmänt förvar ned-satt"; samt 3:o af Herr *Ekman*, att Kammaren måtte godkänna stadgandet med följande förändrade lydelse: "bankens fordringar till högst femtio procent af bankens hela grundfond."

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till det förevarande stadgandet och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Litt. d.

Bifölls.

Mom. 2.

Friherre Stjernblad: På grund af hvad jag förut yttrat, tror jag mig hafva ådagalagt, att den tid af 5 dagar, som i detta moment blifvit stipulerad såsom termin för rättande af öfverskriden sedelutgifning, i sjelfva verket betyder detsamma som intet. Jag får därför anhålla, att detta dagantal måtte förändras till 10 i stället för 5.

Friherre von Schwerin: I likhet med hvad Friherre Stjernblad anfört, tror jag, att den tidrymd, som Utskottet föreslagit, är alltför knapp, och jag är nästan öfvertygad om, att, i fall alla de upplysningar, som sedermera vunnits, varit för Utskottet bekanta, detsamma förslag utfallit i likhet med Friherre Stjernblads, hvarföre jag får förena mig med honom och yrka bifall till den af honom ifrågasatta förändringen.

Herr Statsrådet Wærn: Jag öfverlemnar helt och hållet till Kammaren att i detta fall besluta hvad den anser riktigast och vill blott säga, att, hvilken tid som än sättes, densamma må bestämmas så, att den åsyftade verkan deraf kan följa. Att bestämma en lång tid, under hvilken rättelse kan inträffa, är vida bättre än att taga en kort tid, under hvilken rättelse omöjligen kan ske; meningen är nemligen icke, att denna paragraf någonsin må blifva tillämpad, utan tvärtom, att den aldrig må behöfva blifva det, men det oakadt vara verksamt. Jag anhåller därför, att Kammaren måtte bestämma en rymlig tid och en tid så tilltagen, att den *kan* medföra den åsyftade verkan. Hvad jag egentligen åsyftade med mitt uppträdande var att erhålla förklaring, huruvida ej ett ord i detta moment bör ändras. Det står nemligen, att banken skall "för hvarje dag, sådant förhållande eger rum, till statsverket erlägga ett belopp af ett tusen kronor." Hvad är meningen med detta? Är meningen, såsom jag förmodar, den, att vitet skall erläggas för hvarje dag utöfver de fem dagarna, eller att det skall erläggas för hvarje dag den här åsyftade öfverträdelsen *egt* rum? Jag önskar, att detta måtte blifva bestämdt, så att det antingen måtte stå *egt rum*, och tiden räknas från öfverskridandets första början, eller också, om meningen är en annan, man måtte tillägga "för hvarje dag *derefter*" eller något dylikt, på det att allt missförstånd måtte undanröjas.

Friherre Stjernblad: Jag tror, i likhet med den siste värde talaren, att detta ställe är något dunkelt. När jag för en stund sedan påyrkade antagandet af en tidrymd af tio dagar, som ovilkorligen under alla händelser måste vara tillräcklig för att återställa det förhållande, som blifvit öfverskridet, så var min mening den, att dagaböter skola utgå för hvarje dag sådant förhållande *egt* rum, ty det är klart, att, om icke det riktiga förhållandet återställes inom bestämd tid, så skall vitet betalas från första dagen, då den öfverskridna sedelutgifningen började.

Jag anhåller därför hos Herr Talman om proposition på att ordet *eger* må förändras till *egt*.

Herr Rydén: För min del var jag genast, efter det jag läst

detta moment, betänkt på att föreslå en redaktionsförändring uti det samma, men då jag inser, huru vanskligt detta är för mig, inskränker jag mig till att förklara, att jag hyser den bestämda föreställning, att meningen för ingen del kan vara den, att vitet skall utgå, så vida rättelser skett så hastigt, som den enligt Friherre Stjernblads förslag bör ske, eller inom tio dagar. Jag lemnar derhän, huruvida momentet kan blifva tillräckligt tydligt genom blott insättande af ordet *derefter*. Det är möjligt, att denna redaktionsförändring icke är tillfredsställande, men aldrig minst jag kan här på stående fot föreslå en ny, utan får jag endast på det bestämdaste uttala min förhoppning, att vitet icke må tillämpas från den stund, det nästan alltid ofrivilliga öfverskridandet egt rum.

Herr von Gegerfelt: Meningen med detta moment, hvilken också synes mig fullt tydligt uttryckt, kan icke vara någon annan än den, att böterna skola erläggas för hvarje dag, som sedelutgifts-rätten blifvit öfverskriden, dock så, att, om inom den föreskrifna tiden felet blifvit rättadt, inga böter skola utgå. Om till exempel tidrymden af fem dagar bibehålles, så skulle alltså, om sedelutgifts-rätten varit öfverskriden under fem dagar, men på sista dagen blifvit rättad, inga böter ega rum, men om rättelsen inträffat först på sju dagen, så skulle böterna utgå för hela tiden. För min del synes mig detta vara alldeles tydligt, vare sig här står *eger rum* eller *egt rum*. Medan jag har ordet, anhåller jag att få framställa ett litet bemedlingsförslag, eller att de *fem* dagarna ändras till *sju* dagar.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade framställts följande yrkanden, nemligen: 1:o att det förevarande momentet måtte bifallas; 2:o af Friherre *Stjernblad*, att momentet skulle antagas med utbyte af ordet *fem* emot ordet *tio* och ordet *eger* emot ordet *egt*; samt 3:o af Herr *von Gegerfelt*, att Kammaren måtte godkänna momentet med ändring af ordet *fem* till ordet *sju*; och ansåge Herr Grefven och Talmannen det vara lämpligt, att Kammaren först fattade beslut öfver momentet i dess helhet, med öppen rätt för Kammaren att sedermera särskildt pröfva de framställda ändringsförslagen.

Herr Grefven och Talmannen gjorde härefter proposition på bifall till momentet under nyssnämnda förbehåll och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Proposition på utbyte af ordet *fem* emot ordet *tio* blef sedermera gjord samt besvarad med många ja jemte några nej; och förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Slutligen framställdes proposition på utbyte af ordet *eger* emot ordet *egt* och besvarades med ja.

Härefter anmälte sig och yttrade:

Herr Ekman, Johan Jakob: Då jag funnit, att hvarje förslag, som i någon mån inskränkte Utskottets hemställan uti denna paragraf, varit alldeles fåfångt, ville jag icke, då punkten d) föredrogs, yrka bifall till min reservation. Jag vill nu endast förklara orsaken, hvarföre jag icke detta gjort, på samma gång jag anhåller, att min reservation mot denna punkt måtte blifva antecknad.

§ 19 i Utskottets förslag.

Bifölls.

§ 1 i Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Statsrådet Wärn: Så vida jag fattat föredragningen rätt, är det nu Kongl. Maj:ts proposition, som föreligger till afgörande, och så kärt det vore mig att erhålla bifall till densamma, kan jag icke emottaga ett sådant på grund af ett förbiseende från Kammarens sida.

Friherre Stjernblad: Kongl. Maj:t har uti denna paragraf föreslagit en obegränsad oktrojtid för de enskilda sedelutgivande bankerna, "Kongl. Maj:t dock förbehållet att, vid hvar tionde år efter denna författnings utfärdande anställd förnyad granskning af bolagsreglorna för alla dåvarande sedelutgivande bankbolag, deri vidtagna ändringar, som beträffande grundfondens belopp eller i öfrigt kunna finnas vara af förändrad lagstiftning eller andra omständigheter påkallade". Jag har icke kunnat inse någon fördel af ett dylikt stadgande. Skulle en sådan innebäras deruti, att ett bolag kan erhålla längre otrojtid än 10 år, så borde man ovilkorligen på förhand känna de vilkor, under hvilka en så maktpåliggande och ansvarsfull rörelse, som bankrörelsen, uti hvilken bolagsmännen skola vara solidariska, får bedrivas. Dessa vilkor kan man emellertid i detta fall icke känna, ty man måste underkasta sig alla de förändringar, som Kongl. Maj:t kan finna för godt att vidtaga, och bolagsmännen blifva alltså tvungna att ingå uti förbindelser, som de kanske icke vilja åtaga sig. Om således ett stadgande sådant som detta blir gällande, skall det otvifvelaktigt hafva till följd, att alla solidariska delegare, som hafva något att förlora, utjagas ur bolagen. Jag kan icke inse någon fördel af det föreslagna stadgandet, liksom icke heller någon skada af att den tioåriga oktrojtiden bibehålles, hvarför jag anhåller, att denna paragraf måtte qvarstå oförändrad, sådan den lyder uti 1864 års lag, samt att Kongl. Maj:ts förslag alltså måtte afslås.

Grefve Mörner, Carl Göran: Uti denna paragraf förekommer just en af de frågor, som beröra 1830 års lag för Rikets Ständers bank. Denna lag återopar 1824 års författning för sedelutgivande banker, hvilken åter bestämmer, att oktrojtiden skall vara högst 10 år. Detta var en af de hufvudbestämmelser, som genom 1830 års lag för Rikets Ständers bank blefvo garanterade, och då Kongl. Maj:t fann för godt att år 1864, med ogillande af det förslag, som Riksdä-

gen afgifvit, i hvad det innefattade sådana bestämmelser, som ansågos vara af civillags natur, utfärda en ny lag angående enskilda sedelutgifvande banker, så innehöll ingressen till denna författning, att Kongl. Maj:t upphäfde 1824 års förordning, som var uti en föregående lag garanterad, men dervid bibehöll man dock det stadgande, som nu är i fråga, eller att oktrojtiden skulle vara tio år. Föreskriften härom återfinnes i första paragrafen i 1864 års förordning. Då jag för min del håller på, att man åtminstone icke må kasta bort hvad man har kvar af den gamla lagen, så förenar jag mig uti det yrkande, som Friherre Stjernblad framställt derom, att första paragrafen af 1864 års förordning må kvarstå oförändrad.

Herr Wallenberg: Den förändring, som här är i fråga är af ganska stor betydelse. För min del har jag icke kunnat inse fördelarne för bankbolagen af att få på sätt och vis obegränsade oktrojer, och jag har icke heller kunnat undgå att inse, att åtskilliga olägenheter härmed blefvo förenade. Då det nemligen är föreskrifvet, att "solidarisk bolagsman, dess arfvinge eller sterbhusdelegare icke får under oktrojtiden utan bolagets samtycke ur detsamma utträda", så kunde det hända, i fall bolagen ej funne med sin fördel öfverensstämmande att släppa ut en enda delegare, att inga sterbhusutredningar kunde under en obestämd tid verkställas. Att vidare hvart tionde år hela bankväsendet skulle revideras på en och samma tid, är en tanke, som kanske innebär fröet till mycken förstörelse. Jag kan icke inse, hvarföre vi ej kunna fortsätta såsom hittills, på det sätt nemligen att, när en bankoktroj är slut, erhålles en ny. De vilkorliga oktrojerna deremot äro mycket farliga derföre, att de kallas oktroj på tio år. men i sjelfva verket icke äro oktroj för en enda dag.

Herr Statsrådet Wærn: Det är mig alldeles omöjligt att inse, hvarföre, om det synes ligga något afskräckande mot de obestämda oktrojerna deruti, att ingen delegare får under oktrojtiden utträda utan bolagets samtycke, man då icke skulle ingå bolag för tio år såsom förut. Detta står ju delegarne fullkomligt fritt. Den nu gällande bestämmelsen har det emot sig, att samma lag icke kan blifva gällande liktidigt för hela riket. Om vi nemligen tänka på bestämmelserna om sedelvalörerna och sedlarnas inlösen med mynt, hvilka nu äro i fråga att ändras, så hemställer jag, huruvida det vore lämpligt, att en tredjedel af de sedelutgifvande bankerna finge utgifva sedlar lägre än 50 R:dr, och de öfriga icke skulle hafva denna rättighet, och att året derpå ytterligare en del banker skulle mista denna rättighet men andra behålla den. Ja, en bank skulle till och med uti nio år längre än de öfriga kunna hafva rättighet att utgifva sedlar på 10 R:dr. Detta vore visserligen särdeles förmånligt för denna bank, men hufvudsaken är väl, att likhet råder i lagstiftningen för hela landet, så väl i afseende på bankerna som uti andra förhållanden. Det nuvarande stadgandet har äfven den olägenheten med sig, att man icke riktigt vet, hvilka och huru många banker, som träffas af en förändring i lagstiftningen, emedan detta beror på den tid-

punkt, när de söka sina oktrojer, samt att svårighet förefinnes att uti dessa oktrojer göra ändring. Bland andra olägenheter af första paragrafen uti 1864 års lag är äfven den, att man anser sig hvar tionde år böra göra en allmän utbrytning af reservfonden, ehuru bankens rörelse väl är lika stor efteråt som förut. Om t. ex. en bank har en grundfond och en reservfond, som uppgå till lika stort belopp, och dertill en rörelse, som är tio gånger större än grundfonden, men i sjelfva verket blott 5 gånger större än bankens kapital, om då banken delar ut sin reservfond och fortsätter med samma grundfond som förut, så har den en rörelse, som är tio gånger större än kapitalet, i stället för att den föregående året endast var fem gånger så stor som detta.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Herr Wallenberg: Jag skall inskränka mig till att låna några argumenter af den siste ärade talaren. Enligt hvad jag kan finna, bestyrker just det, som han anfört, den åsigt jag uttalat. Han anser, att man icke bör lemna bankerna rättighet att fortgå på samma sätt som förut, sedan man ändrat lagstiftningen. Uti ett sådant yttrande synes mig emellertid ligga en motsägelse deremot, att man vill lemna dem oktrojer utan begränsad tidrymd. Dessa oktrojer på obestämd tid äro för öfrigt i sjelfva verket alldeles inga oktrojer, ty då bankerna få underkasta sig alla förändringar, som Kongl. Maj:t kan komma att vidtaga, kan det hända, att vi få ändring på ändring. Jag har ännu icke sett någon olägenhet deraf, att de hittills varande bankerna fått oktroj på 10 år, och jag har icke heller sett, att någon fördel, som tillkommit en bank, icke snart äfven kommit de andra till godo! Den anförda omständigheten med reservfonden talar också för bibehållandet af det nuvarande stadgandet, ty om utdelning deraf sker vid de tillfällen oktrojen förlänges, så blir detta icke kännbart, hvarken för banken eller för den allmänna rörelsen. Jag bekänner mig till den åsigt, som Utskottet uttalat, att man bör göra så få förändringar som möjligt uti gällande banklagstiftning, samt att förändringar alldeles icke böra göras, när de ej behövas, ty då heter det straxt, att hela vårt bankväsende är kastadt öfver ända.

Jag anhåller om bifall till den gamla lagens lydelse i denna del.

Herr von Koch: Först och främst måste jag betyga min erkänsla för Herr Finans-ministern dertföre, att vi fått diskussion öfver denna punkt. Då jag derigenom fått tillfälle att närmare betrakta saken, måste jag instämma med dem, som yrkat bibehållande af nu gällande lag. Jag gör detta dertföre, att jag anser det farligt att bevilja oktrojer på obestämd tid, då jag försport, att många föreställa sig, att bankerna icke skulle vara underkastade de lagförändringar, som under oktrojtiden vidtagas af bägge statsmakterna. Jag medgifver, att, då oktroj blifvit meddelad på 10 år, så bör man vara mycket varsam att deruti göra rubbningar, men man kan dock icke gifva en bank något monopol, ty hvarken Kongl. Maj:t eller Riksd-

gen kunna afsäga sig sin rätt att ändra lagar, och sådana omständigheter kunna mycket väl under loppet af tio år inträffa, att lagförändringar, i strid mot de beviljade oktrojerna, blifva nödvändiga. Det är nu icke fråga om att knäcka denna kasus, men när den blir knäckt, så är det nyttigt, att oktrojerna äro meddelade på högst tio år.

Jag anhåller, att Kammaren måtte afslå Kongl. Maj:ts proposition och bibehålla 1864 års lag oförändrad.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande paragrafen och dels att densamma skulle afslås samt motsvarande paragrafen i nu gällande förordning bibehållas oförändrad; framställdes först proposition på bifall till paragrafen, hvarvid svarades nej, samt sedermera proposition på afslag derå och bibehållande af § 1 i nu gällande förordning oförändrad, hvilken proposition med ja besvarades.

§ 2 i Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Wallenberg: Med anledning af det beslut Kammaren fattat angående föregående paragraf anhåller jag, att äfven § 2 uti den gamla lagen måtte bibehållas oförändrad.

Paragrafen afslogs och den 2:dra §:n i nu gällande förordning bibehölls oförändrad.

§§ 3 och 4 i Kongl. Maj:ts proposition.

Biföllos.

§ 5 i Kongl. Maj:ts proposition.

Mom. 1.

Friherre Stjernblad: Med anledning af förut fattade beslut hemställer jag, att äfven uti detta moment nu gällande lags lydelse må bibehållas oförändrad, samt att således orden "innan tid ute är, för hvilken bolaget må vara ingånget" måtte uteslutas.

Momentet afslogs och motsvarande stadgande i nu gällande förordning bibehölls oförändradt.

Mom. 2.

Biföllos.

§§ 6 och 7 i Kongl. Maj:ts proposition, § 9 i Utskottets förslag samt §§ 10 och 11 i Kongl. Maj:ts proposition.

Biföllos.

§ 12 i Utskottets förslag.

Herr Rydén: Då i afseende på denna paragraf möjligen något missförstånd kan uppstå angående dess egentliga betydelse, tager jag mig friheten, utan att närmare behöfva motivera det, att föreslå den förändring, som af Herr Grefve Sparre är i hans reservation angifven, och att i följd häraf paragrafen må erhålla följande lydelse: "Insatt grundfond må ej genom utdelning minskas, så länge bankrörelsen fortfar, och icke heller vid dennas upphörande i vidsträcktare mån, än att återstoden fullt motsvarar beloppet af bolagets utelöpande och gällande förbindelser af alla slag. *Reservfond, som på grund af föreskrift i bolagsreglorna blifvit bildad, må ej under oktrojtiden genom utdelning minskas*".

Herr Wallenberg: Jag inskränker mig att anhålla om bifall till Herr Rydéns förslag. Jag tror nemligen, att det icke är skäl att binda reservfonden öfver oktrojtiden, ty det kan hända, vid en bank, som icke gifver ett så godt resultat, att åtskillige delegare vilja utträda vid oktrojtidens slut, och det kan då blifva svårt att få nya delegare, hvilka äfven skulle inbetala en del af reservfonden.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma endast blifvit af Herr *Rydén* yrkadt, att paragrafen skulle antagas med följande förändrad lydelse:

"Insatt grundfond må ej genom utdelning minskas, så länge bankrörelsen fortfar, och icke heller vid dennas upphörande i vidsträcktare mån, än att återstoden fullt motsvarar beloppet af bolagets utelöpande och gällande förbindelser af alla slag.

Reservfond, som på grund af föreskrift i bolagsreglorna blifvit bildad, må ej under oktrojtiden genom utdelning minskas".

Härefter framställdes först proposition på bifall till paragrafen, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på antagande af Herr Rydéns förslag, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; hvaruppå, och efter det proposition på bifall till paragrafen förnyats samt med många både ja och nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Herr *Wallenberg* begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

"Den, som bifaller § 12 af det i Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 2 framställda förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages paragrafen med den lydelse Grefve Sparre i sin reservation föreslagit.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—34.

Nej—32.

§ 13 i Utskottets förslag.

Herr von Koch: Vid denna paragraf återkommer jag till hvad jag förut antydt, eller att jag anser det högst viktigt, att de obligationer, hvilka skola komma att utgöra de enskilda bankernas grundfondshypotek, icke äro sådana som utgifvas t. ex. af Dalslands jernvägsbolag och dylika bolag, hvilka med ett aktiekapital af 1,000,000 R:dr utgifva obligationer för 3,000,000 R:dr. Jag anser det vara mycket svårt för Finansministern eller Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att få det förtroendet att bestämma, hvilka obligationer som skola få antagas. Det kan hända i vissa orter, der man har några nitiska *Gründer*, att ganska klena obligationer komma att antagas såsom grundfondshypotek. Hvem som än skall bestämma detta, är det alltid farligt, att det skall bero på en eller några personers ömdöme. Jag tror, att det knappt finnes någonting, som är säkert i afseende på obligationer, icke ens statspapper, utan att dessa obligationer, som skola ligga hos bankerna, borde vara par préférence hypoteksinrättningarnes obligationer och på sådana är icke någon brist här i landet. Det har talats om de Skottska bankerna och att de kunde reda sig med litet guld; men detta kommer deraf att de hafva consols, som när som helst kunna belånas i Engelska banken. Jag vet icke något annat land, som jag kan lita på i detta fall, än England. Nu står det visserligen väl till, men kommer en kris, få vi se hur det går. Äfven de flesta obligationer, och till och med hypoteksobligationer, kunna falla i värde, men dessa senare kunna dock icke falla så mycket, att de icke ega något värde, hvilket är förhållandet med statsobligationer vid ett fiendtligt öfverfall. Jag anser, att i stället för "*så beskaffade räntebärande obligationer, som enligt särskilda af Kongl. Maj:ts meddelade föreskrifter få i sådant afseende antagas*" det bör heta "*allmänna hypoteksbankens eller hypoteksföreningarnes räntebärande obligationer*", äfvensom att vid slutet af paragrafen, der det är fråga om fastighet i stad "*inom hälften, antingen af brandförsäkringsvärdet eller af sist fastställda taxeringsvärdet*" det i stället bör stadgas "*inom hälften af så väl brandförsäkringsvärdet som sist fastställda taxeringsvärdet*".

Herr Rydén: Då jag vid denna paragraf anhåller att få yrka bibehållande af motsvarande paragraf i Kongl. kungörelsen den 20 Maj 1864 och således afslag på så väl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag, ber jag att med några ord få angifva skälen dertill. Icke ett ögonblick har jag för min del hyst den föreställning,

att Kongl. Maj:ts Regering skulle vilja på något för de enskilde bankerna skadligt sätt ingripa i denna del af deras rörelse, men Kongl. Maj:ts Regering, just i följd af den upphöjda ställning den har, kan icke vara förtrogen med alla detaljer i afseende på den mindre obligationshandeln. Jag tror således, att det lugnt kan öfverlemnas åt bankstyrelserna att i detta afseende sköta sig sjelfva. Obligationer indelar jag i två stora klasser, en visserligen något fri indelning, men som förklarar skälen till mitt anförande. Till den första klassen hänför jag sådana, som börsnoteras, vare sig inom eller utom landet; till den andra klassen åter hänför jag sådana obligationer, hvilka icke upptagas på börsnoteringarna. Denna senare klass kan dock verkligen äfven innefatta obligationer, som äro af ett större, erkänt värde, fastän kännedomen derom icke sträcker sig utom den krets, der obligationslånet är upptaget. För öfrigt, i fall någon bankstyrelse skulle belamra sig med obligationer af tvetydig beskaffenhet, får jag fästa uppmärksamheten på den af Kammarern afgjorda 19 §, der det heter, att styrelsen åligger att meddela Chefen för Finansdepartementet alla de upplysningar rörande banken, som af honom äskas; och äfven om Finansministern icke vill direkt vända sig till styrelsen, har han ju Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i orten, som innehar en afskrift af förteckningen på alla grundfondshypotek och hvaraf en kopia lätt kan insändas till Finansministern, som på så sätt kan komma i kännedom om så väl befintliga obligationer, som den kurs, hvartill de äro bokförda. Jag vågar för min del betviffa, att någon bankstyrelse, om den i följd af den sålunda insända förteckningen skulle få en admonition, skulle vägra att ställa sig Finansministerns fingervisning och råd till efterrättelse. Då jag icke kan inse annat än att det nu gällande stadgandet i detta fall är tillräckligt, och då det nya förslaget väckt en viss oro i orterna, får jag yrka, att § 13 i gällande banklag bibehålles oförändrad.

Herr Statsrådet Wærn: Den föreskrift, som här är föreslagen, afser på intet sätt att Kongl. Maj:t skulle ingå i pröfning, om den ena eller andra obligationen är god. En sådan pröfning skulle blifva till den yttersta grad förhatlig och äfven gifva anledning till förargelse; men då man ser hur ofantligt många bolag bildas, hvilka utgifva obligationer, och till hur olika räntebelopp dessa utgifvas, har jag icke kunnat anse annat, än att det vore riktigt, att en sådan föreskrift meddelades som den, som här är i fråga. Jag är fullkomligt öfvertygad, att de enskilda bankerna icke köpa dåliga papper; men jag är icke lika öfvertygad, att de icke skulle vilja hafva så stor sedelutgifning som möjligt och derföre kunna upptaga obligationer, utgifna med låg ränta, till fullt paribelopp och på detta belopp vilja grunda sin sedelutgifningsrätt. Det är derföre som en sådan allmän föreskrift här blifvit meddelad. Det kan tänkas, att en bank vill gynna ett jernvägsföretag i orten och tager dess obligationer till grundfondshypotek, oaktadt jernvägsbolagets aktiekapital icke är till fullo inbetaldt. Jag tror, att en sådan föreskrift, att aktiekapitalet skall vara till fullo inbetaldt, äfven kunde vara på sin plats. Flera omständigheter kunna sålunda förekomma, som gifva anledning till

en sådan allmän föreskrift, och det är endast i sådant afseende denna paragraf är affattad, men icke att Kongl. Maj:t skulle vilja åtaga sig något så förhatligt som att pröfva och afgifva utlåtanden, huruvida en obligation är god eller icke, och hvilket jag, i min egenskap af Konungens rådgifvare, icke skulle hafva tillstyrkt.

Friherre Stjernblad: Den fråga, som här föreligger, är visserligen icke af någon framstående beskaffenhet; men den har sin stora betydelse, sedan det beslut fattats, att hela den inbetalta grundfonden afvensom den afsatta reservfonden må utgöra grund för sedelutgifningsrätten. Detta belopp utgör sammanlagdt ett par och femtio millioner. Enligt det föreliggande förslaget skulle såsom grundfondshypotek endast antagas sådana obligationer, "*som enligt särskilda, af Kongl. Maj:t meddelade föreskrifter få i sådant hänseende antagas*". Det är således särskilda föreskrifter, som förutsätta, hvilka obligationer, som få såsom grundfondshypotek antagas; men jag tror, att detta är så ytterst farligt, ej mindre i afseende på svårigheten för bankerna att anskaffa dessa obligationer, utan äfven till följd af det förhållande, i hvilket den ena obligationen kommer till den andra. Det är klart, att ingen kan vara angelägnare om en banks säkerhet, än aktieegarne sjelfva och den, som utöfvar deras rättigheter eller styrelsen; och om vi se på den gamla lagen är detta icke öfverlemnadt till styrelsen, utan äfven till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som jemte styrelsen skall granska de handlingar, hvilka skola såsom grundfondshypotek antagas. Hittills har, under 40 år, icke någon enda förlust uppstått på några grundfondspapper och hvarför skall man då ändra den gamla lagens stadgande? Jag tror, att det är ganska viktigt, att en lag, som visat sig så välgörande som den gamla lagen i detta afseende gjort, blir ändrad så litet som möjligt. Dessutom, om det skulle, såsom en talare ansett, föreskrifvas att det borde vara statens och hypoteksbankens obligationer, torde svårighet uppstå, huru de skola anskaffas. Jag tror, att man kan nöja sig med att fortfarande såsom hittills öfverlemna detta åt bankstyrelserna sjelfva och Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes ombud, ty det finnes förhållanden i orterna som Finansministern icke kan känna och det finnes många slags obligationer som icke noteras. Vissa banker hafva äfven ett icke så ringa antal utländska obligationer, hvilket möjligen skulle förhindras genom den föreslagna lagen, och detta till stor skada för den allmänna rörelsen. Jag skulle kunna anföra ett exempel från de senaste dagarne, huruledes en bank icke kunde här i Stockholm sälja allmänna hypoteksbankens obligationer och denna bank hade varit i förlägenhet, om den icke innehaft utländska obligationer. Vill man understödjå bankväsendet i den rätta riktningen, tror jag, att man bör bifalla mom. 1 af 13 § i Utskottets förslag men deremot bibehålla mom. 2 i 1864 års banklag med förändring af siffran $\frac{1}{3}$ till $\frac{1}{2}$, hvarå jag äfven anhåller om proposition.

Herr Rydén: Då jag nyss yrkade bifall till motsvarande paragraf i den gamla lagen, tänkte jag blott på sjelfva saken angående de obligationer, hvilka skulle af bankerna inköpas, men förbisåg der-

emot, att, i afseende på procenttalet en ny bestämmelse var erforderlig, hvarföre jag nu anhåller att få justera mitt yttrande och instämna med Friherre Stjernblad.

Herr Wallenberg: Det är godt och väl att vi här fått höra en förklaring af Herr Finansministern, hvarigenom han söker bortförklara ordalydelsen i det Kongl. förslaget, och vid ett sådant förhållande torde man väl kunna hoppas att en blifvande banklag också blir annorlunda beskaffad än det nu föreliggande förslaget, men då man söker förklara den föreslagna paragrafen i Kongl. Maj:ts proposition för sig, bör man väl å andra sidan vara fullt berättigad och till och med skyldig att gå till sjelfva källan. Pag. 23 i Kongl. Maj:ts proposition läses: "I stället för den gamla okontrollabla definitionen å dessa (obligationer), att de skola vara lätt säljbara, hemställer jag i enlighet med *ett* derom gjordt *yrkande*, att det måtte få bero på föreskrifter af Eders Kongl. Maj:t, *hvilka* obligationer må såsom säkerhet antagas".

I förbigående sagdt så består deras egenskap af "lätt säljbara" deruti, att de granskats och godkänts af bolagets delegerade och Kongl. Maj:ts Befallningshafvande. Kongl. Maj:ts Befallningshafvande äro säkerligen sensibla för den kompliment de här fått af Herr Finansministern, ty det är helt enkelt ett misstroende votum mot det sätt, hvarpå de hittills uppfyllt detta bland sina åligganden. Sanna förhållandet är likväl att hittills har aldrig någon enskild bank drabbats af förlust på ineliggande grundfondshypotek. Hade något sådant fall förekommit, hade naturligtvis Herr Finansministern framdragit det, för att få något stöd för sitt förslag i denna paragraf.

Det står att ett *yrkande* blifvit gjordt om ändring och då detta yrkande ansetts af Herr Finansministern förtjent af så mycket afseende att nu gällande föreskrift måste ändras, söker man med så mycket mera skäl efter sjelfva urkunden. Den befinnes då utgöras af en skrifvelse från Skandinaviska Kredit-Aktiebolagets styrelse i Göteborg så lydande:

"Genom cirkulär från Finansministern till Konungens Befallningshafvande borde *tid efter annan* fastställas ej mindre *hvilka* obligationer, som finge till deposition antagas, än ock den *kurs*, hvartill de skulle beräknas".

Styrelserna öfver de enskilda bankerna skulle sålunda utan att de visste af någonting kunna få mottaga en Kongl. rundskrifvelse, som förklarar att numera duga ej de obligationer, som ligga inne såsom grundfondshypotek och som kanske af Kongl. Maj:t godkändes något år förut, utan andra måste anskaffas i stället. Herr Finansministern yttrar, att det kunde hända att bankerna toge upp sina obligationer till för högt belopp; enligt föreliggande förslag är likväl tydligt förslaget att minst 60 procent af grundfonden skola förvandlas till obligationer, och hvad man således kan få för dessa 60 procent *det* är det rätta beloppet och det behöfs icke några bestämmelser om att somliga obligationer skola få tagas upp till ett, och andra sådana till ett annat värde. De få tagas upp till det värde de hafva

vid inköpet och sedan, om stort prisfall inträffar, kan jag ej se annat, än att banken får af sina vinstmedel afskrifva det belopp som kan anses af omständigheterna påkalladt. Men detta förslag är märkvärdigt i mer än ett afseende. Herr Finansministern gör sig skyldig till en missuppfattning, då han tror att en bank skulle kunna använda grundfondshypoteken till invexling af sina banksedlar. Det är likväl något, hvartill de *icke* duga. Om jag 1857 då allmänheten rusade på Stockholms Enskilda bank för att få Enskilda Bankens sedlar invexlade skulle hafva sagt: "Var så god och sitt ner mine Herrar, jag skall gå till kronoombudet, som har nyckeln till våra grundfondshypotek och bedja att få ut dem och sedan söka att få dem sålda". Jag undrar just huru den affären skulle hafva slutat? Grundfondshypotekens bestämmelse är för ett bankbolag af större betydelse. De utgöra den del af dess förmögenhet, som icke är med i de löpande affärerna utan som blifvit satt i *taka händer* och som *kan* vara att tillgå i händelse bokslutet utvisar ett dåligt resultat. Banklagen säger: "om hela reservfonden samt 10 procent af grundfonden gått förlorade får banken ej längre fortsätta sin rörelse", och då kan det vara ganska godt att hafva grundfondshypoteken att tillgå i fall bolagsmännen icke kunna eller vilja tillskjuta nytt kapital. Detta, och ingenting annat är grundfondshypotekens ändamål. Det ligger i bankbolagens eget välförstådda intresse att noga öfvervaka att grundfondshypoteken skola vara goda och det ligger i Regeringens intresse att icke belasta sig med det odiösa uppdraget att granska säkerhetshandlingar, ett uppdrag, som för öfrigt äfven med bästa vilja i världen icke lärer vara möjligt att verkställa med fullkomlig opartiskhet.

När man ser den omtanke, som råder hos Regeringen att sörja för att bankerna icke skola förlora på sina grundfondshypotek, den benägenhet att ställa dem under särskilda kontroller i detta afseende, som utan någon särskild motivering förspörjes i den Kongl. propositionen, kan det icke annat än väcka förvåning hos den, som önskar att vårt bankväsende måtte konsolideras, att se huru ledigt andra frågor om penningeinträttningar af Regeringen behandlats, blott de icke röra enskilda banker. Sålunda beviljades på Herr Finansministerns föredragning den 12 Maj 1871 kunglig oktroy för ett bankbolag med rätt att låta halfva grundfonden utgöras af delegarnes *blanka reverser*, en princip, som är helt och hållet förkastlig utom i fråga om assurancesbolag, för hvilka den är nödvändig, men i det nämnda fallet gick det hastigt och lustigt att få den godkänd.

Jag tror för min del att, om nu i fråga satta bestämmelser komme in i banklagen, skulle derigenom ganska ledsamma följder kunna uppstå; icke minst för alla obligationer, sådana som utgifvits af kommuner, korporationer och bolag, men icke lyckades erhålla det särskilda kungliga sanktionerandet som gjorde dem antagliga såsom grundfondshypotek. De skulle deprecieras i allmänna marknaden och särdeles bekymmersamt tror jag det komme att blifva för den, som skulle föredraga dylika frågor inför Kongl. Maj:t; föredraganden skulle aldrig kunna lyckas att göra någon fullt i lag.

Då här förut talats om det olämpliga i att Kongl. Maj:t sitter i

konseljen och beviljar lån som af Kommerskollegium till enskilda företag utlemnas, måtte det väl äfven vara tydligt, att man icke bör besvara Kongl. Maj:t med att bedömma obligationer.

Jag anhåller om bifall till Friherre Stjernblads förslag.

Friherre von Schwerin: Denna fråga diskuterades länge i Utskottet och såsom ofta händer afgjordes den genom den aflagda sedeln. Jag tillhörde minoriteten men ansåg det olämpligt att i min egenskap af ordförande öka reservanternes ändock nog stora antal. Lika med flere föregående talare anser jag det vara högst olämpligt att en sådan hallstämpling skulle ega rum, och får jag därför yrka bifall till Friherre Stjernblads förslag.

Herr von Koch: Hvad som föranledde mig att fästa uppmärksamheten å denna paragraf var, att jag kunde förutse att meningarne skulle vara mycket olika, huruvida "hallstämplingen" skulle förrättas af Kongl. Maj:t eller af bankstyrelserna sjelfva. Jag har redan förut påpekat den mängd olika obligationer som nu öfversvämma marknaden; bolag bildas i alla möjliga ändamål, de behöfva penningar och för att skaffa sig sådana öfverenskomma de med en eller flere kreditanstalter om ett obligationslån, men när dessa obligationer sedan skola placeras händer det att banken dervid möter någon svårighet, och då kan frestelsen ligga nära att uttaga en del af grundfondshypoteken och lägga in af dessa obligationer i stället. Förr fanns icke så stor mängd olika obligationer, man hade ej så mycket att välja på som nu, och det behöfdes därför icke heller lika många föreskrifter som nu. För min del kan jag ej hysa så synnerligt stort förtroende till dessa obligationer, som äro beroende på konjunkturerna, allt efter som företagen, som de skola befrämja, lyckas eller ej. Man kan tänka sig att i en ort, der det är en lifsfråga att få en jernväg, det kan blifva ganska svårt för Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, som kan vara delegare både i jernvägen och banken, att sätta vrakstämpling på obligationer, som han kort förut kanske arbetat på att få ut i marknaden.

Det yttrades af den ärade talaren på skånebanken, som för en stund sedan hade ordet, något, som jag ej skulle fäst mig vid, om det icke varit han som sagt det. Han sade nemligen att det i närvarande stund skulle vara omöjligt att sälja Hypoteksbankens obligationer. I så fall har väl säljaren begärt för mycket, men det kunde vara af vigt att få upplysning om huru dermed sig förhåller.

Under det jag har ordet, vill jag fästa uppmärksamheten å något som jag tror ligger i Herr Finansministerns skön att sjelf bestämma, det vore nemligen att hvarje gång en bank bildades och säkerhets-handlingen nedsatts i allmänt förvar, skulle utfärdas en kungörelse som redogjorde för dessa hypoteks beskaffenhet. Man finge då känedom derom och ingen skulle väl kunna beklaga sig öfver en sådan åtgärd.

Vid en sådan lagstiftning som denna måste man naturligtvis taga i betraktande att icke alla banker äro lika väl styrda som t. ex. Skånes, som har en så utmärkt personlighet i spetsen för sin sty-

relse och är belägen i en rik och penningstark provins, utan måste äfven taga hänsyn till mindre lyckliga förhållanden, ty att en gång en eller annan privatbank ramlar, det håller jag mycket troligt. Vi minnas nog ännu, huru det 1857 såg ut för Skånes Enskilda Bank och många andra.

Friherre Stjernblad: Den siste ärade talaren har uppkallat mig, och får till en början betyga honom min tacksamhet för de loford han egnade mig, men tillika förklara, att jag är honom icke mindre tacksam för den anspelning han gjorde på den händelse som 1857 höll på att inträffa med den bank, hvars styrelse jag nu har förmånen att tillhöra. Jag vill icke tala om att jag kanske var oskyldig till den lilla katastrof som då var nära, men jag ber att få nämna, att denna händelse kanske var en bland de lyckligaste som kunde inträffa för det svenska bankväsendet. Såväl den banken som flera andra hade föga begrepp om hvarmed de handskades, men de fingo då lära sig att det var ett tveeggadt svärd, som ej var att leka med, och derifrån daterar sig den uppmärksamhet och klokhet som sedermera utmärkt våra bankstyrelser. Denna händelse har jag ofta här fått höra anspelas på, nu har jag förklarat huru dermed förhöll sig och hoppas att det är sista gången jag fått höra den omtalas.

Den siste talaren anspelade äfven på ett yttrande jag haft, att Hypoteksbankens obligationer för närvarande voro osäljbara, och får jag dervid erkänna att mitt yttrande var i viss mån ofullständigt, men när man i bankspråk begagnar ett sådant uttryck, menar man naturligtvis osäljbara till antagligt pris. Då man i detta fall rabatterade en procent under det noterade priset, så kan man verkligen säga att de voro osäljbara. Jag sade det emellertid icke för att låta påskina att dessa obligationer icke skulle vara fullkomligt goda, utan för att visa att fara kan uppstå, om man tager sina obligationer inom en alltför trång krets. Såsom jag redan förut sagt, tror jag ej det ligger någon våda i att låta bankstyrelserna sjelfva bestämma obligationerna, och jag tror man kan vara säker att de ej skola underlåta att se till, att de obligationer, som utgöra grundfonden, icke upptagas till högre värde än de representera. Jag fortsätter mitt yrkande om bifall till mitt förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att till följd af de gjorda yrkandena paragrafens två momenter komme att blifva föremål för särskilda propositioner, framställdes proposition på bifall till första momentet och besvarades med ja.

Härefter förmälte Herr Grefven och Talmannen, att, hvad beträffade mom. 2, hade yrkats dels af Herr *von Koch*, att detsamma skulle antagas med följande förändrade lydelse: "Dessa grundfondshypotek skola bestå till minst hälften af Allmänna Hypoteksbankens eller Hypothekföreningarnes räntebärande obligationer och för öfrigt af skuldebref, in-tecknade i jordegendom å landet inom hälften af senast fastställda taxeringsvärde, eller uti fastighet i stad inom hälften af
så

så väl brandförsäkringsvärdet som sist fastställda taxeringsvärdet; börande likväl alltid byggnad i stad, för att inteckning deri må kunna såsom grundfondssäkerhet intagas, vara brandförsäkrad uti någon med vederbörligen stadfastadt reglemente försedd brandförsäkringsinrättning inom landet"; dels ock af Friherre *Stjernblad*, att det förevarande momentet måtte afslås och motsvarande stadgande i nu gällande förordning bibehållas, dock med den förändring, att orden *en tredjedel* utbyttes emot ordet *hälften*.

Sedan propositioner dels å bifall till momentet och dels å antagande af Herr von Kochs förslag blifvit gjorda men med nej besvarade, framställdes proposition på bifall till Friherre *Stjernblads* yrkande och besvarades med ja.

Den vidare föredragningen uppsköts härefter till sammanträdet på eftermiddagen.

Herr Wallenberg: Jag får vördsamt anhålla om tio dagars ledighet från riksdagsgörömlen, räknad från den 15 i denna månad.

Denna anhållan bifölls.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis nedannämnda förslag till delar af Riksdagsbeslutet:

- N:o 1. Ingressen.
- N:o 2. Slutmeningen.
- N:o 3. Angående ändring och tillägg i vissa delar af Sjölagen.
- N:o 4. Angående skyldighet för kommunala myndigheter att afgifva statistiska redogörelser.
- N:o 5. Angående reglering af biskopslönen i Lunds stift.
- N:o 6. Angående förändrade bestämmelser i afseende å behandlingen och fullföljden af vissa mål.
- N:o 7. Angående bankovinsten.
- N:r 8. Angående val af fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret.
- N:r 9. Angående décharge för Fullmäktige i Riksbanken.
- N:o 10. Angående décharge för Fullmäktige i Riksgäldskontoret.
- N:o 11. Om ändring i gällande stadganden angående mannens målsmansrätt öfver hustrun.
- N:o 12. Angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden.

Anmäldes och bordlades från nedannämnda Utskott inkomna Ut-låtanden och Memorial, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 21 c., i fråga om den vissa Häradshöfdingar i följd af ny reglering af deras löneförmåner tillkommande godtgörelse för förminskning i inkomster;

Bevillnings-Utskottet:

N:o 10, i anledning af återremiss i vissa delar af Utskottets Betänkande N:o 7, angående villkoren för tillverkning och försäljning af brännvin;

N:o 11, i anledning af en ännu oafgjord fråga angående Allmänna Bevillningen;

Banko-Utskottet:

N:o 13, med förslag till ändring och tillägg i en del af aflöningsstaten för tjenstemännen vid Riksbankens hufvudkontor;

N:o 14, med yttrande i anledning af Herr A. O. Wallenbergs motion i fråga om bestämmelserna rörande Riksbankens sedelutgifning samt med förslag till ändringar i första och andra afdelningarne af Bankoreglementet;

Lag-Utskottet:

N:o 31, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser om dikning m. m.;

N:o 32, i anledning af väckt motion, åsyftande närmare bestämmelser rörande återvinningsrätt till lös egendom, som blifvit genom olofligt tillgrepp rätte egaren afhänd;

N:o 33, i anledning af väckt motion om ändring af paragrafen 23 af Kongl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862;

N:o 34, i anledning af väckt motion om ändring i gällande stadganden angående tillsättande af klockare, orgelnist och folkskolelärare;

N:o 35, i anledning af väckt motion om upphörande af klockares brefbäringsskyldighet;

N:o 36, i anledning af väckta förslag, åsyftande förändrade bestämmelser angående dels lagfart å fastighetsfång och dels in-teckning i fast egendom;

Första Kammarens Tillfälliga Utskott:

N:o 10, i anledning af väckt förslag om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande utarbetande af en ordbok öfver Svenska språket;

N:o 11, i anledning af väckt förslag om rättighet för lärare vid enskilda läroverk att efter skedd befordran till tjenst vid statens läroverk få beräkna sig till godo den tid de vid enskildt läroverk tjenstgjort.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem.
O. Brakel.

Onsdagen den 13 Maj 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för sammanträdet å f. m.

Herr Gyllensvaan: Jag anhåller vördsamt om ledighet från riksdagsgöromålen under 8 dagar, räknadt från den 15 innevarande månad.

Denna anhållan bifölls.

Fortsattes föredragningen af Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 2.

§ 8 i Utskottets förslag.

Herr Rydén: Till följd af det beslut, som Kammaren fattat vid behandlingen af den 13 §, lärer det vara nödigt att i den 8 § åter införa *mom. k*, sådant det var lydande i gamla banklagen, och jag

får derföre anhålla, att Kammaren måtte antaga den 8 § med den lydelse i öfrigt Utskottet föreslagit, men med tillägg af *mom. k* ur den gamla lagen.

Öfverläggningen förklarades slutad och paragrafen bifölls med tillägg af ett moment litt. k, lika lydande med momentet litt. k i § 8 af nu gällande författning.

§ 14 i Kongl. Maj:ts proposition.

Bifölls.

§ 15 i Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Gegerfelt: Jag får vördsamt yrka, att denna paragraf måtte bibehållas oförändrad, sådan den lyder i nu gällande författning.

Efter härmed slutad öfverläggning afslogs den i fråga varande paragrafen och motsvarande paragraf i nu gällande författning bibehölls oförändrad.

§§ 16, 17, 18, 20 och 21 i Kongl. Maj:ts proposition.

Biföllos.

§ 22 i Utskottets förslag.

Bifölls.

§ 23 i Kongl. Maj:ts proposition.

Bifölls.

§ 24 i Utskottets förslag.

Bifölls.

§ 25 i Kongl. Maj:ts proposition.

Bifölls.

§ 27 i Utskottets förslag.

Mom. 1.

Grefve Mörner, Carl Göran: Här förekommer i slutet af momentet ett tillägg att banksedlar skulle få utgifvas "tills vidare, och intilldess Kongl. Maj:t annorlunda förordnar, jemväl å fem kronor". Jag har under den föregående diskussionen i denna fråga hört talas

mycket om angelägenheten af att sprida guldmynt i landet, och att detta vore hufvudändamålet med den ifrågasatta ändringen af banklagen. Det har också här uttalats, att detta ändamål icke skulle kunna vinnas, så länge utgifningen af småsedlar fortgår. Det vill då synas mig att, sedan den åsigten här segrat att banksedlar icke få med annat än guldmynt inlösas, bör man icke till lägsta sedelvalör antaga en, som icke kan med sådant mynt infrias, hvilket är fallet med sedlar å 5 kronor. Det är omöjligt att gifva den, som kommer med en sådan sedel, liquid i guldmynt, och ett sådant stadgande tyckes då icke vara rätt i harmoni med redan antagna bestämmelser. Jag tillåter mig vidare erinra, att det kanske icke vore för tidigt att göra till en sanning hvad Kongl. Maj:t och Riksdagen år 1846 beslöto. Genom 1846 års författning bestämdes nemligen, att lägsta sedelvalören skulle lyda å 10 R:dr, eller som är detsamma å 10 kronor, och det vill då förefalla mig, som det skulle stå i väsendtlig strid både med denna en gång af statsmakterna meddelade bestämmelse och med de åsikter, som nu blifvit här uttalade, om man bibehölle sedelvalören på 5 kronor. Jag anhåller således, att bestämmelsen derom måtte ur paragrafen uteslutas.

Friherre von Schwerin: Till en början vågar jag föreställa mig, att något skäl icke förefinnes, hvarföre Riksdagen här skulle gå längre än hvad Kongl. Maj:t föreslagit, eller att Kongl. Maj:t skulle ega att, när omständigheterna sådant påkallade, afskaffa sedelvalören å 5 kronor. Att lägga rättigheten att bestämma häröfver i Kongl. Maj:ts hand, har synts mig vara fullkomligt riktigt, då det icke kan vara möjligt för Riksdagen att afgöra, huruvida nu eller vid någon viss annan tidpunkt handelskonjunkturer och öfriga förhållanden, hvarefter en sådan åtgärd måste afpassas, äro så beskaffade, att åtgärden låter sig utan olägenhet verkställas, och ingen lär vara bättre i stånd att bedöma när rätta tiden är inne än Kongl. Maj:t. Jag tror icke, att man skall kunna misstänka mig för någon afvoghet mot sträfvandet att få guld spridt i landet; men jag är för min del öfvertygad, att detta syfte icke skall motverkas genom den bestämmelse, Utskottet här föreslagit, och till hvilken jag alltså får yrka bifall.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats, dels bifall till det förevarande momentet och dels af Grefve *Mörner*, att detsamma skulle antagas med uteslutande af orden: "samt tills vidare och intill dess Kongl. Maj:t annorlunda förordnar, jemväl å fem kronor"; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till momentet och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Härefter anmälde sig och yttrade:

Friherre Stjernblad: Jag har naturligtvis icke något att invända mot det beslut, som nyss är fattadt; det står i full öfverens-

stämmelse med hvad Kammaren förut beslutat i detta ärende. Men jag vill hemställa, om det icke må tillåtas mig föreslå, att efter det nu antagna momentet i den föredragna paragrafen införas ett tillägg af följande lydelse: "enskilda banker må icke utgifva banksedlar på mindre sedelvalörer, än dem som Riksbanken utgifver". Herrarne torde erinra sig, att detta är en lag, som skall gälla för 10 år, och vi kunna mycket väl tänka oss möjligheten af att under tiden någon sådan förändring i Riksbankens sedelvalörer komme att ske, att den lägsta valören för dess sedlar komme att blifva högre än 10 kronor. Då skulle emellertid, utan det af mig föreslagna stadgandet, de enskilda bankerna blifva berättigade att intill utgången af de 10 åren utgifva sedlar på lägre valör, än Riksbanken, och detta är väl icke lämpligt. Jag tror, att den bestämmelse jag velat tillägga, borde hafva sin plats, just efter det första momentet i förevarande paragraf.

Herr von Koch: Jag fattade icke rätt den siste talarens yttrande, men jag tyckte mig finna, att det gick i samma riktning, som en utaf Herr Gumælius afgifven reservation, deruti till det nyss antagna momentet föreslås ett så lydande tillägg: "dock skall, om Riksbankens minsta sedelvalör kommer att bestämmas högre än tio kronor, enskild banks minsta sedelvalör likaledes höjas". Jag förmodar att, då en sådan reservation blifvit afgifven, frågan om ett dylikt tillägg i Utskottet varit under pröfning, och det vore af intresse att få höra, hvarföre tillägget ansetts öfverflödigt.

Herr von Gegerfelt: Såsom synes af den nämnda reservationen, har denna fråga utgjort föremål för öfverläggning i Utskottet; men man var der temligen allmänt af den åsigten, att ingen anledning vore för handen att under den tid, för hvilken de nya oktrojer, som efter denna författnings antagande blifva meddelade, komma att gälla, sedelvalörerna skulle kunna minskas med mer än ett or och femmor. Af detta skäl ansågs den af reservanten föreslagna bestämmelsen obehöflig, och af samma skäl får jag vördsamt yrka afslag å Friherre Stjernblads förslag.

Herr von Koch: Efter de upplysningar en ledamot af Utskottet nu meddelat, tror jag icke att, äfven om vi fattade ett beslut i öfverensstämmelse med Friherre Stjernblads förslag, detta skulle hafva utsigt att blifva antaget i den Andra Kammaren, och jag tror därför att det vore bäst att låta förslaget förfalla, i synnerhet som det väl icke lär vara att antaga, att vi under de närmaste tio åren komma ifrån sedlarne på 1 och 5 kronor.

Friherre Stjernblad: Jag är icke nog stor pessimist att icke våga hoppas, att vi rätt snart skola komma ifrån sedelvalörerna på 1 och 5 kronor; ty efter de bestämmelser, som förut blifvit här antagna, är det anledning att tro, att innan kort mycket guld skall spridas i rörelsen, och då kan det gå snart nog att blifva af med dessa sedelvalörer. Att nu binda lagstiftningen i minst tio år på det sätt, som här är i fråga, tror jag vore oklokt, i synnerhet då felet

kan hjälpas genom en så liten förändring, som den jag nyss föreslagit. Låt Andra Kammaren besluta hvad den vill, så utgör detta, åtminstone icke för mig, något skäl att gå ifrån hvad jag anser rätt. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr von Ehrenheim: Jag anhåller endast att få förena mig i det af Friherre Stjernblad framställda yrkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att Friherre *Stjernblad* hade föreslagit, att vid mom. 1 af den förevarande paragrafen skulle fogas ett tillägg af följande lydelse: "Bankbolag må ej utgifva sedlar å mindre valör än den minsta, som af Riksbanken utgifves"; hvarefter Herr Grefven och Talmannen framställde proposition på bifall till detta förslag, och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Mom. 2.

Friherre Stjernblad: Sedan Kammaren benäget antagit det af mig gjorda förslaget om ett tillägg till 1 mom. i denna paragraf, torde det vara nödigt att det 2:dra momentet inledes med ett annat ord, än Utskottet föreslagit. Jag får därför hemställa, att ordet "de", hvarmed momentet börjar, måtte utbytas mot ordet "banksedlarne".

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls med utbyte af ordet *De* emot ordet *Banksedlarne*.

Mom. 3.

Bifölls.

§ 29 i Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Gegerfelt: Jag får vördsamt fästa uppmärksamheten på att Utskottet ansett det i Kongl. Maj:ts proposition till denna paragraf föreslagna tillägg med orden "sedelutgifningsrätt eller" böra utgå, och paragrafen vid sin gamla lydelse bibehållas. Såsom ledamot af Utskottet anser jag mig böra anhålla om bifall till denna Utskottets hemställan.

Herr von Koch: Jag anhåller att få veta af hvad skäl Utskottet uteslutit det af Kongl. Maj:t föreslagna tillägget till paragrafen. I den 26:te paragrafen, som redan är antagen, har man förbehållit Kongl. Maj:t att indraga sedelutgifningsrätten och det är en annan sak än oktroj. Får jag icke någon annan upplysning, än som föreligger, tror jag att det här bör stå både "sedelutgifningsrätt" och "oktroj".

Friherre von Schwerin: Jag vet icke precis om den före-

gående talaren senterat företalet till Tegnér's "Axel", der det heter: "Han såg väl striden och dess yra, men icke meningen deri"; men jag tycker att saken är ganska klar. Kongl. Maj:t har föreslagit, att en bank under vissa i denna paragraf uppgifna förhållanden skulle förlora antingen sin sedelutgifts-rätt eller ock sin oktroj. Utskottet deremot har ansett att, derest banken felade på det sätt, som i paragrafen förutsättes, banken i hvarje händelse borde mista icke blott sedelutgifts-rätten utan hela oktrojen. Jag tror att den strängare bestämmelsen här bör behållas, och får derföre anhålla att, i likhet med hvad Utskottet föreslagit, den gamla lagen i denna paragraf måtte blifva oförändrad.

Herr von Koch: Jag vill endast upplysa Utskottets Herr Ordförande, att Utskottet sjelf slutar den 26:te paragrafen med orden: "ankomme på Kongl. Maj:t att återkalla det banken lemnade tillstånd att egna banksedlar utgifva". På andra ställen åter heter det "oktroj"; jag vet icke hvarföre Herrarne i Utskottet varierade termerna, men ett faktum är, att Herrarne hafva gjort detta. Bäst hade varit att nyttja endast *ett* uttryck; men då så icke skett, utan olika uttryck användts i föregående paragrafer, synes det mig vara alldeles nödvändigt att här sättes båda delarne, så väl förlust af oktroj som förlust af rätt att gifva ut sedlar.

Friherre von Schwerin: De föregående paragraferna hafva blifvit af Kammaren behandlade och afgjorda; jag håller mig till den, som nu är föredragen och vidblifver mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande paragrafen och dels att densamma skulle afslås och motsvarande paragraf i nu gällande författning bibehållas oförändrad, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till paragrafen, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, samt sedermera proposition på afslag derå och bibehållande af motsvarande paragraf i nu gällande författning oförändrad, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

§ 30 i Utskottets förslag.

Herr Rydén: Den bestämmelse, som här är införd, att, i händelse grundfondshypotek behöfva ur grundfonden upptagas, sedelutgifts-rätten då skall minskas med ett belopp, motsvarande en och en half gång det värde, hvartill de uttagna säkerheterna uppgå, kan jag för min del icke godkänna. Reservation mot denna bestämmelse är också afgifven af sex ledamöter i Utskottet, Herrar Grefve Sparre, von Gegerfelt, Wijkander, Nordenfelt, N. Pettersson och Elfstedt. Bestämmelsen synes mig något godtycklig och jag kan icke inse någon rimlig anledning, hvarföre minskningen i sedelutgifts-rätten bör ske med mer än värdet af de uttagna hypothecken. Läter man

icke detta värde blifva härutinnan bestämmande, är man lätt inne på att minskningen i sedelutgifningen skall ske med dubbla eller tredubbla beloppet af hypothekens värde. Jag får för min del påyrka att denna paragraf måtte bibehållas med den lydelse den har i nu gällande banklag.

Herr von Gegerfelt: Jag får instämma i den siste talarens yrkande. Anledningen till den af Utskottet föreslagna förändring i paragrafen var naturligtvis den, att enligt 26 § grundfonden icke blott betingar sedelutgiftningsrätt till hela grundfondens belopp, utan äfven är bestämmande för den sedelutgiftning, som får grundas på bankens portfölj. Nu har Utskottet ansett att, då någon del af grundfondshypoteken uttoges, skulle sedelutgiftningsrätten minskas äfven med det ungefärliga belopp, hvarmed dessa uttagna säkerheter låge till grund för den senare sedelutgifningen på bankens portfölj; men vid närmare granskning visar denna sats sig icke hållbar. Först och främst är det att märka, att, då en bank erhåller tillstånd att upptaga och använda en del af sina grundfondshypotek, så är detta endast en öfvergångsåtgärd och afser ett tillfälligt förhållande, som är ämnadt att, så fort ske kan, afhjelpas. Det är vidare klart, att, derest den af Utskottet föreslagna bestämmelsen blefve gällande, de grundfondshypotek, banken komme att uttaga, icke skulle förslå att inlösa de sedlar, med hvilka i ty fall sedelutgifningen skulle minskas, då nemligen dessa representerade ett belopp, scm med 50 procent öfverstege hypotekens värde. Följden blefve då den, att behof uppstode att upptaga ytterligare en del af grundfondshypoteken och, då den derigenom uppkomna brist måste afhjelpas, än vidare en del af dessa hypotek, och så undan för undan. Slutligen är det äfven att beakta, att den i förevarande paragraf innefattade tillåtelsen att i vissa fall få upptaga någon del af bankens grundfondssäkerheter är hänförlig till hela grundfonden och icke blott till den nedsatta delen deraf. En bank, som nedsatt hela grundfonden, skulle således i detta hänseende komma i alldeles samma ställning, som den, hvilken nedsatt endast 60 procent deraf, och samma påföljd uppstå för den ena som för den andra, ehuru, derest det belopp, som den förre banken uttager, faller inom de 40 procent af grundfondshypoteken, hvilka den icke är skyldig att nedsätta, i sjelfva verket icke något värre skett, än om den delen aldrig varit nedsatt. Jag får af dessa skäl yrka afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Schwerin: Den siste talaren har mycket tydligare, än jag skulle kunna göra det, utvecklat de skäl, som tala för bifall till reservationen, och jag vill endast säga att, ehuru jag icke är antecknad som reservant, tillhörde jag minoriteten i Utskottet. Jag instämmer med Herr von Gegerfelt.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till paragrafen, hvarvid svarades nej, samt sedermera proposition på afslag derå och bibehållande af motsvarande paragrafen i

nu gällande författning oförändrad, hvilken proposition med ja besvarades.

§ 31 i Utskottets förslag.

Bifölls.

§§ 32, 33 och 34 i Kongl. Maj:ts proposition.

Biföllos.

§ 35 i Utskottets förslag.

Bifölls.

§ 36 i Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Gegerfelt: Jag anhåller vördsamt att få yrka afslag å den föredragna paragrafen, och hemställer att densamma måtte vara bibehållen vid sin nuvarande lydelse.

Öfverläggningen förklarades slutad och paragrafen afslogs.

Utskottets å sidan 19 afgifna hemställan.

Herr Wallenberg: Jemte det jag vördsamt anhåller om bifall till den nu upplästa ingressen, ber jag att få begagna tillfället att på samma gång uttala den önskan, att, då en författning i detta viktiga ämne torde komma att utfärdas, det måtte ske i form af en ändringsförfattning i vissa delar och icke erhålla utseendet af en helt och hållet ny författning. Ty 1864 års lag är redan i utlandet mycket känd, och jag tror det vore skäl att undvika en sådan tydning, som att vi genom de nu fattade besluten skulle hafva helt och hållet upphäft densamma och antagit en ny lag, som i alla fall innehölle flertalet af de hittills gällande och mest viktiga bestämmelserna, såsom de om delegarnes antal, om grundfondshypotek, om den solidariska ansvarigheten med flera. Dessa bestämmelser stå likväl oförändrade kvar, och vid sådant förhållande tror jag det vore bäst att undvika möjligheten af något slags missuppfattning i detta hänseende. Det kunde verka till stor skada icke blott för bankernas egen, utan möjligen äfven för den allmänna krediten, om man i utlandet kom på den tron, att *det* bankväsende, som nu varit pröfvadt under en följd af år och visat sig godt, blifvit i grund och botten upphäfdt. Jag har endast velat uttala denna min önskan, då jag tror, att de omständigheter, jag dermed vidrört, äro af ganska väsentlig betydelse.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag kan för min del icke riktigt uppfatta vigten af de anmärkningar, den siste talaren framställt. Det är efter min tanke i allmänhet särdeles nyttigt, att icke undersök-

ningen öfver hvad som af den gamla lagen står qvar eller är borttaget i den nya, måste anställas af hvarje enskild individ, utan att det finnes en hel och fullständig codex, efter hvilken man har att rätta sig och der ingen tvekan kan uppstå. Riksdagen har för öfrigt förut i allmänna ordalag framställt den anhållan till Kongl. Maj:t, att, när en författning underginge någon större förändring, Kongl. Maj:t då täcktes låta den i sin helhet utkomma i ny form; och jag tror, att ett sådant förfaringsätt, i fråga om ett dokument sådant som detta, vore det lämpligaste och ändamålsenligaste. Då jag för öfrigt föreställer mig, att något beslut af Riksdagen i detta afseende icke gerna kan komma i fråga att fattas, så har jag blott härmed velat uttala min åsigt, som är motsatt den föregående talarens.

Friherre von Schwerin: Jag vill börja, der den siste talaren slutade, och på samma gång jag får säga, att jag icke tror saken vara af så synnerligen stor vikt, tillika uttala min åsigt, att Riksdagen må i detta fall säga hvad den behagar, så har Kongl. Maj:t dock här beslutande rätten; och jag önskar äfven, att han till fullo måtte behålla densamma. Men då Sverige är ett bland de få länder, som har en någorlunda utbildad privatbanklagstiftning, hvilken ingripit djupt på den industriella utvecklingen och rörelsen inom landet, så tror jag, att, då man erkänner, att denna lagstiftning verkat så mycket godt, det icke vore skäl att gå till väga på ett sätt, som hos utländingen kunde framkalla den tanken, att man vidtagit en total omarbetning af densamma. I hela denna lagstiftning för de enskilda bankerna har nemligen egentligen blott en enda hittills förefintlig brist i dessa dagar blifvit afhjelpat genom båda Kamrarnes beslut om skyldighet för privatbankerna att inlösa sina sedlar med klingande valuta. Och då hela förändringen inskränker sig härtill, tror jag, att man bör stanna vid att tillkännagifva den saken och för öfrigt behålla den gamla författningen i det skick den har.

Jag anhåller för öfrigt om bifall till den af Utskottet föreslagna ingressen.

Grefve Mörner: Att lemna bifall till den af Utskottet föreslagna ingressen oförändrad lär väl icke gå an, då åtskilliga förändringar och tillägg blifvit under ärendets behandling beslutade i Utskottets förslag i öfrigt. Jag tror, att man endast bör förklara, att det förevarande ingressförslaget redan blifvit besvaradt genom de förut af Kammaren fattade besluten.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, det Kammaren torde finna, att Utskottets förevarande hemställan blifvit besvarad genom Kammarens förut fattade beslut.

Svarades ja.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Särskilda Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda betänkande N:o 7, i anledning af återremiss utaf Utskottets utlåtande N:o 2, angående förändrade straffbestämmelser i fråga om skogsåverkan.

Utskottets förslag till förordning angående förändrad lydelse af åtskilliga paragrafer i 20 och 24 kap. Strafflagen.

20 kap.

§ 1.

Herr von Koch: Vid första behandlingen af detta ärende har jag så fullständigt uttalat mina grundsatser i den nu föreliggande frågan, att jag icke anser mig behöfva åter upprepa desamma. Utskottets förslag är nu visserligen så till vida förbättradt, att man öfverfört vissa af de i fråga satta bestämmelserna till det kapitel i Strafflagen, dit de egentligen böra höra. Men äfven nu synes mig de föreslagna straffbestämmelserna allt för orimliga och stridande mot de lagstiftningsgrundsatser, man i ett civiliseradt samhälle bör följa för att de skulle kunna af mig gillas. Jag kan dessutom icke inse, hvartill det skall gagna, att införa högre straffbestämmelser, då man alldeles icke kan säga, att det varit därför att straffen varit för milda, som man icke kunnat förekomma lagöfverträdelser i det här i fråga varande afseendet, utan detta berott på andra omständigheter, såsom svårigheten att åstadkomma bevisning m. m. Jag ämnar nu icke vidare upptaga Kammarens tid i detta ämne; jag ber blott att ännu få fästa uppmärksamheten på en enda sak, som säkerligen de ledamöter af Kammaren, som bo på landet, haft erfarenhet af och som visar maktlösheten af skärpta straffbestämmelser i detta fall; och jag frågar: har man väl någonsin funnit, att våra gärdesgårdar, som dock äro skyddade genom den bestämmelsen att åverkan å dem skall straffas såsom stöld, äro på något vis säkrare och mera fredade än skogen? Jag har åtminstone icke funnit detta utan snarare motsatsen vara förhållandet. Jag får protestera mot det föreliggande förslaget; och då man genom dess antagande efter min oförgrifliga tanke förderfvar vissa kapitel af vår strafflag, så hyser jag i alla händelser det förtroende till vår Högsta Domstol och vår Regering, att de icke skola låta detta förslag leda till någon påföljd.

Herr Reutersvärd: Jag tror, att sjelfva striden om principfrågan blifvit afgjord vid det tillfälle, då Utskottets förslag i detta ämne förra gången behandlades af Kammaren; frågan blef då återremitterad och Utskottet har sedan ställt sig de anmärkingar, som dervid gjordes, till efterrättelse. Det förefaller mig således vara en bortspild tid att nu åter börja resonera om sjelfva principen. Hvad angår den siste talarens yttrande, som särskildt var stäldt till dem som bodde på landet, att gärdesgårdarne brukade vara mera utsatta för tillgrepp än skogarne, så är det nog möjligt, att så är förhållandet. Men jag vill då fråga honom, om han hört, att någon verkligen

blifvit straffad för stöld, därför att han tillgripit några bitar af en gårdsgård. Det vissa är, att man i de allra flesta fall icke vill tillämpa lagens bestämmelser om stöld, då det är fråga om sådana småsaker; och hans exempel torde då hafva förlorat en god del af sin bevisande kraft. Jag får för min del anhålla om bifall till den nu föredragna paragrafen.

Grefve Mörner, Oscar: Med kännedom om de åsichter, som angående denna fråga äro rådande inom Kammaren, vet jag alltför väl, att det icke tjenar mycket till att hålla några långa tal om densamma. Men jag anser mig dock böra tillkännagifva, att jag för min del icke kan biträda den åsigt, som vill, att skogsåverkan skall rubriceras såsom stöld. Jag befarar en lagförändring i denna syftning icke skall medföra några goda följder, utan tvärtom mycket skadliga. Jag får således för min del yrka afslag å den föreliggande paragrafen.

Herr De Maré: Den förste talaren slutade sin korta kritik af Utskottets förslag med de orden: "jag hyser det förtroende till vår Högsta Domstol och vår Regering, att de icke skola låta det nu föreliggande förslaget leda till någon påföljd." Jag vågar i det fallet uttala alldeles motsatta förhoppningar. Jag hyser verkligen det förtroende till Kongl. Maj:ts Regering, att, om Riksdagens båda Kamrar med samma enhällighet som förra gången, då denna fråga förevar, uttalar den åsigten, att gröfre skogsåverkan bör såsom stöld betraktas, Regeringen icke skall underlåta att derpå fästa afseende, äfven om det förslag, som Utskottet nu framlagt, icke alldeles oförändradt bifalles. Då denna viktiga fråga sist behandlades af Kammaren, tog jag mig friheten att förorda den åsigt, som af mig och tvenne andra ledamöter af Utskottet blifvit uttalad i en reservation till Utskottets betänkande, att det nemligen vore bättre och ändamålsenligare, om Riksdagen ville i underdånig skrifvelse, med tillkännagifvande af sin åsigt i denna fråga, hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes till nästkommande riksdag framlägga förslag i ämnet. Frågan blef då emellertid af båda Kamrarne återremitterad i annan syftning. Utskottet har till följd deraf måst ställa sig de af Kamrarne uttalade önskningsar till efterrättelse och har nu utarbetat ett lagförslag i den afsedda syftningen. Jag hyser visserligen för min del fortfarande den åsigten, att Utskottet icke inom sig egt tillräckligt starka krafter för att kunna åstadkomma ett i allo fullständigt lagförslag. Men det oaktadt lär väl af Utskottets nu enhälligt framlagda förslag framgå, att Utskottet i sin helhet erkänner den grundsatsen, att gröfre åverkan bör såsom stöld betraktas. Om nu detta, såsom jag hoppas och tror, äfven blifver Riksdagens beslut, så vågar jag, såsom jag nyss nämnde, i motsats mot den förste talaren, uttala den förhoppningen, att, om Kongl. Maj:t anser sig icke kunna godkänna det nu föreliggande förslaget i oförändradt skick, Kongl. Maj:t dock måtte finna sig föranlåten att till nästa riksdag låta utarbeta ett nytt förslag, fotadt på de af Riksdagen godkända grunderna, och framlägga detsamma till Riksdagens pröfning, så att det då må kunna antagas och blifva gällande

lag. Jag får för min del anhålla om bifall till den nu föreliggande paragrafen.

Herr von Koch: Den förhoppning, jag nyss yttrade mig hysa, var den, att denna författning, sådan den nu föreligger, icke skulle blifva af Kongl. Maj:t godkänd. Det var åtminstone min mening, ehuru jag tyckt mig finna att den siste talaren något missuppfattat densamma. Dervid vill jag dock icke vidare uppehålla mig. Då denna fråga sista gången förevar, utvecklade jag min från Utskottets afvikande åsigt om hvad som i fråga om skogsåverkan borde kunna hänföras till stöld och i hvad mån man skulle kunna skärpa straffbestämmelserna för åverkan i mycket stor skala, sådan som, efter hvad man påstår, nu föröfvas i de norrländska länen. Jag hyste visserligen icke den förhoppningen, att man å mitt yttrande skulle fästa mycket afseende; men en ledamot af Högsta Domstolen yttrade sig då i ungefär samma syftning; och jag hade föreställt mig, att hans anförande dock varit förtjent af så mycken uppmärksamhet, att man icke borde anse sig kunna förklara, att den af Utskottet uttalade grundsatsen blifvit af Kammaren enhälligt godkänd. För öfrigt skall jag nu icke besvära Kammaren med något yttrande vidare i denna sak.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande paragrafen och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till paragrafen och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§§ 2 och 16.

Biföllos.

24 Kap.

§§ 2, 3, 4, 5, 6 och 7.

Biföllos.

Ingressen och Utskottets hemställan å sidan 6.

Biföllos.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 8 och 9 dennes bordlagda utlåtande N:o 9, angående ändring af 8 § i Kongl. Stadgan rörande afgangsexamen vid rikets högre elementarläroverk.

Herr von Koch: Som Kammaren behagade finna, har jag reserverat mig mot Tillfälliga Utskottets betänkande och tillstyrkt, att

Första Kammaren måtte instämma i Andra Kammarens beslut. Jag har ansett mig böra göra detta, emedan Andra Kammarens beslut står i närmaste öfverensstämmelse med de grundsatser jag hyser i skolfrågan, och jag har begagnat tillfället att ytterligare påminna derom. Ehuru jag, på den punkt läroverksfrågan nu står, icke heller i denna fråga har mycken förhoppning om framgång, har jag likväl, — innan man hinner ännu längre på den oriktiga vägen, i synnerhet hvad språkundervisningen beträffar, då man nemligen förstör våra ynglingars tid och helsa under de år, då de icke mera än nödvändigt är böra hållas till arbete inom hus, — velat uttrycka min opinion. I allmänhet har jag icke mycken fallenhet för att Riksdagen skall ingå till Kongl. Maj:t med skrivelser, emedan dessa äro papper, som på sätt en representant för Jönköpings län nyligen yttrat, fallit i värde, helst man icke alltid vill kännas vid hvad man begärt, sedermera då framställning göres från thronen; men i detta fall kan jag dock icke underlåta att uttala den anhållan, att Första Kammaren måtte instämma i Andra Kammarens beslut.

Herr von Geijer:

Herr Dahm: Till en början vill jag förklara, att jag i det närmaste instämmer i den siste talarens åsikter, men jag anhåller dock att få yttra några ord för att gifva till känna, att jag icke är fullt belåten med den utredning, som i denna fråga blifvit åstadkommen, då man nemligen icke sett saken från den synpunkt, från hvilken den efter min åsigt bör betraktas. Först och främst tror jag, att, om man bifölle Andra Kammarens framställning, så vore detta icke annat än en enkel rättvisa mot de lärare, hvilka göra sig besvär och möda vid undervisningen i modersmålet, emedan dessa lärare då finge inför censorerne visa, att deras arbete varit ärligt och godt. Äfven mot lärjungarne, som gjort sig möda att skaffa sig kunskaper i modersmålet, vore det en enkel rättvisa, om de i afgangsexamen finge visa, det de egde dessa kunskaper genom att derför erhålla betyg. Vid undervisningen skulle det också vara af särdeles stor betydelse, om ynglingen visste, att han finge ett vitsord äfven för sina kunskaper i detta ämne, hvilket naturligtvis vore en mycket god hjälp för lärarne; ty en lärare, som skall undervisa i ett ämne, som icke är af någon betydelse vid afgangsexamen, arbetar under särdeles ofördelaktiga omständigheter. Vidare tror jag också, att det vore särdeles nyttigt, om censorerne finge taga någon notis om undervisningen i svenska språket, emedan de i sådant fall skulle erhålla kännedom om den skadliga villervalla som råder och det hänsynslösa ofog, som för närvarande på åtskilliga ställen bedrifves vid undervisning i rättstafning, i det man nemligen lär lärjungarne att stafva på ett sätt, som snart sagdt hotar att maku- lera hela vår föregående litteratur. Att modersmålets upptagande i den muntliga examen skulle verka hindrande vid tillämpningen af de grundsatser i undervisningsväg, som hittills blifvit bestämda, tror jag för min del icke, eller anser åtminstone, att den rubbning, som skulle ske, blefve särdeles ringa. Man skulle blott förordna, att ynglingarne vid afgangsexamen skulle examineras i modersmålet och deri erhålla

betyg, men deremot skulle man icke föreskrifva några ytterligare fordringar, utan ynglingen finge visa sina kunskaper, sådana de voro, vare sig att de voro små eller stora.

Dessa skäl anser jag, för min del vara så talande, att man, om man rätt tänker på saken, bör kunna instämma i hvad Andra Kammaren beslutat eller åtminstone gå så långt som Herr von Geijer nu yrkat. Med upptagande såsom mitt eget af hans något obestämdt framställda yrkande, får jag derföre anhålla, att Kammaren *för det närvarande* ville lemna motionen utan afseende. Derigenom anser jag vara uttryckt, att Första Kammaren framställt önskan, att Kongl. Maj:t inom kort fattar något beslut i den riktning motionären åsyftat.

Herr Carlson: Äfven jag anhåller, att i denna fråga få yttra några ord. Det förslag, som nu är föremål för behandling, är efter min tanke utgåendet från ett varmt intresse för modersmålet och fosterländsk bildning, ett intresse, som jag för min del helt och hållet delar, men som, i den form det här erhållit, synes mig hafva utgått från en missuppfattning af sjelfva mogenhetspröfningens natur och beskaffenhet. Denna mogenhetspröfning, sådan den blifvit införd i motsats till den gamla studentexamen, har icke, såsom den senare, till ändamål att framvisa allt hvad lärjungen lärt, ämne för ämne, under hela den tid han begagnat ett läroverk, utan den har för ändamål, såsom det i författningen heter, att utröna *halten af den bildning* lärjungen förvärfvat under det han varit vid läroverket sysselsatt. Utgångspunkten har således blifvit alldeles förändrad, och det är sjelfva mogenheten, som skall utrönas. På grund deraf har också antalet ämnen i den muntliga examen blifvit betydligt inskränkt och största vikt lagd på de skriftliga profven. Dessa prof äro nemligen mera egnade att ådagalägga halten af den bildning lärjungen förvärfvat än hvarje muntlig examen. Detta är också orsaken hvarför denna nya afgangsexamen i förstone ansågs så svår, ty undervisningen hann icke så snart hos lärjungarne åstadkomma förmåga att skriftligen kunna använda hvad de lärt och äfven lärarne uppfattade icke genast betydelsen af denna förändring, utan sträfvade att få in allt flera ämnen i afgangsexamen, en sträfvän, som dock icke haft någon framgång, emedan man velat fasthålla vid sjelfva grundsatsen, som i det hela visat sig verka välgörande på undervisningen, och gifvit den en lugnare karakter, som är raka motsatsen till den jägtande examensläsning, som förut egde rum. Skulle man åter införa den gamla grundsatsen, som utgår derifrån att muntlig redogörelse bör lemnas för hvarje ämne och att vigten af hvarje ämne bör mätas efter den större eller mindre betydelse, som tillägges detsamma i mogenhetspröfningen, så skulle man enligt mitt förmenande göra sig skyldig till ett missgrepp, som skulle icke ringa mån inverka till skada för undervisningen i dess helhet.

Vidare anhåller jag att med några ord få visa, huru det egentligen kommer till, att svenska språket icke i afgangsexamen är föremål för muntligt förhör. Detta är nemligen en följd af beskaffenheten af undervisningen i modersmålet. De skriftliga profven ådagalägga verkligen

verkligen klarare och säkrare än något annat, i hvad mån undervisningen i modersmålet i alla sina delar varit fruktbarande, då deremot i andra språk utöfver det skriftliga profvet erfordras, att lärjungen skall ådagalägga, att han förstår språket, hvilket åter, taget uti ifrågasvarande bemärkelse, i afseende på modersmålet är öfverflödigt; och då undervisningen i sjunde klassen, hvarom väl här egentligen är fråga, afser att införa lärjungen i de rika skatter af litteratur, som fosterlandet eger, att vänja honom att rätt uppfatta skönheten deraf, äfvensom att väl och riktigt uttrycka sig i skrift, så tror jag, att det för en hvar ligger i öppen dag, att frukterna af denna undervisning icke blott tillräckligt utan hufvudsakligen utrönas genom de skriftliga profven. Då dertill kommer att detta skriftliga prof i modersmålet otvifvelaktigt måste anses såsom det viktigaste i hela afgangsexamen och på sätt och vis är medelpunkten i examen, så kan det icke bestridas, att en ganska betydlig vikt för närvarande är tillerkänd modersmålet i denna examen. Vid sådant förhållande tror jag, att, om lärarne skulle påyrka att få ådagalägga hvad lärjungarne lärt, så behöfver man icke tillgripa den af motionären föreslagna utväg, ty lärjungarnes insigter i modersmålet förrådas tillräckligt af de uppsatser de deri lemna, och att neddraga betydelsen af modersmålets studium derhän, att lärjungen ovilkorligen skulle behöfva i ett *betyg* erhålla valuta för det arbete han nedlagt på detta studium, vore icke godt. För öfrigt är det alldeles klart, att censorerne erhålla kännedom om undervisningen i svenska språket då de genomgå lärjungarnes skriftliga uppsatser.

Af dessa skäl anhåller jag vördsamt om bifall till Utskottets förslag.

Herr Fröman: Af de talare, som yttrat sig i dett ä mne, har så vidt jag rätt uppfattat de afgifna yttrandena, den föres yrkat af slag på Utskottets framställning af skäl, som ligga så långt utom det ämne, hvarom här är fråga, att ett upptagande af dessa skäl skulle inleda diskussionen på undervisningsfrågan i hela dess vidlyftighet.

Den andre talaren har yttrat, att han ville hafva på något sätt i betänkanudet uttryckt, att modersmålets upptagande i det muntliga förhöret vid afgangsexamen endast skulle vara en *tidsfråga*. Utskottet ansåg emellertid, att, om det inlät sig på att uttala ett sådant omdöme, så hade det dermed äfven yttrat, att modersmålet vore ett ämne, som borde ingå i den muntliga pröfningen, och så långt ville Utskottet icke gå vid bedömandet af frågan.

Hvad den tredje talaren i ordningen yttrat är redan af den siste talaren vidrördt, och för min del tror jag det icke vara af särdeles stor betydelse. Den rättvisa för lärare och lärjungar, hvilken vunnes derigenom, att lärjungarne i afgangsexamen examinerades i detta ämne och deri erhöles betyg, vore väl i detta afseende föga värd att taga i betraktande, då ju ändock icke alla skolämnena ingå i pröfningen och således i andra fall en orättvisa fortfarande komme att ega rum.

Hvad slutligen beträffar möjligheten för censorerne att erhålla kunskap om den förbistring i afseende på stafningssättet, hvilken vid

läroverken eger rum, så lär väl denna möjlighet redan förefinnas, då berörda förbistring bäst torde visa sig i de skriftliga profven.

Efter att sålunda hafva i korthet besvarat de framställda invändningarne, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande utlåtande, dels af Herr *Dahm*, att Kammaren skulle förklara sig för närvarande icke kunna antaga Andra Kammarens ifrågavarande beslut, och dels slutligen att utlåtandet måtte afslås och Andra Kammarens i ämnet fattade beslut antagas; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till utlåtandet och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 9 och 11 dennes bordlagda utlåtande N:o 21 b, angående regleringen af utgifterna under pensionsstaten.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 9 och 11 dennes bordlagda utlåtande N:o 92, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, att den beslutade jernvägsanläggningen från Torpshammar eller annan punkt å stambanan från Storvik till riksgränsen mot Norge må byggas bredspårig.

Herr Statsrådet Bergström: Utskottet har i detta betänkande tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och så till vida kunde allt synas vara godt och väl, men Utskottets pluralitet har beledsagat detta tillstyrkande med en motivering, mot hvilken tre af Utskottets ledamöter funnit sig föranlätne att reservera sig och som hufvudsakligen går derpå ut, att Utskottet funnit det behandlingssätt denna fråga erhållit icke vara tillfredsställande. Ett sådant omdöme af ett Riksdagens Utskott påkallar naturligtvis ett genmäle och jag anser mig icke kunna på bättre sätt afgifva detta genmäle än genom en enkel framställning af frågans hela gång. Såsom Kammaren torde erinra sig förordnade Kongl. Maj:t genom ett Nådigt bref af den 16 April 1870, att erforderliga undersökningar skulle verkställas angående anläggandet af en jernväg från Storvik öfver Torpshammar till Riksgränsen, en Norsk bana till mötes. I detta Kongl. Bref, hvars innehåll återfinnes å sidan 120 i bil. N:o 5 a. till Kongl. Maj:ts Proposition angående Statsverkets tillstånd och behof till 1873 års riksdag, föreskref Kongl. Maj:t, bland annat, "att vid uppgörande af plan och kostnadsförslag för ifrågavarande stambana antagas skulle, att densamma komme att byggas med spårvidd af 3 fot 6 tum engelskt mått, att lättare öfverbyggnad än å de hittills bygda stambanorna derå blefve använd, samt att alla de besparingar i anläggningskostnaden

för öfrigt blefve iakttagna, som, vid användande af en mindre farhastighet, läte sig förena med en förväntad inskränktare trafik's fordringar"; om hvilket Kongl. Maj:ts beslut till Kongl. norska Regeringens departement för det Inre underrättelse meddelats genom skrifvelse den 14 Maj 1870. Då Norges Storting år 1872 beslutade byggandet af denna bana på norska sidan, så var det, dels med anledning af detta 1870 års Kongl. Bref, och dels med afseende på det i Norge följda systemet för jernvägsbyggnader naturligt, att Stortingets beslut afsåg en smalspårig bana. Då Kongl. Maj:t till 1873 års riksdag aflät Proposition om byggande af denna bana på svenska sidan, föreslog Kongl. Maj:t, såsom Kammaren också torde erinra sig, att den norrut gående delen af banan eller bansträckningen från Storvik till Torpshammar skulle byggas bredspårig med lätt öfverbyggnad, men att deremot fortsättningen från Torpshammar till Riksgränsen skulle byggas smalspårig med samma slags öfverbyggnad. Med afseende på den mening regeringen hyste, angående bredspåriga banors företräde framför smalspåriga, torde det vara uppenbart, att endast det förhållandet, att norska Stortinget redan beslutat bygga en smalspårig bana, likasom också Torpshammar—Sundsvalls-banan beslutats skola byggas smalspårig, utgjorde skäl för Kongl. Maj:t att icke föreslå äfven banan till Riksgränsen bredspårig. Kongl. Maj:t ansåg nemligen, att man genom dessa förhållanden vore fullt bunden, så att något byggande af en bredspårig bana Torpshammar—Riksgränsen icke kunde komma i fråga. Dessa skäl äro också fullständigt utvecklade i en af Chefen för Statens Jernvägsbyggnader afgifven promemoria, som finnes införd i nyssnämnda Kongl. Proposition. Emellertid var det en fraktion inom Riksdagen, som ansåg sig så litet bunden af dessa förhållanden, att den lika fullt påyrkade, att äfven banan från Torpshammar till Riksgränsen skulle byggas bredspårig, och särskildt erinrar jag mig, att en ledamot af Andra Kammaren derom framställde förslag. Detta blef emellertid icke Riksdagens beslut. En annan ledamot af Andra Kammaren, känd för sin förkärlek för smalspåriga banor, tillät sig också förutsätta, att denna bana till Riksgränsen i sin helhet skulle byggas bredspårig, i händelse första delen deraf från Storvik till Torpshammar byggdes bredspårig, och han gick till och med så långt, att han påstod detta vara Regeringens innersta tanke. Jag förklarade emellertid, att något sådant icke var Regeringens mening. Det hade kanske varit ett bevis på förutseende, om Kongl. Maj:t i sin Proposition till Riksdagen föreslagit, att banan från Torpshammar till Riksgränsen skulle byggas smalspårig eller, derest Norge byggde fortsättningen på norska sidan bredspårig, till samma spårvidd med den norska, men anledning till ett sådant antagande förefanns då icke. Sedan dess hafva emellertid förhållandena utvecklats sig på ett annat sätt och jag måste upprepa, att det icke varit någon förutfattad plan, att denna bana skulle byggas bredspårig. Sedan svenska Riksdagen fattat sitt beslut, och detta delgifvits norska Regeringen, anmälde Chefen för Jernvägsbyggnadsstyrelsen, att han måste inkomma med begäran derom, att svenska Regeringen till den norska ville göra framställning, huruvida det icke vore skäl, att Normännen byggde sin bandel bredspårig, på det att vår bandel till

Riksgränsen också måtte kunna byggas bredspårig. Jag antager, att Kammaren villigt medgifver, att en Departementschef icke har någon rättighet att undertrycka framställningar från ett under Departementet lydande embetsverk och det föll mig derföre icke in att motarbeta en sådan framställning; men skulle man deremot vilja antyda, att denna framställning eller promemoria från Jernvägsbyggnadsstyrelsen tillkommit på min tillskyndelse, så förklarar jag, att så icke är förhållandet. Denna promemoria öfverlemnades till mig den 11 Juli eller samma dag, som jag, på Kongl. Maj:ts befallning, afreste till Norge för att öfvervara kröningshögtidigheterna i Throndhien, och jag satt till och med redan i jernvägsvaggonen då den till mig öfverlemnades. Följden deraf blef, att någon inregistrering af denna promemoria då icke kunde ega rum, utan den följde mig till Norge. Möjligen kan någon anmärka, att denna promemoria i Kongl. Maj:ts Proposition är daterad den 17 Juli, men detta datum är oriktigt och troligen tillkommet genom ett skrif- eller tryckfel, ty både den promemoria, som till mig öfverlemnades och Chefens för Byggnadsstyrelsen koncept dertill äro daterade den 11 Juli, eller samma dag, som jag afreste till Norge. Då jag ankom till Trondhiem och der sammanträffade med Chefen för det Norska Departementet för det Inre, omtalade jag för honom, att en sådan promemoria blifvit till mig ingifven, och öfverlemnade den till honom. Från norska Regeringen kom denna promemoria mig sedan icke till handa förr än inpå hösten, hvaraf följden blef, att den icke blef officiellt inregistrerad förrän den 3 September. I Throndhien talade jag härom med icke blott norska Regeringens ledamöter utan äfven andra personer, såsom Jernbanedirektören Pihl samt flere Storthingsdeputerade, särskildt Sverdrup. Det kan icke vara för mig möjligt att minnas detaljerna af alla dessa samtal och det vore icke heller lämpligt att här upprepa dem, men det allmänna intrycket jag rönte var, att frågan var väl värd att tagas i öfvervägande. När jag i Norge fått detta besked och tillika derefter återfått promemorian, omnämnde jag ärendet för mina kolleger samt erhöll Kongl. Maj:ts tillstånd att få aflåta en skrifvelse till norska Departementet för det Inre. Sedan afhörde jag icke på längre tid ärendet, som hvilade i Norska händer ännu då Kongl. Maj:t aflät sin Proposition till innevarande års riksdag. Man skulle kunna invända, att i denna Proposition hade bort omnämnas, att en sådan framställning till Norska Regeringen blifvit gjord, men det lät också tänka sig, att framställningen från norsk sida afböjdes, och vid sådant förhållande hade omnämmandet om underhandlingarne intet gagnat. Anledningen, hvarför frågans behandling i Norge drog så långt ut på tiden är att tillskrifva dem omständigheten, att Jernbanedirektören icke hade tillfälle att egna ärendet någon uppmärksamhet förrän innevarande år och hans utlåtande innefattas i en skrifvelse af den 16 Februari till Chefen för Departementet för det Inre. Sedermera föranstaltade Chefen för detta Departement om ett sammanträde af sakkunnige män, hvilket hölls den 2, 5 och 6 sistlidna Mars och hvars förhandlingar äro genom snabbskrifning återgifna. Sedan den norska Ingeniörkommisionen yttrat sig i frågan, beslöt Kongl. Maj:t att i Proposition till Storthinget föreslå en förändring i spårvidden, under förutsättning att

densamma äfven från svensk sida förändrades. Innehållet af Ingeniörkommissionens yttrande är i korthet återgifvet i Kongl. Maj:ts Proposition i ämnet.

Sådant är sakens enkla förlopp. Herr Talman! Det har visserligen icke varit min afsigt med denna framställning att åstadkomma någon omredaktion af de hårda uttrycken i Stats-Utskottets omdöme, men jag har ansett mig tvungen att lemna dessa upplysningar, på det att Kammarens ledamöter må finna, huruvida detta omdöme varit förtjent eller icke. Särskildt kan jag icke underlåta att till de ledamöter af Utskottet, hvilka vågat tänka godt om Konungens rådgifvare och icke tydt allt till det värsta, hembära min tacksamhet därför, att de icke godkänt Utskottets motivering och genom sin reservation angifvit denna sin åsigt.

Hvad sjelfva saken angår, har jag icke annat att säga, än att hvar och en må känna sig oförhindrad att göra hvilket yrkande som honom fördelaktigast synes. Anser man bäst att banan bygges smalspårig, så tror jag icke att följden deraf blifver någon annan än den, att äfven Norge bygger smalspårig bana. Anser man åter, att det är för landet nyttigast att banan bygges bredspårig, så låter också det sig göra, och för min del skulle jag helst se, att det senare alternativet valdes.

Den skriftliga uppfattning af detta anförande kommer ej att af mig justeras.

Grefve af Ugglas: Slutet af Herr Statsrådets och Chefen för Civil-departementet anförande angaf tydligare än början deraf, att han synes hafva missförstått Stats-Utskottets yttrande, ty, i afseende på bredspårigheten har Utskottet fullständigt uttalat, att, ehuru Utskottet funnit sakens behandlingssätt icke hafva varit fullt riktigt, så tillstyrkte Utskottet likväl obetingadt den af Kongl. Maj:t föreslagna förändringen i spårvidden. Likaså har det icke varit därför, att man tänkt illa om Konungens rådgifvare, som man yttrat dessa ord, fastän jag tror, att Herr Departementschefen måste sjelf erkänna, att åtminstone en liten oförsigtighet blifvit begången vid behandlingen af denna fråga. För att framställa saken i sin rätta dager måste jag gå litet tillbaka. När Riksdagen detta år kom tillsammans, hade under sistlidet år för jernvägsbyggnader blifvit använda 3 millioner mera än Riksdagen för samma år beviljat, och hade dessa tre millioner blifvit tagna af det anslag, som anvisats för innevarande år. Detta verkade hos mängen missnöje, icke med afseende på den del af beloppet, som var en följd af de högre priserna, som förorsakat att anslaget nödvändigt måste öfverskridas, men med afseende på den del af beloppet, som blifvit utgifven därför, att man gått längre än byggnadsplanen för året bestämde. Detta föranledde Utskottet att, på samma gång det tillstyrkte bifall till Kongl. Maj:ts detta år aflättna proposition angående anslag till jernvägsbyggnader, i motiveeringen inlägga den indirekta anmärkningen, att Riksdagen ansåge sig kunna vara förvissad derom, att den plan med afseende å de årliga anslagsbeloppen för stambanearbetenas fortsättande, hvilken Chefen för Civil-departementet föreslagit, blefve under hela arbetstiden nog-

grannt följd. Detta blef Riksdagens svar på den proposition, i hvilken, såsom jag ber eder ihågkomma, mine Herrar, beträffande jernvägen norr om Storvik det var föreslaget en arbetsplan, enligt hvilket anslaget till banans byggande skulle utgå under 6 års tid. Sedan Riksdagen fattat detta beslut, ankom från Kongl. Maj:t en proposition, som angaf de nya förhållanden, hvilka inträffat, på grund dels deraf, att Kongl. Maj:t redan medgifvit, att den enskilda jernbanan från Sundsvall till Torpshammar skulle få byggas bredspårig, och dels deraf, att förslag nyligen blifvit framställt, att Norge skulle bygga sin andel af denna bana bredspårig. Att jemväl vi under sådana förhållanden böra bygga vår andel bredspårig är gifvet; men då koncessionen åt Sundsvallsbanan meddelades redan under förliden höst, i September om jag icke missminner mig, och då de norska ingenjörernes utlåtande angående nyttan af en bredspårig bana afgafs redan i slutet af sistlidet år, så ansåg Utskottet, att Kongl. Maj:t, redan innan den första propositionen afgafs, skulle hålla för troligt, att fråga måste väckas att denna bana skulle byggas bredspårig, och att detta hade bort af Kongl. Maj:t angifvas, i synnerhet som det inverkade på det anslagsbelopp, som skulle utgå. När Riksdagen erhöll Kongl. Maj:ts proposition såg det ut, som om Kongl. Maj:t icke ansåg behöfligt att underrätta Riksdagen om dessa sakförhållanden, förrän Riksdagen bestämt uttalat sin mening, att icke de anslag, hvilka för hvarje af de sex åren blefve gifna, skulle öfverskridas.

Härtill kommer också en annan sak, på hvilken jag ber att få fästa Herr Statsrådets uppmärksamhet. Det kan icke vara det sista ordet, som nu i denna fråga blifvit sagdt, ty beslutar Norge, att dess banandel skall anläggas med tung öfverbyggnad, så är det gifvet, att tung öfverbyggnad kommer att användas äfven på den svenska andelen. Deraf blir åter en förändring i anslagsbeloppet för banans fullbordande nödvändig, och Utskottet ansåg, att det vore väl om Kongl. Maj:t helt öppet hade angifvit alla de eventualiteter, som kunde inverka på denna fråga, helst Kongl. Maj:t afgifvit plan och kostnadsförslag för hela byggnaden.

Dessa äro orsakerna till Utskottets yttrande, att det icke funnit frågans behandlingssätt tillfredsställande; och åt Chefen för Civildepartementet, som sjelf alltid öppet uttalat sin mening, må jag kunna säga, att der en sådan mening, som haft skäl för sig, gjort sig gällande, är det bäst att ärligt och öppet uttala den. Detta har också varit mitt skäl att biträda Utskottets motivering.

Friherre von Essen: Den siste ärade talaren har till en början uppehållit sig dervid, att genom den föreslagna förändringen det penninganslag till jernvägsbyggnader, som sistlidet år blifvit anvisadt, skulle öfverskridas. Det må nu så vara, men det blefve dock i ganska ringa mån öfverskridet, enär Kongl. Maj:ts proposition upplyser, att den ökade kostnaden icke uppgår till mera än sammanlagdt 653,000 R:dr, och detta är en summa, som på hela vägen från Torpshammar till Riksgränsen icke i någon betydligare grad kan inverka på saken. För min del tillåter jag mig icke att bedöma hvilka afsigter och önskingar Kongl. Maj:t möjligen må hafva hyst vid den tid, då pro-

positionen i detta ämne framlades för sistlidne års Riksdag. Det är en möjlighet, att Kongl. Maj:t, i likhet med många enskilda män, ansåg det fördelaktigt om denna jernväg kunnat byggas bredspårig, men det hade varit i hög grad oklokt, om Kongl. Maj:t i fjor hade framställt förslag om att bygga banan bredspårig, då de norska banorna äro smalspåriga och då sympatierna i Norge voro så bestämdt afgjorda för det smalspåriga systemet, att man då icke kunde hoppas någon förändring. Vidare var det också beslutadt, att Sundsvalls-Torpshammarbanan skulle byggas smalspårig, och det fanns icke någon antaglighet, att en förändring i detta beslut skulle ske. Då dertill kommer, att många personer, särdeles inom Andra Kammaren, voro så ifriga vänner af smalspårigheten, att det var fara värdt, att man äfventyrade ett afslag, i händelse banan föreslogs bredspårig, så måste det medgifvas, att ett förslag om bredspårig bana då icke hade skäl för sig hvarken ur ekonomisk eller praktisk synpunkt. Om man således icke kan begära, att Kongl. Maj:t vid det förra tillfället skulle haft det förutseendet att föreslå banan bredspårig, helst ett sådant förslag då varit oklokt, och då Stats-Utskottet numera, i likhet med Kongl. Maj:t, funnit att tiden är inne till detta förslag, så hemställer jag, om det kan vara billigt och rättvist, att i motiveringen framställa ett dylikt klander. Jag har nu trots mig visa, att hvarken en framställning, om byggandet af en bredspårig bana då varit klok eller att det varit möjligt för Kongl. Maj:t att förutse de förändrade förhållanden som sedermera inträffat. Men då nu förändrade förhållanden hafva inträdt, skulle Kongl. Maj:t väl hafva dröjt ännu ett år med framställningen om banans byggande, eller skulle Kongl. Maj:t hafva underlåtit att till norska Regeringen framställa det i detta fall gjorda spörjsmålet? För min del kan jag åtminstone icke finna något klandervärdt deri, att framställningar angående en förändrad spårvidd blifvit gjorda till norska Regeringen och norska Stortinget och att framställningen icke af norska Stortinget blifvit bifallen, beror derpå, att frågan der ännu icke blifvit afgjord, men antagligen kommer den att der erhålla samma utgång, som den här fått hos Stats-Utskottet. Om Riksdagen beslutar den af Utskottet föreslagna motivering, anser jag, att Riksdagen gifver sig sjelf orätt, emedan den anmärkning, som kastas på Kongl. Maj:ts rådgifvare faller tillbaka på Riksdagen. Det kan väl synas, som om det vore ligkiltigt, huru motiveringen i Utskottets betänkande är affattad, då Kongl. Maj:ts proposition i allt fall tillstyrkes, men så är dock icke förhållandet, ty motiveringen ingår i Riksdagens skrifvelse, och jag har just reserverat mig, emedan jag måste motsätta mig att sådana omdömen inflyta i svaret på Kongl. Maj:ts proposition.

Jag får därför anhålla, att början af sista punkten i motiveringen måtte utgå och att denna punkt således måtte erhålla följande lydelse: "Utskottet har, med afseende på de stora fördelar, som antagligen skola uppkomma, derest banan bygges bredspårig, ansett sig böra hemställa, att Riksdagen, med ändring af förut fattadt beslut" o. s. v. lika med Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då förra Riksdagen beslutade,

att denna bana skulle byggas smalspårig, fann jag detta beslut särdeles lämpligt, emedan jag trodde, att en gräns ändtligen en gång skulle sättas för dessa kostnader utan motsvarande fördelar. Här har visserligen blifvit yttradt, att den förändring, som nu är ifrågasatt att göras, skulle medföra stora fördelar, men ingen har kunnat upplysa, hvori dessa fördelar skulle bestå, och att anlägga en jernväg dyrbarare än trafiken nödvändigt fordrar är, efter min uppfattning, en misshushållning. Det förefaller mig, att de vederbörande, som förut föreslagit att denna bana skulle byggas smalspårig, icke kunna hafva utgått från någon annan förutsättning än den, att hvad de föreslagit vore öfverensstämmande med trafikens fordringar och landets bästa. Hafva dessa fordringar icke blifvit tillgodosedda, så borde det åtminstone vara fullt utredt, att ett sådant förbiseende verkligen egt rum; men var deremot den bana, som förra gången föreslogs, afpassad efter behovet, anser jag mig för min del oförhindrad att vidhålla min förra mening, äfven om Chefen för statens jernvägsbyggnader ett par månader efter beslutets fattande hos Kongl. Maj:t hemställer om upphäfvande af det förra beslutet och antagande af ett nytt, alldeles motsatt beslut. Att man icke kan påräkna någon transitorörelse uppifrån Throndhjem ända hit ned, tror jag man kan antaga såsom temligen gifvet, och om den tvärbana, som kommer att gå från Throndhjem till Sundsvall, blefve smalspårig, tror jag, att trafiken derigenom blefve alldeles tillräckligt tillgodosedd. För min del är jag i allmänhet icke någon vän af omkastningar från det ena beslutet till det andra. Visserligen tyckte jag mig höra en talare yttra, att norrmännen redan fattat beslut om att bygga banans fortsättning bredspårig, men detta är åtminstone för mig obekant, och jag har sedermera hört en annan talare yttra, att så icke voro händelsen. Vid sådant förhållande anser jag, att man icke behöfver fjeska, utan att man lugnt kan vänta för att se om något sådant beslut i Norge fattas. För min del kan jag icke lemna utan uppmärksamhet den omständigheten, att här blifvit ifrågasatt att i dessa trakter bygga en bredspårig bana med *lätt öfverbyggnad*.

Dessa lätta öfverbyggnader hafva varit de medel, hvarigenom man lyckats utsträcka detta bredspårighetssystem till trakter, dit det annars aldrig skulle hafva kommit. Först började man med att besluta en lätt öfverbyggnad till Storvik, men den lätta öfverbyggnaden blef icke utaf, utan ändrades till tung. Sedan beslutades det en lätt öfverbyggnad från Storvik till Torpshammar. Jag vet icke om det beslutet ännu är ändradt, men att så blir förhållandet, derom hyser jag den lifligaste öfvertygelse. Dessa lätta öfverbyggnader lämpas efter beskaffenheten af terrängförhållandena, och vill man nu få oss att tro, att vi skola få lätt öfverbyggnad på vår bandel, om också Norge skulle besluta tung öfverbyggnad på sin bandel, så begär man sannerligen alldeles för mycket.

För min del slutar jag med att anhålla, att Kammaren måtte stadna vid sitt en gång fattade beslut.

Herr Beijer: Till en början får jag till alla delar vitsorda, hvad Herr Chefen för Civil-departementet yttrat angående den af mig till

honom inlemnade promemoria. Den siste ärade talaren har yttrat åtskilligt om jernvägars spårvidd. Jag skall icke inlåta mig på det ämnet, emedan det blefve alltför vidlyftigt, men jag tillåter mig endast erinra derom, att då undersökningarne för Norra Stambanan åren 1870 och 1871 verkställdes, var den utredning, angående bredspåriga banors företråde framför smalspåriga, som sedermera åstadkommits, ännu icke gjord. Opinionen rörande spårvidden var här i landet också vid den tiden sådan, att ett förslag om en bredspårig bana genom Norrland, der man antog att trafiken skulle blifva ringa, och mindre farhastighet således erforderlig, icke skulle hafva vunnit bifall. Denna utredning skedde emellertid sedermera och följderna deraf blef, att man frångick hvad man förut ifrågasatt rörande spårviddens förändring å Norra Stambanan emellan Upsala och Storvik. Man ville till och med minska spårvidden emellan Stockholm och Upsala, så att hela banan från Stockholm genom Norrland skulle blifva smalspårig. En hel mängd enskilda banor hade man beslutat att bygga smalspåriga, men ganska få blefvo det vid utförandet. Vid sista riksdagen beslöts, att banan från Storvik till Torpshammar skulle byggas bredspårig, hvilket var en följd deraf, att man ville sätta Norbergs och mellersta Sveriges rika malmtillgångar i sådan förbindelse med Norrlands skogs-trakter, att omlastning kunde undvikas, att deremot icke fortsättningen af Torpshammar till riksgränsen beslutades bredspårig härledde sig af det enkla skälet, att vi hade en öfverenskommelse med Norge om lika spårvidd, och att vi således måste anlägga eller åtminstone göra undersökningar för en smalspårig bana. På den tiden var det ej möjligt att vänta, att man skulle i Norge öfvergå till det bredspåriga systemet. Åtskilliga smalspåriga banor voro der redan byggda för statens räkning och Norge var just det land, som till följd af naturförhållanden ansågs särdeles lämpligt för sådana jernbanor och som man framhöll såsom exempel på det smalspåriga systemets förträfflighet och ändamålsenlighet. Om nu 1873 års riksdag, då Norge redan i April 1872 beslutat bygga en smalspårig bana från Trondhjem till Riksgränsen, beslutat bygga ifrågavarande stambana bredspårig, så hade ej detta varit grannlaga handlat mot Norge. Om emellertid så beslutats, så kunde händt, att Norge antingen ej byggt någon bana alls eller också byggt den smalspårig, och i intetdera fallet hade det åsyftade målet vunnits, nemligen att för Jemtland bereda en jernvägskommunikation, som ej gjorde omlastning nödvändig. Jag tror äfven det vara för mycket att begära, att Norge skulle taga initiativet i denna fråga redan 1873. Jag kan uppriktigt bekänna, att jag alltid varit en ifrånare för det bredspåriga systemet i afseende å stambanor och i allmänhet för jernbanor af större utsträckning. Jag känner väl till förhållandet i Norge till följd af den beröring hvori jag under jernvägsbyggnaderna varit med det och jag visste väl att man ej 1872 kunde göra en framställning till Norge om ändring af spårvidden. Men ett förhållande inträffade der, som gjorde en sådan framställning möjlig. Den 6 Oktober 1872 öppnades banan mellan Christiania och Drammen och då den stod i samband med Randsfjordsbanan och de bibanor, som derifrån utgrenas sig, blef längden af dessa jernbanor 18½ mil och trafiken derå större än man hade tänkt sig. Den mening

började också göra sig mer och mer gällande under det sist förflutna året, att det varit bättre om Christiania—Drammen-banan byggts bredspårig. När jag flek kannedom härom och tillika blef styrkt i min tro på det bredspåriga systemets fördelar genom den vidlyftiga utredning af frågan som skett i England, så ansåg jag tiden vara inne för en framställning. Den utredning, som i England företogs af de mest framstående ingenjörer, angick egentligen banorna i Indien, der man varit betänkt på att förändra spårvidden. Resultatet blef dock ett tillstyrkande af bibehållandet af bredspåriga banor och detta resultat blef här bekant i April månad förlidet år. Efter jag kommit att beröra detta ämne vill jag endast säga, att man i England ansåg största olägenheten ligga i den så kallade brytningen af spårvidden å i samband varande banor, ty det är ej spårvidden, utan rälerernas tyngd, som bestämmer en banas trafikförmåga under samma lutningsförhållanden. Men när det gäller en stor trafik, som fordrar t. ex. 30 tons tunga lokomotiv, så öfvergår en erfaren ingenjör till det bredspåriga systemet, som medgifver ändamåsenligare konstruktion af den rörliga materielen. Under sådana förhållanden ansåg jag det vara min pligt att göra Regeringen uppmärksam på, huruvida ej banan mellan Torps-hammar och Riksgränsen, utgörande en sträcka af 27 mil, borde blifva bredspårig, helst som alla våra andra stambanor voro bredspåriga, samt om icke en framställning borde göras till Norge om att ändra sitt beslut angående spårvidden. Om en sådan framställning skett 1872, så hade den ej haft framgång. Jag tror att den nu kom i rätt tid, och att den så gjorde visar så väl utredningen af frågan i Norge som resultatet. En talare har sagt, att denna utredning var tillgänglig redan i fjor, men jag får upplysa att bandirektören ej förr än den 16 Februari i år ingaf sitt betänkande till Regeringen och att Ingeniörkommissionens är dateradt den 7:de April och således har saken ej kunnat behandlas på annat sätt än som skett.

Angående nyttan af den föreslagna förändringen i byggnadssättet torde väl nästan alla vara ense. Stats-Utskottet har enhälligt erkänt den. En talare har här yttrat att den ifrågavarande banan nog kommer att få tung öfverbyggnad. När tiden härför kommer att inträffa kan ingen säga. Det beror på den trafik, banan får, och att denna blir betydlig, derom är jag för min del öfvertygad. Det torde dock dröja 15 å 20 år innan en tung öfverbyggnad blir behöflig och till dess hinner man att slita ut den lätta. Den nu föreslagna öfverbyggnaden är tillräckligt stark att bära våra tyngsta godsvagnar. Anledningen hvarför den norska banan får starkare öfverbyggnad är, att man der har att besegra större stigningar, hvaraf en som är 2 mil lång och 1 fot på 50 å 1 på 60. Då den norska banan dessutom endast är $9\frac{1}{2}$ mil lång, så betyder det ganska litet att på den öka skenornas vikt. På vår egen bana kan, som sagdt, när som helst läggas tung öfverbyggnad. En väsentlig fördel, som man genom det bredare spåret vinner, är att snöhinder lättare öfvervinnas, enär den rörliga materielen ligger högre öfver rälerna på en sådan bana än på en smalspårig. Slutligen ber jag endast få nämna, att jag väl ej gjort mig skyldig till ett klandervärdt vankelmod därför att jag sökt följa med tiden och iakttaga hvad den bringar i sitt sköte. Jag vill ej längre trötta

Kammaren i en fråga, der man är ense i sjelfva hufvudsaken, utan anhåller endast att få yrka bifall till Friherre von Essens förslag.

Friherre Stjernblad: Den offentliga tacksägelse, som Herr Civilministern hamburit till reservanterne, och det sätt på hvilket han framställt den, gifver mig anledning tro, att han anser att de öfriga ledamöterna af Stats-Utskottet velat begagna sig af detta tillfälle för att gifva ett uttryck åt ett mot honom i ett visst hänseende rådande missnöje. Jag tror ej, att så varit förhållandet och för min enskilda del ber jag att få nämna, att, då Herr Civil-ministern för Riksdagen framlagt förslag, som jag ej ansett vara nyttiga eller väl begrundade, jag då alltid offentligen och öppet uttalat mig och icke begagnat några smygvägar för att gifva mitt ogillande tillkänna. Jag tror ej heller att ett sådant motiv, som det förstnämnda, varit ledande för Utskottets majoritet, men denna majoritet har efter mitt förmenande ansett det här gälla något vida viktigare än en ministers personliga ställning till representation, eller att i sin mån bidra till häfdandet af en vigtig sak. Och är något viktigt, så är det väl, att Riksdagen kan hafva det förtroende för Regeringen, att de förslag, som af henne framläggas, äro väl öfvervägda och framställas under den öfvertygelse, att de innefatta, enligt Regeringens åsigt, den bästa möjliga utvägen för en föreliggande frågas lösning. Men i detta fall har man ansett sig ega att betvifla att sådant varit förhållandet, då man betraktat det sätt på hvilket denna fråga blifvit behandlad. Väl har den föreslagna förändringen sitt behof i den utredning chefen för statens jernvägsbyggnader gjort, och på honom har äfven Herr Civilministern lagt ansvaret derför, hvilket han sig äfven ridderligt åtagit, men detta förbättrar ingalunda sjelfva saken, ty om äfven medgifves att de skäl, som chefen för jernvägsbyggnaderna framställt både i sin omnämnda promemoria och här i Kammaren, äro fullgoda, måste det dock synas besynnerligt, att dessa skäl ej förut fått göra sig gällande, då den föreslagna förändringen icke är resultatet af några nya undersökningar.

En annan omständighet, som ej bör lemnas å sido vid bedömandet af denna frågas behandling är, att då Kongl. Maj:t framlade propositionen angående statsverkets tillstånd och behof nämndes ej ett ord om de underhandlingar, som pågingo med norska regeringen angående ifrågavarande bana, utan Kongl. Maj:t föreslog Riksdagen att bevilja tre millioner i full öfverensstämmelse med Riksdagens i fjor på Kongl. Maj:ts förslag fattade beslut. Under sådana förhållanden tror jag, att de uttryck, som Stats-Utskottet begagnat, äro långt ifrån hårda, utan tvärtom ganska milda och endast betyda, att Stats-Utskottet också kan vara vaket för och veta att bevara Riksdagens värdighet.

Hvad sjelfva saken beträffar, är den så klart och tydligt utvecklade af den näst föregående talaren, att jag med mycket nöje bifaller Utskottets förslag. Härvid kan jag dock ej underlåta att anmärka, att det synes mig tvifvelaktigt, att den föreslagna bredspåriga banan skall kunna utföras med den ringa tillökning i kostnad af 23,367 riksdaler per mil och hvilket förhållande jag för mig icke kan förklara på an-

nat sätt, än att man till grund för den senare beräkningen lagt de lägre priser på materialier, som nu äro gällande emot dem som under fjoråret voro gångbara.

Efter det jag nu sökt redogöra för den tankegång, som legat till grund för Utskottets betänkande, får jag yrka bifall dertill i sin helhet.

Grefve Mörner, Carl Göran: Skälet att förändra den ifrågavarande banan till bredspårig, skulle, såsom en föregående talare angifvit, hufvudsakligen ligga deri, att man i Norge, efter det en ny bana i någon viss trakt derstädes blifvit öppnad, funnit, att det skulle vara svårt att sköta en större trafik på en smalspårig bana. Men vår erfarenhet är, att det är äfven svårt att sköta trafiken med bredspåriga banor, åtminstone har det synts mig så. Det åtgår, derpå skulle jag kunna anföra exempel, lika lång tid att nu få ett paket från Örebro och hit som förr erfordrades innan jernväg fanns. Tre dagar behöfdes och behöfvas ännu. Finge man döma deraf så skulle man också kunna utdöma vårt bredspåriga system. Efter mitt förmenande är ännu oafgjordt, huruvida man ej vinner mera med en smalspårig bana, om man nemligen här och der utlägger två spår. Jag tror, att då skulle trafiken skötas bättre än nu. Jag tror äfven, att de kalkyler, som uppgöras för smalspåriga och bredspåriga banor, tåla vid att justeras, ty skilnaden i rörelsematerielen har ofta ej tagits med i beräkning. Jag eger ej den sakkunskap, att jag kan bedöma detta, men jag minnes, att då striden härom fördes emellan ingenjörer å ömse sidor, så vunno det bredspåriga systemets anhängare ingalunda en bestämd seger.

Herr von Koch: Endast ett par ord. I saken tyckas alla vara ense om att ifrågavarande bana bör byggas bredspårig, utom den siste talaren, som städse ifrat och ännu ifrar för det smalspåriga systemet. För min del är jag tacksam för att man vill bringa saken till slut och fäster ej något afseende vid om initiativet kommer från det ena eller andra af de förenade rikena. Då det nu kommit från Sverige så klandras det, men hade det kommit från Norge, så hade nog också klander uttalats. Hvad motiveringen beträffar, så instämmer jag med Friherre von Essen och yrkar bifall till hans förslag.

Herr Beijer: Jag vill blott anmärka, att det är särdeles svårt att under nuvarande förhållande uppgöra tillförlitliga beräkningar öfver jernvägsbyggnader. Vi hafva dock här i landet byggt 120 mil stambanor utan att de uppgjorda kostnadsförslagen öfverskridits. Endast i senare tider har sådant skett till följd af de betydligt ökade material- och arbetsprisen. De beräkningar, som jag gjort angående skilnaden mellan bredspåriga och smalspåriga banors anläggningskostnad, äro samvetsgranna; därför kan jag garantera, och skulle de ej vid utförandet slå in, så är detta en följd af prisstegringar, men ej af spårvidden.

Herr Wallenius: Jag gläder mig öfver att man kommit der-

hän att erkänna, att stambanorna i Sverige böra byggas bredspåriga. Fördelarne deraf äro stora. Man kommer lätt fram utan alla omlastningar och utan de hinder, som deraf föranledas. Vill man deremot bygga en bana något billigare än vi hittills gjort, men med samma spårvidd, är det naturligt att öfverbyggnaden bör göras lättare. Emellertid är det i min tanke alldeles riktigt beräknadt, att den bredspåriga banan icke kan kosta mer än 30,000 R:dr per mil utöfver hvad den smalspåriga kostar med $3\frac{1}{2}$ fots spårvidd, då man besinnar, att på den smalspåriga banan äro lagda skenor, som äro lika dyra som på den bredspåriga banan. På samma gång kan jag icke underlåta att uttrycka min tillfredsställelse dermed, att på vissa orter, der trafiken icke är så stor, man antagit en spårvidd om 3 fot med lätt öfverbyggnad. Härigenom kunna sekundärbanor blifva utlagda i vidt utgrenadt omfång, och jag har sett sådana banor utlagda på några ställen i Sverige, och dessa små banor synas gifva goda inkomster. Det beror nemligen på anläggningskostnaden och till stor del, att det icke fordras så dyr och grof materiel.

Emellertid vill jag vitsorda, att kalkylen angående differensen emellan den smalspåriga och bredspåriga banan i Norrland är riktig, då man besinnar, att skenvigten på den smalspåriga banan är ungefär densamma som på den bredspåriga banan.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till det förevarande utlåtandet, dels af Friherre *von Essen*, att det samma skulle bifallas, dock med ogillande af följande, i motiveringen förekommande ord: "Men ehuru det behandlingssätt denna fråga sålunda erhållit icke synts Utskottet tillfredsställande", och dels slutligen att Utlåtandet måtte af Kammaren afslås.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, sedermera proposition på Friherre *von Essens* ofvanberörda yrkande, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej, och slutligen proposition på afslag å utlåtandet, hvilken proposition besvarades med många nej jemte några ja; hvaruppå och efter proposition på bifall till utlåtandet förnyats samt med många både ja och nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraproposition vid voteringen antagit Friherre *von Essens* yrkande, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

"Den, som bifaller Stats-Utskottets utlåtande N:o 92, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles utlåtandet med ogillande af följande i motiveringen förekommande ord: "Men ehuru det behandlingssätt denna fråga sålunda erhållit, icke syntes Utskottet tillfredsställande".

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—25.
Nej—51.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 9 och 11 dennes bordlagda utlåtande N:o 93, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående den beskattning, som i följd af tackjernstiondens upphörande bör bergslagerna i riket påföras.

Herr Thyselius: Redan i början på 1600-talet blef det stadgadt, att egare af hemman inom bergslagen skulle njuta befrielse eller lindring, i afseende på räntan till kronan och knektehållet eller roteringen, allt olika för olika bergslager; dock mot förbindelse för dem, att bedrifva tackjernstillverkning, hvarför tionde till staten utgjordes. Det allmänna erhöll således för hvad det afstod en motsvarande ersättning, och då hvarje egare af jord inom bergslagen var indelad till blåsning i en viss hytta, hade han ock att till staten utgöra en skatt, fastän den icke utgick omedelbart af jorden. I den mån sedermera, som skogarne aftogo, och äfven till följd af andra förhållanden, kommo icke alla egare af bergsmansjord att tillverka tackjern; men för dem qvarstod likväl skyldigheten att deltaga uti kostnaden för uppförande af masugnsbyggnader och dessas underhåll äfvensom att deltaga i värming af masugn, när blåsning skulle inträffa. Dessa åligganden kommo till gagn för de öfrige delegarne i masugnen och kronan hade, då deras tillverkning sålunda kunde ökas, fortfarande den beräknade inkomsten. Sedermera funno de, som icke verkställde blåsning, förenämnda åligganden vara allt för tunga, och omsider lyckades det dem, genom Kongl. Kungörelsen den 20 September 1859, att blifva befriade från skyldigheten att blåsa i hytta eller masugn, hvilket dittills tillhört bergsmansjorden, men med förbehåll att vara underkastade den inskränkning i bergsmansfriheterna, som kunde blifva i behörig ordning bestämd. Vidare och efter det någon tid gått till ända, stångjernstionden blifvit afskaffad samt man kommit till insigt, att en skatt, lagd på produktionen, icke var lämplig, uppstod fråga om att upphäfva äfven tackjernstionden. Befallning meddelades då Kammar- och Kommers-kollegierna att utreda, under hvilka vilkor detta kunde ske, och Kollegierna afgåfvo till åtlydnad häraf den 31 December 1869 ett utlåtande, hvori de beräknade, hvilka inkomster staten skulle erhålla, om från bergslagen eftergiften i roteringskyldigheten och i räntans utgörande skulle upphöra, men också tackjernstionden försvinna, och man kom till det resultat, att staten på en sådan förändring skulle göra en vinst af omkring 6,000 R:dr.

Vid beräkningen af räntan genomgick man de gamla jordeböckerna från den tid, då tackjernsprivilegierna meddelades, sammanräknade de upptagna räntebeloppen, dividerade dem med hemmanens mantal, hvarefter på de hemman, som sedermera tillkommit, räntan kalkulerades att upå till ett belopp, motsvarande det medeltal, man sålunda hade erhållit. På detta sätt fick man den summa, som man ansåg att staten skulle i ränta erhålla.

Vid 1869 års riksdag framställde Kongl. Maj:ts proposition, att tackjernstonden skulle afskaffas, emot det att de onera utgjordes, från hvilka bergsmansjorden varit befriad. Huru rättvis denna grund än var, ansåg Riksdagen den likväl blifva nog betungande för innehafvare af bergsmansjord, hvilka under en lång tid, utan fullgörande af tackjernsblåsning, hade varit befriade från rotering eller ränta, eller bäggedera. Slutligen aflät år 1871 Kongl. Maj:t till Riksdagen proposition om tackjernstondens afskaffande, total eftergift af räntan och ordinarie rotering för de bergsmanshemman, hvilka voro extra roterade, dock endast till hälften af det rotetal, de hade såsom extra roterade. Riksdagen godkände, såsom vi veta, denna proposition, men med det tillägg att från bergsmansjorden skulle också utgöras hälften af den ränta, som tillhörde densamma; och det anbefalldes de administrativa verken, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande och Kammar-kollegium, att verkställa en sådan påföring. Jag har redan antydt, att af hemmanen i bergslagen åtskilliga finnas, som icke ännu voro hemman, när bergsmansfriheterna beviljades, och för hvilka sålunda icke någon sådan ränta var åsatt. Härförutan blef det, såsom i Kongl. Maj:ts proposition finnes utredt icke för Kammar-kollegium möjligt att för vissa af de äldre hemmanen utreda huru stor denna ränta skulle vara. Man hade nemligen i de gamla jordeböckerna t. ex. funnit två hemman i samma by, af hvilka det ena hade en jordeboksränta till ett högre belopp och det andra till ett lägre belopp. Sedermera hade hemmanen blifvit delade och deras egor inblandade med andra hemman och det var icke möjligt att säga, antingen egaren af det ena eller andra hemmanet skulle betala den större eller mindre jordeboksräntan. Då det sålunda är ogörligt att med full säkerhet sätta i verket det fattade beslutet, ansåg Kammar-kollegium sig böra ingå till Kongl. Maj:t, med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes framställa proposition till Riksdagen, att den ränta, som enligt den år 1869 verkställda uträkningen borde drabba en bergslag, finge fördelas lika på de särskilda hemmanen inom densamma och, på det ingen derigenom måtte blifva lidande, hvarje hemman påföras, icke såsom beslutadt var hälften, utan blott en tredjedel af jordeboksräntan efter medeltalet. Denna framställning af Kammar-kollegium har blifvit af Kongl. Maj:t godkänd och är nu framställd till Riksdagens antagande. Vid remissen af den Kongl. propositionen har en ledamot af Andra Kam-maren, representant för Nora domsaga, gjort åtskilliga anmärkningar emot Kammar-kollegii berörda framställning, under förmenande att i den bergslag, hvilken han tillhörde, hemmanen icke skulle vara skyldige att utgöra någon jordeboksränta; hvadan, i händelse förslaget vunne bifall, en ny skatt skulle denna ort orättvisligen påläggas. Om hemmansräntan är här icke fråga och det kan icke vara någon tve-

kan i afseende på densamma, enär den är lika för hvarje hemman. Då vid den tid Kollegiernas förenämnda utlåtande afgafs, jag var egare dels af masugn och dels af hemman inom bergslag, har jag ansett mig icke böra deltaga i samma utlåtande, och det kan således icke af mig begäras, att jag nu skall vara i tillfälle att till besvarande punkt för punkt upptaga alla de mindre anmärkningar representanten från Nora bergslag framställt, hvilket icke heller här vore på sin plats; men jag bör likväl icke underlåta att gifva till känna att dessa anmärkningar utgå från en felaktig grund; ty allt hvad såsom jordeboksränta är infördt i jordeboken för Nora bergslag och enligt skattdrägningsinstrumenten skulle utgå från dess hemman, är i sjelfva verket icke annat än mantalsränta, ehuru den vid skattdrägningen fått detta namn, hvilket förhållande ock skall vara antydtt i utlåtandet. I öfrigt torde jag ej böra lemna utan uppmärksamhet, att den värde representanten, då han hänfört osmundsjernet i Nora bergslag till samma kategori som hyttegälsjernet i Norbergs bergslag, begått ett väsendtligt misstag. Vid dessa förhållanden förfalla de framställda anmärkningarne.

Huru obetydlig denna så kallade jordeboksränta är, kan synas deraf, att i Nora bergslag den tredjedel, som Kammar-kollegium hemställt skulle påföras, icke för ett helt hemman uppgår till mer än 2 R:dr 78 öre. Genom en eftergift, sådan som nu är i fråga satt, komme Kronan visserligen att göra en förlust, men då, om ören utelemnas, jordeboksräntorna från alla bergslagerna tillsammans icke uppgå till mer än 8,986 R:dr, hvaraf hälften utgör 4,493 R:dr, och tredjedelen 2,995 R:dr, så skulle statens eftergift, motsvarande skilnaden emellan de två sista beloppen, icke uppgå till fullt 1,500 R:dr om året.

Stats-Utskottet har emellertid afstyrkt den Kongl. propositionen och ansett, att ytterligare utredning i ämnet vore erforderlig. Jag ber att i anledning deraf få nämna, att den i ärenden af denna beskaffenhet mest hemmastadde tjänsteman Kammar-kollegium eger har med uträkningen af dessa räntor för två bergslag varit fullt upptagen under ett halft år. Det är då icke svårt att inse, hvad tid en så beskaffad undersökning, som Utskottet föreslår, men för behofvet hvaraf ingen giltig anledning blifvit anford, skulle fordra för alla bergslager; och jag bör icke förtiga, att inom Kammar-kollegium personalen är så reducerad, att den nu mera knappt förslår till handläggning af de löpande göromålen. Då någon förstärkning i personalen icke kan erhållas, skulle, derest en sådan ny utredning åläggas Kammar-kollegium, en betydande del af Kollegii viktiga göromål få under tiden ligga nere.

Då jag nu tror mig hafva ådagalagt, att det år 1871 fattade, af Kongl. Maj:t för dess del godkända riksdagsbeslutet icke i allo kan bringas till verkställighet, samt att, genom bifall till den Kongl. propositionen, det allmänna icke tillskyndas någon förlust, som icke fullt uppväges af vinst i annat hänseende, men, hvad den enskilde angår, han obestriddigen eger rätt, att, oberoende af det beslut nu fattas, strängt hålla sig fast vid tillämpningen af 1871 års beslut, i hvilken rätt genom Kongl. Maj:ts förslag icke göres någon inskränkning, hvilket

ket dock, till undanrödjande af allt missförstånd, torde böra uttryckligen förklaras, tillåter jag mig, under uttryckande tillika af den tanke, att en sådan rätt skall af ett högst ringa fåtal begagnas, härmed anhålla, att Kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition med följande tillägg:

Egare af jord inom bergslagen derigenom icke betaget, att, i händelse han tilltror sig kunna i bevis leda, att halfva jordebokräntan, rätteligen bestämd och beräknad, icke uppgår till det belopp, som enligt den i den nådiga propositionen föreslagna grund skulle jorden påföras, sin talan i detta hänseende efter befogenhet utföra.

Friherre Adelsvärd: Då jag antecknat mig såsom reservant emot Utskottets förevarande betänkande, hade jag tänkt att med några ord redogöra för orsakerna dertill, äfvensom för sjelfva frågan; men då den föregående talaren lemnat en sådan framställning, vida fullständigare, än jag kan göra, vill jag endast inskränka mig att förena mig i det yrkande han gjort.

Herr Tornérhjelm: Jag tycker för min del, att det vore något inkonsekvent af denna Kammare att nu vilja införa en beskattning å dessa bergsmanshemman, hvilka till följd af förändrade förhållanden blifvit derifrån befriade. Den nästföregående talaren har visat, huru sväfvande detta beskattningsväsende är; och här är ju endast fråga om en sådan småsak för staten, att jag skulle helst se, om i fråga varande skatt helt och hållet eftergäfves. I en tid, då man, såsom Utskottet säger, har att förutse, att till nästa riksdag Kongl. Maj:ts skall aflåta en proposition om en fullständig reglering af grundskatterna och då naturligtvis alla dessa olika beskattningar komma att helt och hållet afskaffas, vore det inkonsekvent att nu börja med en ny beskattning, då man vill bli af med alla de öfriga. Om Kammarens ledamöter med uppmärksamhet genomläst Utskottets betänkande, tror jag, att man deraf skall finna, att det för närvarande och så här vid Riksdagens elfte timma icke kan vara skäl att antaga en sådan godtycklig beskattningsgrund. Jag anhåller om bifall till Utskottets betänkande.

Herr Ekman, Carl: Om Herrarne behagat genomläsa Utskottets betänkande, hafva Herrarne utan tvifvel deraf kommit till den uppfattning, att det i den föreliggande frågan måste vara ganska svårt att stadga sin mening om hvad som verkligen är rätt. Det har blifvit af den förste talaren fullständigt utredt, hvilka stora svårigheter det skulle möta att nu tillämpa det beslut som Riksdagen har fattat om åsättande af viss skatt på de hemman, som hafva blifvit befriade från utgörande af tackjernstionde, under det bergslagen ännu existerar, och han har, ehuru han ganska varmt förordat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, likväl icke kunnat förvissa oss om, att icke i vissa fall en orättvisa skulle komma att tillskyndas några innehafvare af dessa hemman. Det var också med anledning häraf och att för en innehafvare af ett sådant hemman, som till äfventyrs skulle få sig jordebokränta påförd

till större belopp, än hvad det borde betala, bereda möjlighet att häri vinna ändring, som talaren föreslagit, att, jemte bifall till Kongl. Maj:ts proposition dervid skulle göras ett tillägg, att det icke vore en innehafvare af ett hemman rättighet betagen att, der han kunde styrka, att hemmanet borde vara från denna ränta befriadt, då vinna en sådan befrielse. Det synes mig emellertid af allt detta tydligt framgå, att hela denna beskattning, som nu är i fråga satt, vore mer eller mindre godtycklig. Detta har varit Utskottets pluralitets uppfattning och under sådana förhållanden skulle säkerligen äfven pluraliteten i Utskottet, i fall ett förslag hade blifvit framlagdt att helt och hållet efterskänka denna ränta, hvilken för kronan är af ganska ringa vigt och betydelse, dertill lemnat bifall. Någon sådan framställning föreligger icke men deremot, på grunder som vi alla veta, en utredning af förhållandet med alla statens inkomster af grundrentorna och vi hafva att efter denna utrednings afslutande från Regeringen förvänta ett förslag om deras successiva afskrifning. Jag tror, att under sådana förhållanden verkligen icke saknats skäl för Utskottet att göra den framställning, som innefattas i förevarande betänkande, eller att för närvarande skjuta frågan ifrån sig. Jag måste helt öppet bekänna, att det har varit för flertalet af Utskottets ledamöter omöjligt att fullt utreda frågan, och det måste hafva varit det särskildt för ledamöterna på afdelningen inom Utskottet, emedan i denna fråga såsom i många andra kommit två alternativa förslag. Jag hemställer vördsamt om det vid sådant förhållande icke kan vara skäl att bifalla Utskottets betänkande.

Herr Thyselius: I anledning af den siste talarens yttrande bör jag gifva tillkänna, att i den händelse Kongl. Maj:ts proposition ej bifalles, så äro embetsverken ovilkorligen skyldiga att oförtöfvadt ingå i pröfning af alla dessa frågor. Kammar-kollegium och Konungens Befallningshafvande skulle blottställa sig för ansvaret för ett svårt embetsfel, derest de läto denna fråga ligga det ringaste längre och kronans rätt skulle derigenom äfven kunna äfventyras, emedan kronan endast har 3 års förmånsrätt. Följden af ett afslag blefve således, att stora undersökningar måste företagas, hvarigenom stagnation skulle uppstå i gången af de viktiga göromål i öfrigt, Kammar-kollegium har att förrätta.

Grefve Mörner, Carl Göran: Så vidt jag kan förstå Stats-Utskottets förevarande förslag, så komma, derest förslaget antages, de hemman, om hvilka tillräcklig utredning förefinnes för att påföra dem ränta, att betala ränta, under det att de hemman, i afseende på hvilka stridighet råder, komma att under någon tid åtnjuta frihet. Antages deremot Kongl. Maj:ts proposition, så få alla hemman genast en lindring. De hafva redan fått räntan nedsatt till hälften, men nu är fråga om att nedsätta den till en tredjedel. Detta vore en lindring, som skulle tillgodokomma alla, men genom Utskottets förslag komme ingen i åtnjutande af en sådan fördel, hvaremot åtskilliga skulle kunna få sig påförd den högre ränta, hvarifrån de annars vore

befriade. Skatten skulle således komma att trycka tungt och, hvad värre är, ojemnt.

Jag yrkar bifall Herr Thyselius' förslag.

Häri instämde Herr von Koch.

Herr Statsrådet Wærn: Såsom Kammaren torde erinra sig hade Kongl. Maj:t, då fråga sista gången var vid Riksdagen om dessa hemman, föreslagit, att de skulle åsättas half rotering, men ingen ränta. Kammar-kollegium hade föreslagit full ränta, men Riksdagen beslöt att de skulle utgöra half rotering och half ränta, dock med det tillägg, att, derest någon ytterligare lindring skulle i särskilda fall visa sig af omständigheterna påkallad, Riksdagen vore benägen att lyssna till de framställningar, som derom kunde göras. I detta skick öfverlemnades ärendet till Kammar-kollegium, som, efter mycket arbete, fått frågan utredd, så vidt det kunnat ske. Utredningen angaf huru stor skatt i vissa fall borde åsättas, men att i andra det vore omöjligt att bestämma detta. Kollegium tog därför fasta på Riksdagens ord om lindring, och med anledning af Kollegii utlåtande afgaf Kongl. Maj:t ifrågavarande proposition, som af Stats-Utskottet blifvit afstyrkt. Af betänkandet framgår ej rätt tydligt hvad Utskottet vill, ty först talar Utskottet om ytterligare utredning i ämnet och sedermera säger Utskottet sig sakna anledning att uttala sig om en total eftergift af skatter. Nu vill jag påpeka, att, derest Riksdagen vill, att ränta ej skall påläggas, så innebär Utskottets hemställan ett oriktigt svar, ty genom bifall till densamma uttryckes ej att beskattningen bör inhiberas, utan Kollegii arbeten måste fortgå. Det förefaller mig, som om Riksdagen genom afslag å den Kongl. propositionen beslutar, att skatten bör till fullo utgå. Vill Riksdagen deremot efterskänka halfva räntan, så synes mig, att framställning derom bör göras till Kongl. Maj:t. Är detta åter ej meningen, så torde vara bäst att fatta det af den förste talaren föreslagna beslut. Jag skulle anse lämpligast att, derest Riksdagen vill efterskänka skatten, detta anmäles i skrifvelse till Kongl. Maj:t, men att, om Riksdagen vill vidhålla sitt en gång fattade beslut, så vidt det kan ske, Herr Thyselius' förslag bifalles.

Herr Ekman: Jag skulle visserligen för min del ej hafva något emot att biträda den väg, som den siste talaren angifvit, nemligen att i en skrifvelse hemställa, huruvida icke den ifrågavarande räntan kunde helt och hållet afskrifvas, men jag vet ej om utsigt finnes, att en sådan framställning skulle vinna Riksdagens bifall. I alla fall torde det väl vara svårt att på stående fot derom fatta beslut, utan vore en återremiss då nödvändig, hvilken jag tror i denna sena timma af Riksdagen ej vore välkommen. Följden af bifall till Utskottets förslag vore, efter min uppfattning, att det beslut, som en gång är af Riksdagen fattadt, komme att tillämpas, der det kan tillämpas. Der åter förhållandena ännu äro outredda och man således ej vet till hvilket belopp ränta skall påföras, der måste utredning ega rum. Nu vill man uppenbarligen slippa från denna utredning och jag med-

gifver, att det kanske ej lönar mödan att åstadkomma den, ty den tager tid och krafter i anspråk, men renderar litet. I ett afseende skulle dock en utredning medföra en fördel, ty den skulle kunna gagna Kongl. Maj:t vid behandlingen af den stora frågan om grundskatternas successiva afskrifning och Riksdagen skulle sedan med fullt öppna ögon besluta i frågan. Att nu ränta kommer att påföras der, hvarest man vet räntans belopp, deröfver kan den, som drabbas af räntan, ej hafva att beklaga sig, ty på grund af Riksdagens beslut är det hans skyldighet att utgöra ränta. Hvad åter beträffar de hemman, der förhållandena ej äro utredda, så är alldeles uppenbart, att hvad som skulle vinnas genom bifall till Kongl. Maj:ts proposition blir mer eller mindre godtyckligt. Jag fortsätter således mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande utlåtande och dels af Herr *Thyselius*, att Kammaren, med afslag derå, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet aflättna nådiga proposition med följande tillägg:

Egare af jord inom bergslagen derigenom icke betaget att i händelse han tilltror sig kunna i bevis leda, att halfva jordeboksräntan, rätteligen bestämd och beräknad, icke uppgår till det belopp, som enligt den i den nådiga propositionen föreslagna grund skulle jorden påföras, sin talan i detta hänseende efter befogenhet utföra.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på Herr *Thyselii* yrkande, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

“Den, som bifaller Stats-Utskottets utlåtande N:o 93, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren utlåtandet och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet aflättna proposition med det af Herr *Thyselius* föreslagna tillägg“.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—25.

Nej—42.

1858
1859
1860
1861
1862

Föredrogs ånyo Sammansatta Stats- och Banko-Utskottets den 9 och 11 dennes bordlagda utlåtande N:o 4, i anledning af Fullmäktiges i Banken och Riksgälds-kontoret framställningar i fråga om uppförande af nytt Riksdagshus å Helgeandsholmen äfvensom Riksbankens och Riksgälds-kontorets förläggande till samma holme.

Friherre von Essen: Jag har ej deltagit i detta ärendes behandling inom Utskottet, men jag tillåter mig att här mot förslaget göra en anmärkning. I betänkandet står "att en större del af kajmuren vid södra sidan af stalltomten, af fruktan för hastig instörtning, måst till nära vattenytan nedrivvas och att af samma orsak den sydligare delen af sjelfva stallbyggnaden nedtagits" och derefter heter det "att strömvattnet på flera ställen inom hela holmen framrinner och bildar underjordiska rännilar." Detta äro omständigheter, som göra att den grund, hvarest man tänker bygga det nya riksdagshuset, ingalunda är säker. Huruvida dessa olägenheter kunna undanrödjas genom ett solidt byggnadssätt vet jag ej, men för mig verka dessa förhållanden så, att jag ej kan tillstyrka bifall till Utskottets förslag. En annan sak är, att jag ej finner Helgeandsholmen vara en lämplig plats för Riksdagens hus. Flera andra platser finnas, som äro lämpligare, men med denna fråga vill jag ej nu upptaga Kammarens tid. Ehuru jag ej torde få antaga att min mening vinner Kammarens bifall, vill jag likväl hafva den uttalad till protokollet och anhåller om afslag å Utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl: Jag kan för min del ej våga tro, att Kammaren skulle lemna sitt bifall till det yrkande, som af den föregående talaren blifvit framställt, ty Kammaren behagade erinra sig, att de förberedande åtgärderna för att utreda, huruvida Helgeandsholmen vore en lämplig plats för riksdagshuset och till äfventyrs äfven för banken, skett på grund af ett uppdrag, som af föregående riksdag lemnades åt fullmäktige i Riksgälds-kontoret och Riksbanken. Detta uppdrag hafva fullmäktige ännu ej slutat. De hafva utfärdat inbjudning till täflan, för dem, som velat afgifva ritningar, och utsatt belöningar. Ritningar hafva äfven inkommit, hvilka dock ej ännu blifvit fullständigt granskade. Nu är ej fråga om annat än att lemna uppdrag åt fullmäktige att fortfarande utföra hvad som en gång är dem uppdraget. Det torde ej vara lämpligt att, innan man fått fullständig utredning, släppa den tanke, som Riksdagens båda Kamrar en gång hyst. Jag tror, att hvad jag nu anfört är tillräckligt för att visa att förevarande betänkande bör bifallas, hvarom jag får anhålla.

Herr vice Talmannen: Jag är till största delen förekommen af den siste talaren. Han har i hufvudsak sagt hvad jag ämnat anföra och jag tror, att den förste talaren ej skulle hafva framställt sitt yrkande om han betänkt, att här ej föreligger ett nytt förslag, utan endast en förändring af två moment i det uppdrag, som af förra årets riksdag gafs fullmäktige och som de ännu ej fullgjort. Detta uppdrag omfattade åtskilliga frågor såsom om hofstallets förflyttning och Helgeandsholmens ordnande på det ena eller andra sättet. Dessa

frågor hafva ännu ej blifvit utredda, men till följd af att de inkomna ritningarne ej kunnat godkännas, måste man göra en förändring i uppdraget. Huru Utskottets hemställan skulle kunna afslås kan jag knappt fatta, då fråga ej blifvit väckt om förändring i uppdraget. Utskottets förslag kan naturligtvis något förändras, men i hufvudsak tror jag att det måste bifallas, och då någon anmärkning ej blifvit gjord mot förslaget, får jag begära bifall till detsamma.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till förevarande utlåtande och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till utlåtandet och då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo Särskilda Utskottets den 9 och 11 dennes bordlagda memorial N:o 10, med förslag till sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut vid behandling af Utskottets utlåtande N:o 4, i anledning af väckta förslag rörande ändring i Kongl. Förordningen om egors fredande mot skada af annans hemdjur och om stängsel-skyldighet den 21 December 1857.

Herr Odelberg: Jag måste för min del anhålla att Kammaren måtte vidblifva sitt en gång fattade beslut. Detta är en fråga, som ej kan falla, men blir Kammarens beslut i öfverensstämmelse med Utskottets föreliggande förslag, fruktar jag att det kommer att föranleda ett längre uppskof än många skulle önska. Bifalles detta förslag kommer det säkerligen att dröja länge innan någon förändring ånyo kan ega rum. Jag får därför yrka att Kammaren med afslag å Utskottets förevarande hemställan måtte vidhålla sitt förra beslut.

Herr De Maré: Kammaren behagade erinra sig att, då detta ärende förra gången här förevar, fattade Kammaren det beslut, att en underdånig skrifvelse skulle till Kongl. Maj:t aflåtas med anhållan, att Kongl. Maj:t ville för Riksdagen framlägga förslag till sådan lagförändring, att det i Kongl. Förordningen den 21 December 1857 om egors fredande mot skada af annans hemdjur samt om stängsel-skyldighet, stadgade stängelvitsord må upphöra att gälla inom det område Kongl. Maj:t, efter framställning grundad på ett af ordinarie landsting fattadt beslut, finner skäl bestämma. Vid detta beslut har Andra Kammaren fäst det vilkor, att landstingets framställning skall vara grundad på ett af ordinarie landsting med $\frac{2}{3}$ af de afgifna rösterna fattadt och af nästa ordinarie landsting med dylik röstöfvervigt vidhållet beslut. När då Utskottet skulle fullgöra sin pligt, att söka sammanjemka de olika besluten, stadnade Utskottet vid att föreslå Riksdagen, att sådant beslut skulle fattas på ett ordinarie landsting med $\frac{2}{3}$ af de afgifna rösterna, och jag tror att Utskottet dervid framställde det enda möjliga sättet att sammanjemka två mot hvarandra

så stridiga meningar. Jag tror äfven att, om Kammaren nu biträder Utskottets hemställan, så har Kammaren gjort allt hvad den kan för att inom den närmaste framtiden, och jag vågar till och med påstå under många år, bereda tillfälle åt de landstingsområden, som sådant önska, att få § 1 uti ifrågavarande förordning till en sanning. Man må ej inbilla sig att den tid är nära, då Riksdagens båda Kamrar komma att taga steget fullt ut i detta hänseende. Man känner då ej det motstånd förslaget i den form det nu föreligger har mött. Inom det landsting jag tillhör, kommer, vare sig beslutet skall fattas med enkel pluralitet eller med $\frac{2}{3}$ af de afgifna rösterna, ett sådant beslut icke att fattas, men det hindrar mig icke, då jag vet att inom en stor del af vårt land finnes en allmän önskan att få denna § 1 till en sanning, att söka bereda en möjlighet härför. Är opinionen dock ej så enhällig att beslut om lagens tillämpning inom området kan fattas med $\frac{2}{3}$ af de afgifna rösterna, tror jag ej heller att det bör vara tillåtet att få den tillämpad. Det är en obestriddig sanning att stängselvitsordets borttagande kan vara alldeles ruinerande för de mindre jordbrukarne i en trakt, der hemman, ängar och åkrar ligga kastade om hvarandra. Jag är visst icke säker på att Andra Kammaren antager det föreliggande förslaget, men om Första Kammaren skulle förkasta det, då har man till en aflägsen framtid uppskjutit möjligheten att få § 1 tillämpad i hela sin vidd uti någon del af vårt land. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Hamilton, Hugo: I likhet med den ärade talaren på stockholmsbanken anser jag det beslut Kammaren förra gången fattade vara mycket att föredraga framför nu föreliggande förslag, men i likhet med den näst föregående talaren tror jag att ett fasthållande vid Kammarens förra beslut skulle till en aflägsen framtid uppskjuta denna fråga, och jag anser det därför vara allt skäl att antaga den föreslagna förändringen, hvarför jag instämmer i yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Äfven jag är i hufvudsaken af samma åsigt som de båda föregående talarne. Ingen kan mer än jag önska att vi en gång och det så fort som möjligt skola komma till det mål, som Kammaren genom sitt förra beslut visade sig eftersträfvat, men då det är omöjligt att nu nå allt på en gång få vi väl nöja oss med hvad vi kunna få. Då ingen af Andra Kammarens ledamöter reserverat sig mot beslutet, kan man ju också hafva hopp att detta lilla tuffjätag framåt, som det föreliggande förslaget innebär, nu verkligt blir taget. Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande memorialet och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till memorialet och då dervid svarades många ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Herr *Odelberg* begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

“Den, som bifaller Särskilda Utskottets memorial N:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren Utskottets hemställan och vidblifver sitt förut i ämnet fattade beslut.“

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—43.

Nej—11.

Friherre *Stjernblad*: Jag vågar vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgörömlen under fjorton dagar, räknade från nästkommande Fredag.

Denna anhållan bifölls.

Kammaren åtskildes kl. 11 e. m.

In fidein

O. Brakel.
